

ISRAEL SHAHAK

HISTORIE A NÁBOŽENSTVÍ ŽIDŮ

Tíha tří tisíc let
předsudků, pokrytectví a náboženské nesnášenlivosti

KONTROVERZNĚ

Israel Shahak

HISTORIE A NÁBOŽENSTVÍ ŽIDŮ

VOTOBIA

ISRAEL SHAHAK

**Historie
a náboženství
Židů**

Tiha tří tisíc let

Obsah

Předmluva k prvnímu vydání - Gore Vidal	7
Předmluva k druhému vydání - Edward Said	10
1. / Uzavřená Utopie?	16
2. / Předsudky a vytáčky	31
3. / Ortodoxie a interpretace	50
4. / Tíha historie	70
5. / Zákony proti nevěřícím	98
6. / Politické důsledky	125
Poznámky a odkazy	131
O autorovi	147

V této knize se často používá slovo „nevěřící“ (Gentile), které v kontextu tohoto textu znamená každou osobu, která nesdílí židovskou víru, tedy opravdové bezvěrce, ale i křesťany a příslušníky ostatních náboženství.

(Poznámka překladatele)

Předmluva k prvnímu vydání

GORE VIDAL

Někdy ke konci padesátých let dvacátého století mi přední světový sběratel společenských zpráv a příležitostný historik John F. Kennedy vyprávěl o tom, jak se v roce 1948 Harry S. Truman ucházel o prezidentský titul a v té chvíli jej všichni opustili. Náhle se objevili američtí sionisté a na prkna provizorního pódia na speciálně upraveném železničním vagonu přinesli v kufříku dva miliony dolarů v hotovosti. „A proto jsme uznali Izrael tak rychle.“ Ani já ani Jack jsme nebyli antisemité (na rozdíl od jeho otce a mého otce) a považovali jsme to za další humornou příhodu o Trumanovi a všudypřítomnosti korupce v americké politice.

Uspěchané uznání Izraele jako státu, bohužel, vyústilo v pětáctýřicet vražedných let plných násilí a zmatků a zničení toho, čemu blízcí spoluobčané sionistů říkají pluralistický stát - domov přirozené smíšené populace muslimů, křesťanů a Židů, - a také budoucí domov mírumilovných evropských a amerických židovských emigrantů, a dokonce i těch, kteří mají sklon se domnívat, že velký nebeský realitní agent jim na věky věků věnoval oblast Judey a Samarie. Jelikož se spousta imigrantů v Evropě hlásila k socialismu, předpokládali jsme, že nedovolí, aby v novém státě zavládla teokracie, a že rodilí Palestinci s nimi budou moci žít jako rovní s rovnými. K tomu, bohužel, nedošlo. Nechci zde připomínat války a konflikty té nešťastné oblasti. Chci ale mluvit o tom, jak ukvapené vytvoření Izraele otrávil politický a intelektuální život v USA, pochybném izraelském patronovi.

Pochybném, protože nikdy žádná jiná minorita v americké historii nevytáhla tolik peněz z kapes amerických daňových poplat-

níků, aby je obratem investovala do své „domoviny“. Jako kdyby americký daňový poplatník musel podpořit papeže při opětovném dobývání papežského státu jen proto, že jedna třetina našich lidí jsou římský katolíci. Pokud by k takovému pokusu došlo, vzbudilo by to ohromný povyk a kongres by se postavil proti. Ale náboženská menšina, čítající méně než dvě procenta, si koupila nebo zastrašováním ovlivnila sedmdesát senátorů (nutné dvě třetiny pro přehlasování prezidentského veta). To vše za plné mediální podpory.

V jistém smyslu de facto obdivuji způsob, jakým izraelská lobby dokázala vyvolat dojem, že každoroční přísun mnoha miliard dolarů vytvoří z Izraele „obranný val proti komunismu“. Ve skutečnosti neměl v daném regionu přílišný vliv ani komunismus, ani Sovětský svaz. Americe se povedlo poštvat proti nám kdysi přátelský arabský svět. Snůška dezinformací o tom, co se na Středním východě děje, mezitím narostla do neuvěřitelných rozměrů a zásadní obětí těchto křiklavých lží - mimo amerického daňového poplatníka - jsou američtí Židé, soustavně šikanovaní profesionálními teroristy jako Begin a Šamir. A ještě horší je, že až na pár čestných výjimek opustili židovští američtí intelektuálové cestu liberalismu a uzavřeli několik pomatených aliancí s křesťanskými (antisemitskými) pravičáky a s pentagonským průmyslovým komplexem. V roce 1985 jeden z nich bezstarostně prohlásil, že po příchodu na americkou politickou scénu Židé „objevili liberální názory a liberální politiky s více spřízněnými postoji, více otevřené židovským zájmům“, ale nyní je údajně v židovském zájmu spojit se s protestantskými fundamentalisty, protože, koneckonců: „jaký má pro Židy význam dogmaticky a pokrytecky setrvalost na názorech z nedávné minulosti?“ V té chvíli se americká levice rozdělila a ti z nás, kteří kritizovali někdejší židovské spojence za zavádějící oportunismus, byli oceňováni deklasujícími rituálními nálepkami „antisemité“ a „Židé, kteří nenávidí sami sebe“.

Zdravý rozum je naštěstí stále přítomen a daří se mu dobře jak v Izraeli, tak na všech ostatních místech. Israel Shahak nepřestane z Jeruzaléma analyzovat dnešní skličující izraelskou politiku, ale ani sám Talmud a komplexní vliv rabínské tradice na malý stát, který se pravicový rabinát snaží proměnit na čistě židovskou teo-

kracii. Shahaka čtu už léta. Má satirický přístup ke všem zmatkům a omylům v jakémkoliv náboženství, jež se pokouší racionalizovat iracionální. Prozíravým vědeckým zrakem je schopen postihnout protimluvy v textu. Je radost ho číst, když píše o velkém odpůrci nevěřících, dr. Maimonidovi.

Netřeba dodávat, že izraelské úřady Shahaka odsuzují. Ovšem s profesorem chemie na penzi, který se narodil ve Varšavě v roce 1933 a dětství strávil v koncentračním táboře v Belsenu, toho moc nadělat nelze. V roce 1945 přijel do Izraele, sloužil v izraelských ozbrojených složkách, a nikdy se nestal marxistou, i když to bylo v módě. Byl to - a stále je - humanista, který opovrhne imperialismem, ať už je realizován ve jménu boha Abrahama nebo ve jménu George Bushe. A s pronikavým důvtipem a moudrostí se stejně staví proti totalitárnímu proudu v judaismu. Stejně jako učený Thomas Paine nám vykresluje naši budoucnost a popisuje dlouhou historii, rok co rok nepřestává logicky uvažovat a polemizovat. Ti, kteří mu věnují pozornost, budou zcela jistě moudřejší a - snad si můžu dovolit říct - i lepší. Je to jeden z posledních velkých proroků, ne-li ten úplně poslední.

Předmluva k druhému vydání

EDWARD SAID

Profesor Israel Shahak, emeritní profesor organické chemie na hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, je jednou z nejpozoruhodnějších osobností na současném Středním východě. Poprvé jsem ho potkal před pětadvaceti lety, kdy se země vzpamatovala z války v roce 1967 a poté v roce 1973, a začali jsme si pravidelně psát. Narodil se v Polsku, přežil koncentrační tábor, ze kterého se mu podařilo uprchnout. Okamžitě po skončení druhé světové války odjel do Palestiny. Stejně jako všichni mladí Izraelci té doby sloužil každé léto krátkou dobu v ozbrojených službách, tak jak to vyžadoval izraelský zákon. Za pomoci pronikavého, neústupného, zvědavého a ke kořenům věci směřujícího intelektu budoval kariéru univerzitního lektora a výzkumníka v oblasti organické chemie - studenti jej opakovaně zvolili nejlepším učitelem a za své akademické výkony obdržel mnoho cen - a současně si začal uvědomovat, jak politika sionismu a praktiky Státu Izrael vedou k utrpení a ztrátám nejen pro Palestince, kteří přišli o západní břehy Jordánu a pásmo Ghazy, ale také pro mnoho nežidovských obyvatel (tj. palestinskou minoritu), kteří nechtěli opustit zemi po vyhnání v roce 1948, zůstali ve svých domovech a stali se občany Izraele. To ho přivedlo k systematickému studiu povahy Státu Izrael a jeho historie, zapojil se do ideologické a politické debaty, která, jak zjistil, je velkou neznámou pro většinu neizraelitů, zejména Židů žijících v diaspoře, pro které představoval Izrael vysněnou demokratickou a zázračnou zemi, jež si zasluhuje bezpodmínečnou podporu a obranu.

Obnovil Izraelskou ligu lidských práv a po několik let praco-

val jako její předseda. Byla to skupina lidí se stejnými názory, které spojovala idea toho, že lidská práva by měla být stejná pro všechny, nejen pro Židy. Právě v tomto specifickém kontextu jsem si poprvé povšimnul jeho práce. Shahakovy politické názory se od postojů ostatních izraelských a neizraelských umírněných odlišují zásadně v tom, že osamocen dokázal hlásat prostou pravdu bez příkras a bez ohledu na to, zda čistá pravda může být pro Izraelce a Židy „prospěšná“. Ve svých spisech a veřejných prohlášeních se projevuje jako hluboký, a dovoluji si říci agresivní a radikální antirasista. Pro porušování lidských práv existuje jeden a pouze jeden standard; nezáleží tedy na tom, zda většina tehdejších izraelských Židů napadala Palestince, jelikož on, jakožto intelektuál, se museí svým svědectvím proti těmto útokům postavit. Bez nadsázky lze říci, že se této pozice držel tak striktně, že se velmi brzy stal v Izraeli velmi nepopulární osobou. Pamatuji si, jak se před patnácti lety objevila zpráva o jeho smrti, přestože byl samozřejmě živý až moc. *Washington Post* otiskl zprávu o jeho smrti, a přestože Shahak osobně navštívil redakci, aby dokázal, že mrtvý není, nemělo to žádný efekt a *Post* se nikdy neobtěžoval uveřejnit tiskovou opravu. Pro některé je tedy stále mrtvý, což je snová fantazie, která odhaluje, jak nepříjemně se díky němu musí někteří „přátelé Izraele“ cítit.

Mělo by být také řečeno, že Shahakův způsob sdělování pravdy byl vždy velmi rigorózní a nekompromisní. Není na něm nic zavádějícího, nikdy se ani nepokusil učinit svou pravdu nijak „hezčí“, neusiloval o to, aby jeho pravda byla stravitelnější nebo vysvětlitelnější. Když Shahak řekne „zabíjení je vražda“, znamená to „zabíjení je vražda“. Jeho styl je opakovat, šokovat rozčerit línou a indiferentní hladinou obecného povědomí a galvanizovat pojem lidského utrpení. Shahak v mnohých probudil zlost a vztek, ovšem to je součástí jeho osobnosti a je třeba říci součástí jeho poslání. Spolu se zesnulým profesorem Joshuaou Leibowitchem, mužem, kterého hluboce obdivoval a se kterým často spolupracoval, vytvořili pojem „židonacisté“, který charakterizoval metody používané Izraelci pro podřízení a represí ve vztahu k Palestincům. Nikdy neřekl ani nenapsal nic, co by si sám neověřil, co by neshlédl vlastníma očima, co by sám nezažil na vlastní kůži. Rozdíl mezi ním a většinou ostatních Izraelců byl ten, že

Shahak poukázal na přímý vztah mezi sionismem, judaismem a represivními praktikami proti nevěřícím: samozřejmě z toho vedl závěry.

Velká část jeho práce odhalovala propagandu a další lži v celé jejich nahotě. Izrael má ve světě unikátní pozici díky různým výjimkám; novináři buď nevidí pravdu, nebo o pravdě nepíší, protože se bojí toho, že se dostanou na černou listinu, nebo že to pro ně bude znamenat osobní postih; politické, kulturní a intelektuální osobnosti, zvláště v Evropě a Spojených státech, chválí Izrael na všechny možné způsoby a chovají se k němu laskavěji a štedřeji než ke kterémukoliv jinému národu na světě, i když mnozí z nich jsou si dobře vědomi nespravedlností, ke kterým v zemi dochází. O těchto věcech se už nemluví a výsledkem je ideologická kouřová clona, kterou se Shahak víc než kdokoli jiný snaží rozptýlit. Jako oběť holocaustu a jeden z těch, kdo přežili, zná velmi dobře význam slova antisemita; přesto na rozdíl od ostatních nedovolí hrůzám holocaustu manipulovat s pravdou ohledně toho, co Izrael ve jménu Židů provedl Palestincům. Žádná skupina obětí nemá exkluzivní právo na utrpení. I když k tomu dochází jen velmi zřídka, měla by Lato skutečnost být výchozím základem pro humanizaci všech obětí, jež by už z podstaty věci *neměly* působit stejné utrpení, kterému byly samy vystaveny. Shahak nabádá své krajany, že hrůzná historie antisemitismu je neopravňuje dělat to, co dělají, jen proto, že sami trpěli. Není divu, že ho při takových výrociích nemají příliš rádi. Shahak morálně narušil izraelské zákony a politické praktiky ve vztahu k Palestincům.

A Shahak zachází ještě dál. Co se historie lidstva týče, je to absolutní a neochvějný sekularista. Tím nechci říct, že je proti náboženství, ale staví se proti pojímání náboženství jako způsobu vysvětlování událostí, ospravedlňování kruté a iracionální politiky, povyšování jedné skupiny „věřících“ na úkor druhých. Další překvapující skutečností je Shahakova politická orientace: zcela jistě nestojí na levici. Marxismus kritizoval ze všech stran a sám sebe považoval za následovníka evropských volnomyšlenkářů, liberálů a odvážných intelektuálů typu Voltaira a Orwella. Shahak se jako obránce palestinských práv stal ještě obávanějším proto, že nepodlehł sentimentální myšlence, že Palestinci trpěli pod vládou Izraele, a proto je jim potřeba prominout jejich pošetilosti. Na-

pak: Shahak vždy velmi ostře kritizoval sentimentalitu Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), její ignoraci Izraele, ošumělé kompromisy, kult osobnosti a celkový nedostatek důvěryhodnosti. Energicky se vyslovoval také proti odvetným akcím a „čestnému zabíjení“ palestinských žen a vždy také hlasitě podporoval feministickou liberalizaci.

Během osmdesátých let, kdy se mezi palestinskými intelektuály a několika důstojníky OOP rozmohla móda hledat „dialog“ s izraelskými holubiciemi stran *Peace Now*, *Strany práce* a *Meretz*, byl Shahak z jedné automaticky vyloučen. Mělo to několik důvodů: zaprvé extrémně kritizoval izraelský mírový tábor za jeho kompromisy a nestoudné praktiky při nátlaku na Palestince, místo toho, aby se snažil přimět izraelskou vládu ke změně politiky; za neochotu oprostít se od omezujícího schématu chránit Izrael tím, že jej nebudou kritizovat před nevěřícími. Zadruhé nebyl politik: jednoduše nevěřil všem pózám a květnatým výrokům, na které si lidé s politickými ambicemi vždy velmi potrpěli. Bojoval za rovnoprávnost, pravdu, reálný mír a dialog s Palestinci; oficiální izraelské holubice bojovaly za dohody, jež by umožňovaly nastolit mír z Osla, ten Shahak jako jeden z prvních veřejně odsoudil. Vždycky jsem se styděl za to, že palestinství aktivisté horlivě usilující o tajný či veřejný dialog se Stranou práce nebo Meretz odmítli se Shahakem cokoliv mít. Pro ně byl příliš radikální, příliš otevřený, ve vztahu k oficiální politice příliš marginální. Podle mého soukromého názoru se také obávali, že by byl příliš kritický k palestinské politice, což by zcela jistě byl.

Kromě toho, že je klasickým příkladem intelektuála, který nikdy nezradil své poslání, ani nikdy neuzavíral kompromisy stran pravdy tak, jak jí viděl ze svého pohledu, poskytoval Shahak nezměrnou pomoc svým přátelům a příznivcům v zahraničí. Vycházel ze správného předpokladu, že izraelský tisk bude paradoxně o Izraeli přinášet více pravdivých informací než arabská nebo západní média, s vynaložením velkého úsilí překládal, opatřil poznámkami, vytiskl a distribuoval tisíce článků z židovského tisku. Cenu této práce nelze slovy vyjádřit. Já často hovořím a píšu o Palestině, a bez Shahakových článků a samozřejmě bez jeho příkladu jako hledače pravdy, vědomostí a spravedlnosti bych toho tolik nedokázal. Je to velmi jednoduché, a já jsem mu hodně dlužen.

Tuto práci vykonával povětšinou na své vlastní náklady a obětoval tomu svůj čas. Poznámky a krátké úvodníky, kterými opatroval své měsíční výběry z tisku, měly nedocenitelnou hodnotu pro svůj pronikavý důvtip, hluboce informativní údernost a nekonečnou pedagogickou trpělivost. To všechno Shahak vytvořil pochopitelně souběžně se svým vědeckým výzkumem a jeho učitelskou praxí, což nemělo s jeho překlady a poznámkami nic společného.

Povedlo se mu stát se jedním z nejerudovanějších lidí, které znám. Jeho široká znalost hudby, literatury, sociologie a hlavně historie - evropské, asijské i jiné - nemá podle mého obdoby. Ale právě jako učenec judaismu vyčnívá nade všemi, jelikož právě judaismus je od začátku středobodem jeho vědeckého úsilí a politických aktivit. Před několika lety začal šířit své překlady prostřednictvím Reportů, které se brzo staly měsíčními sborníky o několika tisíci slovech, věnovanými jednomu tématu - například reálnému rabínskému pozadí Rabínovy vraždy, nebo proč musí Izrael uzavřít mír se Sýrií (překvapivě proto, že Sýrie je jediná arabská země, která v současné době může ohrozit izraelské vojenské síly) a podobně. Právě v tomto byly výtahy z textů nedocenitelné, spolu s extrémně důvtipnými a často inspirujícími analýzami současných trendů a událostí, o nichž se oficiální média nezmiňovala, nebo ohledně kterých se v mainstreamu dost mlžilo.

Shahak pro mě vždy představoval fenomenálního historika, brilantního intelektuála, multifunkčního vědce a politického aktivistu, nicméně jak jsem uvedl již výše, dospěl jsem k názoru, že jeho ústředním „koníčkem“ se stalo studium judaismu, rabínské a talmudické tradice a vědecká práce na dané téma. Tato kniha je velmi silným příspěvkem, představuje pregnantní historii „klasičského“ a také více současného judaismu, kterýžto pojem se používá pro pochopení moderního Izraele. Shahak ukazuje, že v judaismu (pochopitelně jako v každém jiném monoteistickém náboženství) lze vysledovat obskurní a úzce šovinistické normativní zvyky zaměřené proti různým nežádoucím Jiným, ale pokračuje a ukazuje souvislost mezi těmito zvyky a způsobem, jakým se Izrael chová k Palestincům, křesťanům a nevěřícím. Na povrch se vynořuje hrůzný obraz vytvořený předsudky, pokrytectvím a náboženskou nesnášenlivostí. Důležité na tom všem je, že Sha-

hak odhaluje lživou podstatu nejen těch fikcí ohledně izraelské demokracie, jichž jsou plná západní média, ale implicitně žaluje také arabské vůdce a intelektuály za skandálně ignorantský postoj k danému státu, zvláště když neomylně utvrzují své občany v tom, že Izrael se opravdu změnil a že nyní si přeje uzavřít s Palestinci a ostatními Araby mír.

Shahak je velmi statečný muž, jenž by si za svou službu lidstvu zasloužil být uctíván. Jeho neúnavná práce, neumdlévající morální energie a intelektuální jasnozřivost narušují současný status quo a zneklidňují všechny, pro něž je slovo „kontroverzní“ synonymem slov „nevítaný“ a „znepokojující“. Jsem si ovšem jistý, že skutečnosti, o kterých píše v této knize se nebudou líbit ani jeho arabským čtenářům. Zároveň jsem si jistý, že tomu bude rád.

Kapitola 1

UZAVŘENÁ UTOPIE?

Shledávám pravdou to, co zde píšu, protože zpráv o Řecích je mnoho a dle mého názoru jsou směšné.
(Hekataios z Miletu, cit. Hérodotos)

*Amicus Plato sed magis amica veritas.
Platón je přítel, ale pravda je větší přítel.*
(tradiční parafráze úryvku z Aristotelovy Etiky)

*Ve svobodné zemi může každý člověk přemýšlet,
o čem chce, a hovořit, o čem přemýšlí.*
(Spinoza)

Tato kniha je psaná anglicky a je určená pro lidi žijící mimo Stát Izrael. Přesto je svým způsobem přímým pokračováním politických aktivit mě samotného jako izraelského Žida. Začal jsem se této práci věnovat v letech 1965-66 v rámci protestu proti události, která v té době způsobila ohromný skandál: osobně jsem se stal svědkem toho, jak ultraortodoxní Žid z Jeruzaléma odmítl zapůjčit o šabatou svůj telefon pro přivolání záchranky pro nežidovského člověka, který zkolaboval kousek od jeho domu. Nenapsal jsem o daném incidentu článek do novin, což by byl standardní postup, ale svolal jsem schůzku rabínskému soudu v Jeruzalémě, jenž se skládá z rabínů jmenovaných Státem Izrael. Zeptal jsem se jich, zda se takové jednání slučuje s jejich výkladem židovského náboženství. Odpověděli mi, že dotyčný Žid se choval správně

a skutečně zbožně, a svůj výrok podložili odkazem na pasáž ze závazného přehledu talmudických zákonů, sepsaného v tomto století. Teprve poté jsem o celé události napsal do hlavního hebrejského deníku *Haarec* a uvedený článek vyvolal mediální skandál.

Celý skandál měl pro mě veskrze negativní důsledky. Rabínské autority z Izraele i z diaspory vždy setrvaly na oficiálním rozhodnutí, že Žid by neměl narušit šabat kvůli záchraně života nevěřícího. Naopak si ještě přisadili a svatouškovsky breptali, že pokud by důsledek takového činu vedl k ohrožení života daného Žida, je porušení šabatu povoleno. V myslí mi probleskla vzpomínka na to, jak jsem v mládí studoval talmudické zákony upravující vztahy mezi Židy a nevěřícími, a uvědomil jsem si, že ani sionismus včetně své zdánlivě sekulární části, ani izraelská politika od počátku založení Státu Izrael, a obzvláště politika židovských příznivců žijících v diaspoře nemůže být pochopena bez uvážení hlubšího dopadu těchto zákonů a celosvětového vlivu, který tvoří a vyjadřují. Politika Izraele po šestičlenní válce a zvláště politika segregace, praktikovaná izraelským režimem na okupovaných územích, dále přístup většiny Židů k otázce práv Palestinců (byť i abstraktní) tento odsudek pouze posilovaly.

V rámci tohoto prohlášení nechci ignorovat politické nebo strategické důvody, které mohly také ovlivnit izraelské vůdce. Chci říct pouze to, že aktuální politika je výsledkem interakce mezi realistickými úvahami (ať už z mého pohledu validními nebo pochybenými, morálními či nemorálními) a ideologickými vlivy. A právě tyto vlivy nabývají na významu a mohutnosti tím více, čím méně je o nich diskutováno a čím méně se „dostávají na denní světlo“, jakákoliv forma rasismu, diskriminace a xenofobie se stává potentní a politicky vlivnou v situaci, kdy většinové společnosti vyhovuje a ta ji bere za danou. Toto platí zvláště tehdy, pokud je diskuse na dané téma formálně nebo obecným souhlasem zakázána. Když mezi Židy převažuje rasismus, diskriminace a xenofobie vůči nevěřícím a když je tato nenávisť živena náboženskými motivacemi, v ničem se neliší od opačného protipólu antisemitismu a jeho náboženských příčin. Dnes se ze široka hovoří o druhém případě, zatímco byť i jen pouhá existence toho prvního je všeobecně popírána, daleko více za hranicemi Izraele než uvnitř země samotné.

Definice židovského státu

Ani samotná koncepce Izraele jako „židovského státu“, jak Izrael formálně sám sebe definuje, nemůže být pochopena bez diskuse o převažujících židovských postojích ve vztahu k nevěřícím. Široce rozšířená mylná teorie o tom, že Izrael je i bez ohledu na režim na okupovaných územích ve skutečnosti pravou demokracií, vychází z toho, že nevěřící odmítají dohlédnout pravý význam slova „židovský stát“. Dle mého názoru představuje Izrael jako židovský stát nebezpečí nejen pro sebe sama a své obyvatele, ale také pro všechny Židy a také ostatní obyvatele a státy na Středním východě a dále. Na druhé straně považují za obdobně nebezpečné všechny ostatní středovýchodní státy, definující se jako „arabské“ či „muslimské“, podobně jako se Izrael definuje jako stát „židovský“. Ovšem zatímco o tomto úskalí se neustále diskutuje, o nebezpečí vyplývajícím ze židovského charakteru Státu Izrael se mlčí.

Princip Izraele jako „židovského státu“ se stal navýsost důležitým pro izraelské politiky již od samotného založení státu a do povědomí židovské populace byl vštěpován všemi myslitelnými způsoby. Když na počátku osmdesátých let malá skupinka izraelských Židů objevila skutečnosti odporující tomuto konceptu, přijal Kneset velkou většinou konstituční zákon (tj. zákon potlačující účinnost ostatních zákonů, který nelze revokovat jinak než zvláštní procedurou). Tento zákon stanovoval, že žádná strana, jejíž program se otevřeně staví proti principům „židovského státu“ nebo navrhuje změnu demokratickými prostředky, se nemůže účastnit voleb do Knesetu. Já sám mám proti obdobnému konstitučnímu principu zásadní výhrady. Z právního hlediska si z toho pro sebe vyvozují, že ve státě, jehož jsem občanem, nemohu být členem strany založené na principech, se kterými souhlasím, nemohu být členem strany kandidující do Knesetu. I na tomto příkladu je vidět, že díky aplikaci židovské ideologie proti nevěřícím a těm Židům, kteří s touto ideologií nesouhlasí, nevládně ve státě Izrael demokracie. Nebezpečí, které tato dominantní ideologie představuje, se neomezuje pouze na domácí záležitosti, ale ovlivňuje také izraelskou zahraniční politiku. Toto nebezpečí bude neustále vzrůstat, pokud dojde k dalšímu rozvoji a posílení dvou

směrů: prohlubování židovského charakteru Izraele a zvýšení jeho vojenské síly, zvláště v oblasti nukleárních zbraní. Dalším hrozivým faktorem je zvyšující se vliv Izraele na politickou reprezentaci USA. Přesné informace o judaismu a zvláště o tom, jak se Izrael staví k nevěřícím, jsou tudíž nejen důležité, ale z politického hlediska také naprosto zásadní.

Dovolte mi začít oficiální izraelskou definicí pojmu „Žid“, ve které se zřetelně projevuje zásadní rozdíl mezi Izraelem jako „židovským státem“ a většinou ostatních zemí. Podle této oficiální definice Izrael „náleží“ osobám, které izraelské úřady považují za Židy, bez ohledu na to, kde žijí, a bez ohledu na ně samotné. Izrael naopak oficiálně „nenáleží“ nežidovským občanům, jejichž status je oficiálně považován za nižší. V praxi to znamená, že pokud členové peruánského kmene konvertují k judaismu, jsou považováni za Židy a mohou se stát občany Izraele a využívat asi 70 procent západního břehu Jordánu (a 92 procent území samotného Izraele), oficiálně určeného pouze pro prospěch Židů. Všichni nevěřící (ne pouze Palestinci) nesmí mít z těchto území žádný užitek. (Tento zákaz platí dokonce i pro izraelské Araby, kteří slouží v izraelské armádě a dosáhli vysokých hodností.) Případ s Peruánci konvertujícími k judaismu se před několika lety opravdu stal. Nově stvoření Židé se usadili na západním břehu poblíž Nábulu, na území, kam nemají nevěřící ve skutečnosti vůbec přístup. Všechny izraelské vlády podstupují enormní míru politického rizika, včetně válečného konfliktu, aby tyto osady, obývané pouze osobami definovanými jako „Židé“ (ne Izraelci, jak většina médií nepravdivě uvádí), podléhaly pouze „židovské“ správě.

Podezřívám americké a britské Židy z toho, že kdyby křesťani chtěli prohlásit USA nebo Velkou Británii za „křesťanský stát“, náležející pouze občanům oficiálně definovanými jako „křesťané“, považovali by to tito Židé za projev antisemitismu. Výsledkem této doktríny by byla skutečnost, že Židé konvertující ke křesťanství by se stali plnohodnotnými občany právě díky této konverzi. Na tomto místě by mělo být připomenuto, že Židé z mnoha událostí své historie dobře znají výhody takovéto konverze. V období, kdy křesťanské a islámské státy diskriminovaly všechny osoby vyznávající jiné než oficiální státní náboženství (včetně Židů), zmizela diskriminace Židů v okamžiku jejich konverze. Toto jasně

ukazuje, že stejná výlučnost, považovaná většinou Židů žijících v diaspoře za antisemitskou, je považována většinou všech Židů za židovskou. Postavit se na odpor antisemitismu i židovskému šovinismu je obecně považováno za „sebenávist“, já osobně tento koncept považuji za nesmyslný.

Význam pojmu „Žid“ a pojmů příbuzných, včetně „judaismu“, nabývá v kontextu izraelské politiky stejné důležitosti, jakou má význam pojmu „islámský“ při oficiálním použití v Iránu nebo slova „komunistický“ při oficiálním použití v Sovětském svazu. Obecný význam slova „Žid“ už ovšem příliš jasný není, ať už se jedná o původní význam slova v hebrejštině nebo o překlad do ostatních jazyků, takže daný výraz je třeba definovat oficiálně.

Podle izraelského zákona je osoba považována za Žida, pokud bud matka, babička, prababička či praprababička byly Židovkami z hlediska náboženství; nebo pokud daná osoba konvertovala k judaismu způsobem schváleným izraelskými úřady; a pokud daná osoba nekonvertovala od judaismu k jinému náboženství - v takovém případě ji Izrael přestává považovat za Žida. Z těchto tří podmínek formuluje první talmudickou definici toho, kdo je Žid, definici, kterou se řídí ortodoxní Židé. Talmud a posttalmudické rabínské zákony také považují konverzi nevěřícího k judaismu (a také zakoupení nežidovského otroka Židem, po čemž následuje jiný druh konverze) za jinou možnost, jak se stát Židem, ovšem za předpokladu, že konverzi provádí autorizovaný rabín řádným způsobem. Tento „řádný způsob“ ukládá ženám, aby se při „očistné koupeli“ podrobily prohlídce tří rabínů. Tento rituál je notoricky známý všem čtenářům hebrejského tisku, ovšem v západních médiích se o něm příliš nehovoří - i když některé z čtenářů by zcela jistě velmi zaujal. Já doufám, že také díky této knize se v budoucnosti dokážeme podobných chyb vyvarovat.

Existuje ovšem jiná urgentní nutnost oficiální definice toho, kdo je a kdo není Žid. Stát Izrael oficiálně diskriminuje nevěřící ve prospěch Židů v mnoha oblastech života, tři z nich považuji za velmi důležité: právo na trvalý pobyt, právo na práci a právo na rovnost před zákonem. Diskriminace v oblasti práva na trvalý pobyt vychází z toho, že 92 procent izraelské půdy je vlastněno státem a spravuje ji Izraelský pozemkový úřad podle směrnic stanovených Židovským národním fondem (Keren Kajemet Lejizrael

KKL), pobočkou Světové sionistické organizace. KKL ve svých stanovách upírá komukoliv, kdo není Žid, právo usadit se, začít podnikat a často také pracovat - jen proto, že není Žid. Židé samozřejmě nemají zakázáno kdekoliv se v Izraeli zabydlet nebo otevřít si podnik. Pokud by obdobné diskriminační praktiky aplikoval kterýkoliv jiný stát ve vztahu k Židům, okamžitě a právem by to bylo označeno za antisemitismus a bezpochyby by to vyvolalo masivní veřejné protesty. Pokud tento princip uplatňuje Izrael jako součást „židovské ideologie“, je většinou záměrně ignorován, a pokud už to někdo zmíní, pak pardonován.

Upírání práva na práci znamená, že nevěřící mají oficiálně zakázáno pracovat na území, které spravuje Izraelský pozemkový úřad podle směrnic Židovského národního fondu. Není pochyby, že tyto směrnice nejsou vždy vynucovány, nedochází k tomu často, nicméně neustále existují. Čas od času Izrael uskutečňuje pomocí státních úřadů nátlakové kampaně: například když ministerstvo zemědělství vystupuje proti „...nemoci, kdy ovocné sady náležející Židům a položené na národní půdě (tj. na půdě náležející Státu Izrael) sklízí arabští pracovníci“, byť jsou tyto pracovníci občané Izraele. Izrael také přísně zakazuje Židům usazeným na národní půdě dále pronajímat půdu Arabům, byť by se jednalo o sebekratší dobu. Ti, kteří si to přesto dovolí, jsou většinou potrestáni vysokými pokutami. Na druhé straně nevěřící nejsou ve svém pronajímání půdy Židům nijak omezováni. Pro mne osobně to znamená, že díky tomu, že jsem se narodil jako Žid, mám právo pronajmout si od jiného Žida sad a sklídit úrodu, ovšem nevěřící, ať už obyvatel Izraele nebo cizinec, toto právo nemá.

Nežidovští obyvatelé Izraele nejsou před zákonem Židům rovni. Tato diskriminace se projevuje v mnoha izraelských zákonech, ve kterých se, zřejmě pro zabránění komplikacím, výrazy „Žid“ a „nevěřící“ doslova nepoužívají; tak tomu ovšem není v případě zákona o návratu. Zákon říká, že osoba uznaná za Žida má právo odjet do Izraele a usadit se tam. Automaticky obdrží „imigrační certifikát“, na jehož základě získá při příjezdu „občanství z důvodu návratu do rodné židovské země“ a také nárok na mnoho finančních benefitů, jejichž množství a výše se liší podle země, ze které emigrují. Židé emigrující ze států bývalého Sovětského svazu obdrží „absorbční grant“ ve výši 20 000 dolarů na rodinu.

Všichni Židé imigrující do Izraele na základě tohoto zákona získávají okamžitě právo volit a být voleni do Knesetu - i pokud nedokáží říct ani slovo hebrejsky.

V jiných izraelských zákonech zazní ještě hloupější spojení: „každý, kdo se může přistěhovat podle zákona o návratu“ a „každý, kdo nemá právo se přistěhovat podle zákona o návratu“. Podle daného zákona jsou první kategorii lidí přiznány veškeré výhody, druhé kategorii jsou tytéž benefity systematicky upírány. Rutinním způsobem uplatňování diskriminace v každodenním životě jsou průkazy totožnosti, které musí každý za všech okolností nosit u sebe. Na těchto kartičkách je uvedena oficiální „národnost“ osoby, která může být „židovská“, „arabská“, „drúská“ a tak dále, kromě jedné významné výjimky - nemůže být „izraelská“. Pokusy přimět ministra zahraničí k tomu, aby Izraelcům povolil nosit v průkaze totožnosti označení „Izraelec“ nebo dokonce i „Izraelský Žid“, ztroskotaly. Ti, kteří o tuto změnu požádali, obdrželi dopis z ministerstva vnitra, že „...bylo přijato rozhodnutí neuznávat izraelskou národnost“. V dopise se nepíše o tom, kdo tak rozhodl a proč.

V Izraeli platí mnoho zákonů a nařízení pro pozitivní diskriminaci „těch, kteří mají právo se přistěhovat podle zákona o návratu“, že si tento problém zaslouží bližší zkoumání. Můžeme se podívat na jeden z příkladu zdánlivě triviálních ve srovnání s omezením práva na pobyt, neméně však důležitý, jelikož odhaluje opravdové záměry izraelských legislativců. Izraelští občané, kteří na čas opustí zemi a kteří „mají právo se přistěhovat podle zákona o návratu“, jsou po návratu oprávněni využívat štedrých celních výhod, dostanou podporu pro své studující děti a za výhodných podmínek mohou získat grant či půjčku na nákup bytu, čímž výčet výhod nekončí. Občané, kteří nevyhovují dané definici, jinými slovy nežidovští občané Izraele, nedostanou nic. Zřejmý záměr těchto diskriminačních měřítek je snížit počet nežidovských občanů Izraele. Cílem je učinit z Izraele více „židovský“ stát.

Ideologie „vykoupené“ země

Izrael mezi židovskými občany prosazuje exkluzivistickou ideologii „vykoupené“ země. V této ideologii, která se v Izraeli vštěpuje dětem od školního věku, je možno lehce vysledovat oficiální cíl - minimalizovat počet nevěřících. Dětem je sdělováno, že tato teorie je plně aplikovatelná na Stát Izrael, nebo po roce 1967 na to, čemu se říká Země izraelská. Podle této ideologie přešla „vykoupená“ země z nežidovských rukou zpět do židovského vlastnictví, a to buď soukromého nebo patří Židovskému národnímu fondu či židovskému státu. Oproti tomu je země náležející nežidovským obyvatelům považována za „nevykoupenou“. Pokud tedy Žid, který spáchá byť i ten nejhrůznější zločin, koupí kus země od ctihodného nevěřícího, pak se prostřednictvím této transakce „nevykoupená“ země stane zemí „vykoupenou“. Když ovšem ctnostný nežidovský obyvatel koupí půdu od nejhoršího Žida, dříve čistá a „vykoupená“ země se opět stane „nevykoupenou“. Logickým důsledkem této ideologie je vyhnání, kterému se říká „odsun“, a týká se všech nevěřících v oblasti, kterou je třeba „vykoupit“. Utopickým snem „židovské ideologie“, přijatým Státem Izrael, je plně „vykoupená“ země, kterou nevládní a na které nepracují žádní nevěřící. Vůdcové sionistického hnutí pracujících vyjádřili tuto naprosto odpudivou teorii zcela jasně. Walter Laquer, oddaný sionista, uvádí ve své knize *Historie sionismu*, jak jeden z duchovních otců A. D. Gordon, který zemřel v roce 1919, „protestoval proti násilí jako principu a obhajoval pouze sebeobranu v krajních podmínkách. On a jeho přátelé ovšem chtěli, aby každý strom a keř v židovské domovině sázeli pouze a jenom Židovští průkopníci.“ To znamená, že chtěli, aby všichni ostatní prostě odešli pryč a nechali zemi „vykoupit“ Židy. Gordonovi následovníci přilili olej do ohně násilí ještě více, než on zamýšlel, ale princip „vykoupení“ a jeho důsledky zůstaly.

Stejně tak kibucy, obecně oslavované jako pokus o vytvoření Utopie, představovaly pouze exkluzivistickou Utopii. I když jsou jejich členy ateisté, z principu nepřijímají Araby a od svých potenciálních členů požadují, aby konvertovali k judaismu. Není divu, že chlapci z kibuců jsou považováni za nejmilitantnější členy izraelské židovské společnosti.

Převzetí země v padesátých letech a dále v polovině let šedesátých a okupovaných území v roce 1967 bylo tedy v Izraeli dáno spíše touto exkluzivistickou ideologií než „bezpečnostními důvody“, jak tvrdí izraelská propaganda. Tato ideologie také stojí v pozadí oficiálních izraelských plánů na „judaizaci Galileje“. Tento kuriózní výraz znamená podněcovat Židy finančními výhodami k tomu, aby se usadili v Galileji. (Chtěl bych vidět reakci amerických Židů, kdyby někdo v jejich zemi navrhl „christianizaci New Yorku“, nebo třeba jen Brooklynu.) Ovšem „vykoupená“ země zahrnuje více než jen regionální „judaizaci“. Židovský národní fond, mohutně podporovaný izraelskými státními organizacemi (zvláště tajnou službou), utrácí na celém území Izraele obrovské množství veřejných financí na „vykoupení“ jakéhokoliv kusu země, který jsou nevěřící ochotni prodat. Pokud chce Žid prodat svou půdu nežidovskému obyvateli, zaplatí mu vyšší cenu, a tím prodeji zabrání.

Izraelský expanzionismus

Hlavní nebezpečí, které Izrael jako „židovský stát“ představuje pro své vlastní obyvatele, ostatní Židy i své sousedy, spočívá v ideologicky motivované snaze o územní expanzi, jež nevyhnutelně vyúsťuje v sérii válečných konfliktů. Čím více je Izrael židovský, nebo -jak se říká v hebrejštině - čím více se „navrací k judaismu“ (tento proces probíhá v Izraeli přinejmenším od roku 1967), tím více se jeho politika řídí židovskými ideologickými teoriemi a méně racionálním uvažováním. Když používám výraz „racionální“, nechci se tím vyjadřovat k morálnímu aspektu izraelské politiky nebo k předpokládaným obranným či bezpečnostním potřebám Izraele - a vůbec už nechci hovořit o předpokládaných potřebách „izraelského přežití“. Odkazuji zde na izraelskou imperiální politiku, založenou na jeho předurčených cílech. Ať už je jeho politika jakkoliv morálně závadná či politicky omezená, považuji přijetí politiky založené na „židovské ideologii“ ve všech jejích různých odstínech za ještě horší. Ideologická obrana izraelské politiky vychází obvykle ze židovské náboženské víry, nebo v případě sekulárních Židů z „historických náro-

ků“ Židů, jež se z této víry odvozují a ponechávají si její dogmatický religiozní charakter.

Mou vlastní politickou proměnu z obdivovatele Ben Guriona na jeho horlivého odpůrce nastartovala právě taková záležitost. V roce 1956 jsem horlivě přikyvoval všem jeho politickým a vojenským důvodům, kterými ospravedlňoval vyvolání suezské války, dokud v Knesetu třetí den války neprohlásil (navzdory tomu, že to byl ateista a hrdě přehlížel všechny židovské velící důstojníky), že skutečným důvodem je „obnovení království Davidova a Šalamounova“ v rozmezí jeho biblických hranic. V té chvíli téměř všichni členové Knesetu spontánně vstali a zpívali izraelskou národní hymnu. Pokud je mi známo, žádný sionistický politik nikdy nezavrhoval Ben Gurionovu ideu, že izraelská politika (v rámci pragmatických úvah) musí vycházet z obnovení biblických hranic jakožto hranic židovského státu. Podrobná analýza izraelských velkolepých strategií a aktuálních principů zahraniční politiky, vyjádřených v hebrejštině, jasně ukazuje, že „židovská ideologie“ určuje izraelskou politiku více než cokoliv jiného. Nedocení realného nebezpečí judaismu a „židovské ideologie“ způsobuje, že tato politika je nepochopitelná pro zahraniční pozorovatele, kteří o judaismu kromě hrubých apologetik nevědí téměř nic.

Dovolte mi uvést nedávný příklad základního rozdílu mezi izraelským imperiálním plánováním (toho nejnadutějšího, ovšem sekulárního typu) a principy „židovské ideologie“. Podstata ideologie ukládá, že země, které ve starověku vládli některý ze židovských vládců, nebo která byla Bohem zaslíbena Židům buď podle Bible nebo podle (politicky daleko důležitější) rabínské interpretace Bible a Talmudu, taková země by měla náležet Izraeli, protože je to židovský stát. Mnoho izraelských „holubic“ pochopitelně zastává názor, že takové výboje by měly být odloženy na dobu, kdy Izrael bude silnější než nyní, nebo že by mohlo dojít k „mírovému dobytí“, kdy se podaří arabské vládce a jejich lid přesvědčit, aby se vzdali sporných území a přijali výhody, které jim za to židovský stát udělí.

Existuje několik různých verzí biblických hranic země Izrael, kterou rabínské autority uvádějí jako dokonalou podobu židovského státu. Nejrozsáhlejší mezi nimi zahrnují následující pohra-

niční oblasti: na jihu celá Sinaj a část severního Egypta až ke Káhiře, na východě celé Jordánsko a značná část Saúdské Arábie, celý Kuvajt a část Iráku od Eufratu níže, na severu celý Libanon a Sýrie včetně velké části Turecka (až k jezeru Van), na západě pak Kypr. V Izraeli probíhá rozsáhlý výzkum a diskuse ohledně těchto hranic, často v rámci státních dotací nebo s využitím jiných forem podpory, a výsledky jsou publikovány ve formě map, atlasů, knih, článků a jiných populárních forem propagandy. Kahane a jeho následovníci a také vlivné organizace jako Gush Emunim si nejenže přejí dobytí těchto území Izraelem, ale považují to za Bohem posvěcený akt, jehož úspěch je zaručen díky Boží podpoře. Důležité židovské náboženské osobnosti dnes považují nezahájení svaté války ze strany Izraele, nebo ještě hůře návrat Sinaje Egyptu, za národní hřích, který Bůh po zásluze potrestal. Jeden z vlivnějších rabínů Gush Emunim, Dov Lior, rabín židovských osad v Kiryat Arba a Hebronu, opakovaně prohlásil, že neúspěch Izraele při dobytí Libanonu v letech 1982-85 byl naprosto správně odůvodněným trestem za hřích „odevzdání části země Izrael“, jmenovitě Sinaje, do rukou Egypta.

Zvolil jsem nesporně extrémní příklad biblických hranic země Izrael, náležející „židovskému státu“, ovšem tyto hranice jsou v národních religiózních kruzích velmi populární. Existují také umírněnější verze biblických hranic, někdy se jim také říká „historické hranice“. Je potřeba ovšem poukázat na to, že uvnitř Izraele a v rámci diaspory židovských příznivců není platnost koncepce biblických či historických hranic země, náležející po právu Židům, principiálně popírána. Jedinou výjimkou je malá minorita stavicí se proti koncepci židovského státu, jinak jsou námítky proti dobytí těchto hranic prostřednictvím války čistě pragmatické. Dalo by se tvrdit, že Izrael je nyní příliš slabý, aby si podmanil celé území náležející Židům, nebo že ztráta židovských životů (ale ne už arabských životů!), k níž by v dobovačné válce takových rozměrů zcela jistě došlo, je významnější než dobytí země, ale v normativním judaismu nelze tvrdit, že země Izrael, ať už jsou její hranice jakékoliv, nenáleží všem Židům. Ariel Šaron v květnu 1993 formálně navrhl na konventu strany Likud, že Izrael by měl adaptovat koncepci „biblických hranic“ v rámci své oficiální politiky. Vyskytlo se pouze několik málo námitek, ať už uvnitř Liku-

du nebo mimo něj, a všechny měly pragmatický podtext. Nikdo se nikdy Šaron nezeptal kde se vlastně nacházejí hranice, k jejichž dosažení Izrael nabádal. Připomeňme si, že mezi těmi, kteří sami sebe nazývali leninisty, neexistovaly pochybnosti o tom, že historie se řídí principy, které definovali Marx a Lenin. Totalitární stav mysli není dán pouze vírou samotnou, ať už je jakkoliv dogmatická, ale také odmítnutím jejího možného zpochybnění, zmařením možné diskuse. Izraelsko-židovská společnost a Židé z diaspory, kteří vedou „židovský život“ a organizují se v čistě židovských organizacích, budou tedy nejspíše mít ve své povaze silné prvky totalitarismu.

Izraelská grandiózní strategie není ovšem založena na doktríně „židovské ideologie“, ale vychází z čistě strategických a imperiálních úvah a jako taková se vyvíjela již od založení státu. Směrodatný a jasný popis základních principů této strategie poskytl generál Šlomo Gazit, bývalý důstojník vojenské rozvědky.² Podle Gazita:

„...hlavní úkol Izraele se od rozpadu Sovětského svazu vůbec nezměnil a má neustále zásadní důležitost. Geografická poloha Izraele jako centra arabsko-muslimského Středního východu jej předurčuje k roli oddaného strážce stability ve všech okolních zemích. jeho úkolem je chránit existující společenské systémy: omezit či zastavit procesy radikalizace a zablokovat rozšíření fundamentalistického religiózního fanatismu.

Z tohoto důvodu zabrání Izrael změnám za izraelskými hranicemi. Tyto změny považuje za netolerovatelné a všemi možnými prostředky (a pokud bude donucen pak i silou) jim bude bránit a bude se snažit je vymýtit.“

Jinými slovy řečeno, Izrael se snaží vnutit svou hegemonii ostatním státům na Středním východě. Není třeba říkat, že podle Gazita má Izrael velmi benevolentní zájem o stabilitu arabských režimů. Gazit se domnívá, že ochranou středněvýchodních režimů poskytuje Izrael životně důležitou službu „průmyslově vyspělým státům, které se všechny horlivě snaží o zajištění stability na Středním východě“. Tvrdí, že bez přítomnosti izraelské hrozby by všechny stávající režimy v regionu už dávno padly a za svou existenci vděčí právě Izraeli. Je to samozřejmě velmi pokrytecké

tvrzení, ovšem je dobré si v tomto kontextu připomenout La Rochefoucaultův výrok, že „přetvářka je daní, kterou bezbožnost musí platit ctností“. „Vykoupení“ země je pokusem vyhnout se placem této daně.

Je zbytečné uvádět, že zásadně nesouhlasím s jakoukoliv částí izraelské neideologické politiky tak, jak ji jasně a korektně vysvětluje Gazit. Současně uznávám, že nebezpečí politiky Ben Guriona a Šarona, jež je motivována židovskou ideologií, je daleko horší než pouhá imperiální politika, ať je jakkoliv zločinná. Výsledky politiky ostatních ideologicky motivovaných režimů míří stejným směrem. Díky existenci důležité složky izraelské politiky, závislosti na „židovské ideologii“, je její analýza politicky nevyhnutelná. Tato ideologie zase naopak vychází z tradičně historického postoje Židů k nevěřícím, což je jedním z hlavních motivů této knihy. Tyto postoje logicky ovlivňují mnoho Židů, vědomě či podvědomě. Naším úkolem je zde debatovat o historickém judaismu v reálných termínech.

Vliv „židovské ideologie“ na mnoho Židů bude tím silnější, čím méně bude předmětem veřejné diskuse. Je třeba doufat, že v rámci takové diskuse získá mnoho lidí k židovskému šovinismu a k pohrdání, které mnoho Židů projevuje vůči nevěřícím, podobný postoj, jaký je obecně zaujímán vůči antisemitismu a všem ostatním formám xenofobie, šovinismu a rasismu. A právem se předpokládá, že pouze úplné odhalení nejen antisemitismu, ale také jeho historických kořenů se může stát základem boje proti němu. Podobně předpokládám, že pouze úplné odhalení židovského fanatismu a náboženského fanatismu může být východiskem boje proti tomuto fenoménu. Toto platí obzvláště dnes, kdy na rozdíl od situace před padesáti či šedesáti lety je politický vliv židovského šovinismu a náboženského fanatismu daleko vyšší než vliv antisemitismu. Je zde ovšem ještě něco. Pevně věřím tomu, že proti antisemitismu a židovskému šovinismu lze bojovat pouze současně.

Uzavřená Utopie?

Dokud nebudou obdobné postoje široce přijímány, aktuální nebezpečí izraelské politiky založené na „židovské ideologii“ zůstává vyšší než nebezpečí politiky vycházející z čistě strategických úvah. Rozdíl mezi těmito dvěma přístupy dobře popsal Hugh Trevor-Roper ve své esaji „Sir Thomas More a Utopie“³, kde je označil přívlastky platónská a machiavelistická:

„Machiavelli se alespoň omluvil za metody, které dle něho byly pro politiku nezbytně nutné. Litoval toho, že je potřeba použít sílu a podvádět, a nazýval tyto skutečnosti pravými jmény. Platón a More je ovšem zbožstili tehdy, když mohly napomoci udržení jejich vlastních utopických republik.“

Podobným způsobem ti, kteří opravdu věří v Utopii nazývanou „židovský stát“, jenž dosáhne „biblických hranic“, jsou daleko nebezpečnější než velcí stratégové Gazitova typu, protože jejich politika je zbožštěna prostřednictvím náboženství, nebo ještě hůře využitím sekularizovaných náboženských principů, jimž je přiřknuta absolutní platnost. Gazit alespoň považuje za nutné uvádět argumenty, že arabské země profitují z izraelského diktátu, kdežto Ben Gurion nikterak nepředstírá, že na znovuoobnovení království Davidova a Šalamounova nevydělá nikdo jiný než židovský stát.

Použití platónské koncepce k analýze izraelské politiky, založené na „židovské ideologii“, by nemělo být ničím překvapujícím. Povšimlo si toho několik vědců, nejvýznamnější z nich pak Moses Hadas, který tvrdil, že základy „klasického judaismu“, čili judaismu vycházejícího z talmudických ság, jsou položeny na platónských teoriích a zvláště na představě Sparty, jak se vyskytuje u Platóna.⁴ Podle Hadase adoptoval judaismus základní charakteristiky platónského politického systému již v makabejském období (142-63 př. n. l.): „Každá fáze lidského chování by měla podléhat náboženským sankcím, které ve skutečnosti stanovuje vládce.“ Neexistuje lepší definice „klasického judaismu“ a způsobu, kterým ho rabíni manipulovali, než tato platónská definice. Hadas ve skutečnosti tvrdí, že judaismus adoptoval to, co „...Pla-

tón sám shrnul jako cíle svého programu" v následujícím, velmi známém citátu:

„Podstata spočívá v tom, že nikdo, žádná žena, žádný muž, nemůže existovat bez svého nadřízeného dozorce, a nikdo by si nemel zvykat podnikat cokoli, jakýkoliv vážný či nevážný krok, na svou vlastní zodpovědnost. V míru i ve válce musí očima neustále sledovat svého nadřízeného dozorce... Doslova řečeno: musíme vycvičit ducha, aby ani neuvažoval o individuálních činech, nebo jej musíme naučit, jak na to." (Ústava, 942 ab).

Pokud by se slovo „dozorce" nahradilo slovem „rabín", máme před sebou dokonalé schéma klasického judaismu, který stále hluboce ovlivňuje izraelsko-židovskou společnost a do značné míry určuje izraelskou politiku.

Výše uvedenou pasáž si zvolil Karl Popper ve svém díle *Otevřená společnost a její nepřítelé* k popisu základní esence „uzavřené společnosti". Historický judaismus a jeho dva následovníci, židovská ortodoxie a sionismus, jsou svornými nepřáteli koncepce otevřené společnosti tak, jak je aplikována v Izraeli. Ať už je židovský stát založen na současné židovské ideologii nebo, pokud by se stal ještě více židovským, než je teď, na principech židovské ortodoxie, nemůže být nikdy postaven na principu otevřené společnosti. Izraelsko-židovská společnost má před sebou dvě volby. Může se zcela uzavřít a proměnit ve válečné ghetto, může se stát židovskou Spartou, podporovanou prací arabských heilótů, udržovanou při životě vlivem amerického politického establishmentu a hrozbou nukleární síly; nebo se může pokusit o přechod k otevřené společnosti. Druhá volba je závislá na poctivém prozkoumání židovské minulosti, na přijetí skutečnosti, že židovský šovinismus a exkluzivismus existují, a na poctivém zkoumání vztahu judaismu k nevěřícím.

Kapitola 2

PŘEDSUDDKY A VYTÁČKY

Prvním problémem při psaní o tomto tématu je skutečnost, že termín „Žid" se během posledních 150 let používal ve dvou poněkud odlišných významech. Abychom si to přiblížili, představme si, že jsme se ocitli v roce 1780. Obecně pojímaný význam slova „Žid" se v podstatě shodoval s tím, co sami Židé chápali jako podstatu své identity. Tato identita byla primárně náboženské podstaty, ovšem náboženské předpisy pronikaly do nejzazších aspektů každodenního veřejného i soukromého života ve vztazích mezi Židy samotnými i ve vztahu k nevěřícím. Žid tehdy nemohl doslova ani vypít sklenici vody v domě nevěřícího. Stejná základní pravidla chování vůči nevěřícím platila od Jemenu až po New York. Ať už se Židé okolo roku 1780 označují jakýmkoliv výrazem - a já bych nerad zabředl do metafyzické disputace o pojmech jako „národ" a „lidé"¹ - je jasné, že všechny židovské komunity se v té době striktně vymezovaly vůči nežidovským společnostem, v jejichž středu žily.

Toto všechno se ovšem změnilo díky dvěma paralelně probíhajícími procesům. Začalo to v Nizozemí a Anglii, pokračovalo v revoluční Francii a zemích následujících příkladu francouzské revoluce, a poté v moderních monarchiích 19. století, kdy Židé začali získávat významná osobní práva (v některých případech plnou právní subjektivitu) a zároveň se vytrácela oficiální nadvláda židovské komunity nad jejími členy. Je třeba poznamenat, že oba

proudy vývoje probíhaly simultánně a že ten druhý je ještě důležitější, ačkoliv není tak známý.

Už od časů římského impéria ovládají židovské komunity své členy prostřednictvím mocných zákonných prostředků, nejen záměrnou mobilizací sociálních tlaků (například odmítnutí jakéhokoliv kontaktu s exkomunikovaným Židem včetně pohřbem jeho těla), ale také prostřednictvím čistě vynuceného násilí: rabínský soud může legálně potrestat kteréhokoliv Žida za různé prohřešky bičováním, vězením či vypovězením. V mnoha zemích - ukázkovými příklady jsou Španělsko a Polsko - mohl být a také byl uplatňován absolutní trest, někdy byly dokonce k jeho vykonání používány obzvláště kruté metody, například bičování až k smrti. Toto všechno bylo nejen povoleno, ale také podporováno státními úřady v křesťanských i muslimských zemích, jež vedle obecného zájmu zachování „zákona a pořádku“ měly na některých případech také konkrétní finanční zájem. Například ve španělských archivech ze 13. a 14. století existují záznamy o mnoha podrobných nařízeních, vydaných nejoddanějšími králi kastilskými a aragonskými, jež nabádala neméně zbožné úředníky, aby spolupracovali s rabíny a dohlíželi na to, aby Židé dodržovali šabat. Proč? Protože kdykoliv rabínský soud potrestal Žida za porušení šabatu, rabíni museli odevzdat devět desetin pokuty králi - dané nařízení bylo tedy velmi výnosné a efektivní. Podobně je možno citovat z *responsa* sepsaného krátce před rokem 1832 známým rabínem Moše Soferem z Prešpurku (dnešní Bratislava), ležícím v tehdejší autonomní uherské království v rámci rakouské říše. Vzkaz byl adresován přímo do Vídně v Rakousku, kde Židé již měli garantovány značné osobní svobody.² Stěžuje si na to, že od chvíle, kdy vídeňská židovská kongregace ztratila pravomoci trestat provinilé, Židé polevili v náboženském snažení, a dodává: „Pokud se zde v Prešpurku dovím o tom, že židovský obchodník otevřel krámek v době menších svátků, okamžitě pošlu četníka, aby jej zatknul.“

Toto byl nejvýznačnější sociální rys židovské existence před ustanovením moderního státu: dodržování náboženských nařízení judaismu a jejich vštěpování v rámci vzdělávání vynucovali Židé násilím, před kterým se dalo uniknout pouze prostřednictvím konverze k většinovému náboženství, což vzhledem k prů-

vodním okolnostem znamenalo totální sociální zlom - z toho důvodu byl daný postup velmi nepraktický, kromě období náboženské krize.³

Se vznikem moderního státu ovšem ztratila židovská komunita právo jednotlivé Židy trestat nebo zastrášovat. Vazby jedné z neuzavřenějších z „uzavřených společností“, jedné z nejtotalitnějších společností v celé historii lidstva byly zpřetrhány. Tento akt liberalizace přišel *zvenčí*: i když existovali Židé, kteří danému procesu napomáhali zevnitř, nebylo jich zpočátku mnoho. Daná forma liberalizace měla mít velmi nebezpečné důsledky pro budoucnost. Stejně jako v Německu (podle skvělé analýzy A. J. P. Taylora) bylo velmi jednoduché spojit příčinu reakce s patriotismem, neboť koncept individuálních svobod a rovnosti před zákonem přivezly do Německa ve skutečnosti armády francouzské revoluce a Napoleonova armáda, a bylo tedy velmi jednoduché označit svobodu jako „ne-německou“, a stejně tak bylo velmi jednoduché vyvolat mezi Židy (zvláště v Izraeli) nepřítelství vůči všem myšlenkám a ideálům humanismu a zákonné vládě (neřku-li demokracii) jako něčemu „nežidovskému“ nebo „antižidovskému“ - což tyto v *historickém slova smyslu* opravdu jsou - a jako principům, jež mohou být využity v židovském zájmu, ale které nemají žádnou váhu, pokud je chce někdo využít *proti* židovským zájmům, například když se stejných principů dovolávají Arabové. To všechno vedlo v Německu a ostatních střeoevropských státech k falešné, sentimentální a ultraromantické židovské historiografii, z níž byly vypreparovány všechny nepřijemné skutečnosti.

V početných spisech Hannah Arendtové, ať už se týkají totalitarismu, Židů či obojího,⁴ se nedočtete ani řádku o tom, jak vlastně vypadala židovská společnost v Německu v 18. století: pálení knih, perzekuce spisovatelů, rozpravy o magické moci amuletů, zákazy základního „nežidovského“ vzdělání jako například spisovné němčiny a samozřejmě také němčiny psané latinkou.⁵ Ani v početných anglicky psaných „historiích Židů“ nenajdete základní fakta ohledně vztahu židovského mysticismu (jenž je dnes v určitých oblastech tolik populární) k nevěřícím, o tom, že jsou považováni doslova za Satanovy údy a že těch pár nesatanistických jednotlivců mezi nimi (to znamená ti, kteří konvertují k judaismu) jsou ve skutečnosti „židovské duše“ ztracené ve chvíli, kdy Satan

v nebeském příbytku znásilnil Svatou paní (podle kabaly *Šechina* či Matrona, jeden z ženských prvků Božské hlavy, sestra a manželka mladšího mužského boha). Nejvyšší osobnosti, například Gershom Scholem, autorizovaly systém klamů ve všech „citlivých“ oblastech, přičemž ty nejpopulárnější jsou nejméně upřímné a nejvíce zavádějící.

Ovšem sociálním dopadem tohoto procesu liberalizace je poprvé od roku 200 n. l.⁶ skutečnost, že Žid může v rámci světských zákonů dané země svobodně konat, co se mu zlíbí, a nemusí za to platit konverzí k jinému náboženství. Svoboda učit se a číst knihy v moderních jazycích, svoboda číst a psát knihy v hebrejštině, kterou rabíni neschválili (což bylo v minulosti nezbytné pro každou knihu psanou hebrejsky nebo jidiš), svoboda jíst jídlo, které není košer, svoboda ignorovat početná absurdní tabu omezující sexuální život, dokonce i svobodu smýšlení - protože „zakázané“ myšlenky patří mezi nejhorší hříchy - to všechno zaručily evropským Židům (a následně také Židům v jiných oblastech) moderní nebo dokonce absolutistické evropské režimy, i když tyto se ve stejném období projevovaly antisemitsky a měly potlačující tendence. Ruský car Mikuláš I. byl zarytý antisemita a ve svém státě vydal mnoho zákonů proti Židům. Posílil ovšem také v Rusku síly „zákona a pořádku“, nejen tajnou policii, ale také regulérní policii a četníky, a v důsledku toho bylo obtížné vraždit Židy na příkaz rabínů, což bylo například v Polsku před rokem 1795 velmi jednoduché. „Oficiální“ židovská historie jej odsuzuje *za obojí*. Ke konci třicátých let devatenáctého století například „svatý rabín“ (*cadik*) v malém židovském městečku na Ukrajině nařídil vraždu kacíře vhozením do vařící vody v městských lázních, a současné židovské zdroje s údivem a hrůzou uvádějí, že úplatek „již nefungoval“ a že krutě potrestání nebyli jen pachatelé tohoto zločinu, ale také svatý muž. Metternichův režim v Rakousku před rokem 1848 byl zarytě reakcionářský a k Židům otevřeně nepřátelský, ale přesto neumožňoval trávení lidí, ani židovských rabínů. První věc, kterou vůdci židovské komunity v galicijském městě Lemberg (dnes Lvov) během dočasně oslabení režimu v roce 1848 učinili se svou nově nabytou svobodou, bylo otrávení liberálního rabína, jehož drobná neortodoxní židovská skupina přivezla z Ně-

mecka. Jedním z jeho nejkacířšších prohřešků byla obhajoba a provádění nedávno zavedené ceremonie bar micva.

Liberalizace zvenčí

Během posledních 150 let tedy pojem „Žid“ nabýval dvojího významu, což mohlo lidi s dobrými úmysly mást, zvláště pak obyvatele anglicky hovořících zemí, jež považovali Židy, se kterými se v každodenním životě setkávali, za „reprezentativní vzorky“ Židů „obecně“. Ve východoevropských zemích a také v arabském světě byli Židé osvobozeni od tyranie svého vlastního náboženství a svých vlastních komunit *silami zvenčí* příliš pozdě a příliš nepříjemným způsobem, aby mohlo dojít k řádné internalizované sociální změně. Ve většině případů, a zvláště v Izraeli, přežil starý koncept společnosti, stejné ideologie - zvláště ve vztahu k nežidovskému obyvatelstvu - a stejná zcela mylná koncepce historie. Toto platí dokonce i pro některé z těch Židů, kteří se zapojili do „pokrokového“ nebo levičáckého hnutí. Při zkoumání radikálních, socialistických a komunistických stran narazíme na mnoho příkladů maskovaných židovských šovinistů a rasistů, kteří se stali členy těchto stran jen z důvodu „židovských zájmů“ a v Izraeli se těší přízni diskriminačních kruhů. Je třeba povšimnout si, kolik židovských „socialistů“ dokázalo psát o kibucech, aniž by se obtěžovali poznamenat, že je to rasistická instituce, ze které jsou nežidovští obyvatelé Izraele vyloučeni, a poté zjistíme, že fenomén, na který narážíme, není v žádném případě výjimečný.⁷

Pokud se zřekneme pokryteckých a ignorantských označení, vidíme jasně, že slovo „židovstvo“ označuje *dvě různé a dokonce protichůdné sociální skupiny*, a díky současné izraelské politice jejich provázanost rychle mizí. Na jedné straně existuje tradiční totalitární význam, zmiňovaný výše, na druhé straně jsou Židé, kteří za svůj přijali koncept myšlenek, jež Karl Popper nazval „otevřenou společností“. (Zvláště v USA existují také takoví, kteří si tyto teorie neosvojili, ale pokoušejí se působit tak, jako by je přijali.)

Zde je třeba poznamenat, že *všechny* údajně „židovské charakteristiky“ - čímž míním rysy, které takzvaní západní intelektuálo-

vé přičítají „Židům“ - jsou *moderní* charakteristiky a ze židovské historie o nich nejsou zprávy. Objevily se ve chvíli, kdy totalitární židovská komunita začala ztrácet vliv. Vezměme si například známý židovský smysl pro humor. Nejenže se humor v hebrejské literatuře před 19. stoletím vyskytuje velmi zřídka (a to pouze v určitých údobích a v zemích, kde se židovská horní třída vymanila z rabínských osidel, jako například v Itálii mezi 14. a 17. stoletím nebo v muslimském Španělsku), ale židovské náboženství humor a vtipy přísně zakazuje - samozřejmě kromě vtipů činících si legraci z ostatních náboženství. Satira proti rabínům a vůdcům komunity nebyla nikdy judaismu vlastní, dokonce ani v té nejmenší míře, jak tomu bylo například u latinského křesťanství. Neexistují židovské komedie, stejně jako neexistovaly komedie ve Spartě. Také důvod je obdobný.⁸ Další příklad: láska k učení. Kromě čistě náboženského systému vzdělávání, jenž se sám o sobě nacházel v poničeném a degenerovaném stavu, excelovali evropští Židé (a v poněkud menší míře také Židé arabští) před rokem 1780 v maximálním pohrdání a nenávisti vůči vzdělávání (kromě Talmudu a židovského mysticismu). Velké části Starého zákona, veskerá neliturgická hebrejská poezie, většina židovských filozofických spisů nebyla čtena a samy jejich názvy byly uvrženy do klatby. Studium jazyků podléhalo přísnému zákazu, stejně jako studium matematiky a ostatních věd. Zeměpis,⁹ historie - dokonce i židovská historie - byly velkou neznámou. Kritický duch, údajně pro Židy tak typický, zcela chyběl a nic nebylo zakázáno, obáváno, a tudíž pronásledováno jako nejmodernější inovace či nejnevinnější kritika.

Svět zabředlý v nejubožejších pověrách, fanatismu a ignoranci, svět, ve kterém v prvním hebrejsky psaném zeměpisném díle (vydáno v Rusku v roce 1803) autor v předmluvě nařiká, že mnoho velkých rabínů popírá existenci amerického kontinentu a tvrdí, že je to „nemožné“. Mezi takovým světem a častou západní představou „typického“ Žida není kromě mylně shodného jména vůbec nic společného.

Mnoha současným Židům se po takovém světě nostalgicky stýská, protože to byl svět, jejich ztracený ráj, pohodlně uzavřená společnost, ze které nebyli ani tak vysvobozeni, jako spíš vyhnáni. Velká část sionistického hnutí se vždy snažila o jeho obnovu -

a tato skupina nyní získala vrch. Mnoho motivů izraelské politiky, které tolik vzrušují nebohé zmatené západní „přátele Izraele“, se dá snadno vysvětlit v okamžiku, kdy na ně pohlížíme jako na reakci, reakci v politickém slova smyslu, reakci tak, jak byla pojmána během posledních dvou set let: vynucený a v mnoha ohledech inovativní (a tudíž iluzorní) návrat k uzavřené židovské společnosti minulosti.

Překážky porozumění

je možno historicky dokázat, že uzavřená společnost nemá zájem popisovat sebe sama, bezpochyby proto, že jakýkoliv popis je součástí kritické analýzy, a tak může podporovat kritické „zakázané myšlenky“. Čím více se společnost otevírá, tím více se zajímá o sebereflexi, nejdříve popisnou a poté kritickou, o své současné i minulé mechanismy fungování. K čemu ale dojde v okamžiku, kdy část intelektuálů zamýšlí přeměnit jednou již značně otevřenou společnost zpět do její totalitami a uzavřené podoby? Pak se prostředky předchozího vývoje - filozofie, vědy a zvláště sociologie - stávají neefektivnějšími nástroji „intelektuální zrady“. Dojde k jejich překroucení, slouží jako klamavé prostředky a během daného procesu degenerují.

Klasický judaismus¹⁰ nemá zájem popisovat či vysvětlovat sám sebe členům své vlastní komunity, ať už vzdělaným, (v talmudických vědách) či nikoliv.¹¹ Je důležité, že psaná forma židovské historie, včetně nejvíce strohého kronikářského stylu, v období od časů Josefa Flavia (konec prvního století) až do renesance zcela vymizela, Na krátkou chvíli ožila v období renesance v Itálii a ostatních zemích, kde žili Židé pod silným italským vlivem.¹² Je charakteristické, že rabínové se obávali židovské historie víc než historie obecné, a první moderní kniha o historii publikovaná v hebrejštině (v 16. století) se jmenovala *Historie králů francouzských a králů otomanských*. Následovalo několik pojednání o perzekuci Židů. První standardní kniha o židovské historii¹³ (zabývala se starověkem) byla okamžitě zakázána a zkonfiskována nejvyššími rabínskými autoritami a následně se objevila až v 19. století. Rabínské autority východní Evropy úředně rozhodly o tom, že všechna netalmudická studia budou zakázána, a to

i tehdy, když nelze nalézt nic, co by zasluhovalo jejich uvržení do klatby, a sice jen proto, že zbytečně zabírají čas, který by mohl být věnován studiu Talmudu nebo vydělávání peněz - na podporu talmudických učenců. Zůstala pouze malá skulinka, a to v čase, který i ten nejzbožnější Žid tráví v soukromí. Na tom nečistém místě byla zbožná studia zakázána a tudíž je možno věnovat se četbě historie, pokud je ovšem psána hebrejsky a pokud je laická, což znamená, že se musí zabírat výhradně nežidovskými tématy. (Je zábavné si představit, že pár Židů, kteří - bezpochyby pod vlivem Satana - v té době našli zalíbení ve studiu historie francouzských králů, si neustále stěžovalo sousedům, že trpí zácpou...) Výsledkem bylo, že před dvěma sty lety většina Židů nejenže nevěděla nic o Americe, ale ani o židovské historii a tehdejší židovském státě, nijak jim tento stav nevadil a byli ochotni v něm setrvat.

Historie totality

V jedné oblasti jim ovšem nebylo dovoleno zůstat v nevědomosti. Týkalo se to křesťanských útoků na místa v Talmudu a talmudické literatuře, útočící proti křesťanům a nežidům. Je třeba poznamenat, že tento postoj se v historii křesťansko-židovských vztahů objevil až relativně pozdě, někdy v 13. století. (Předtím napadaly křesťanské autority judaismus pomocí biblických nebo obecných argumentů, ale obsah Talmudu víceméně ignorovaly.) Křesťanské tažení proti Talmudu začalo zřejmě v období, kdy ke křesťanství začali konvertovat Židé znalí talmudu, které přitahovala křesťanská filozofie se svým silným aristotelovským (a tudíž univerzálním) charakterem.¹⁴

Hned od počátku musíme vycházet z toho, že Talmud a talmudická literatura - na rozdíl od obecného protizidovského proudu, jenž se skrz ně vine, což bude blíže probíráno v páté kapitole - obsahují velmi útočná prohlášení a poučky, zaměřené specificky proti křesťanství. Kromě řady oplzlých sexuálních narážek týkajících se Krista například Talmud uvádí, že bude v pekle potrestán ponořením do vařících se výkalů. Toto prohlášení jistě neučiní Talmud v očích zbožných křesťanů nijak atraktivním. Je možno také citovat poučku, která Židy navádí k pokud možno veřejné-

mu pálení jakékoli kopie Nového zákona, která se jim dostane do rukou. (Toto nařízení nejenže dodnes platí, ale také se dodnes praktikuje: 23. března 1980 bylo veřejně a obřadně v Jeruzalémě spáleno několik set výtisků Nového zákona pod záštitou Yad L'akhim, židovské náboženské organizace podporované izraelským ministerstvem pro náboženství.)

Od 13. století se v Evropě objevuje mohutný a v mnoha ohledech dobře připravený útok proti talmudickému judaismu. Nebovořme zde o ignorantských pomluvách, jako například krvavé hanopisy propagované tmářskými mnichy v malých provinčních městečkách, ale o seriózních disputacích mezi váženými evropskými univerzitami té doby a také o celém hnutí, probíhajícím v intencích středověkých podmínek velmi konzistentně.¹⁵

Jaká byla židovská - lépe řečeno rabínská - odpověď? Většinou se používaly jedny z nejstarších zbraní - úplatky a zákulisní machinace. Ve většině evropských zemí se tehdy dalo cokoli vyřešit pomocí úplatků, a nikde to neplatilo více než v Římě za doby renesančních papežů. *Editio Princeps*, kompletní Kodex talmudických zákonů, Maimonidova *Mišne Tóra*, spisy plné nejen těch nejurážlivějších narážek na všechny nevěřící, ale také explicitních útoků na křesťanství a na Ježíše (po jeho jménu autor zbožně dodává: „Kéž jméno hříšného zmizí!“) - tyto knihy vyšly v necenzurované podobě v Římě v roce 1480 za vlády papeže Sixta IV., politicky velmi aktivního papeže s neustálým, nedostatkem financí. O pár let dříve vyšla v Římě jediná starší verze Apuleiovy knihy *The Golden Ass* (*Zlatá prdel* - pozn. překl.), ze které také nebyl zuřivý útok proti křesťanství odstraněn. Alexandr VI. Borgia byl v tomto ohledu velmi liberální.

Stejně jako kdykoliv předtím se v některých zemích vzdemula vína protitalmudické perzekuce. Ovšem konzistentnější a širší nápor přišel až s reformací a protireformací, jež nastolily mezi křesťanskými učenici vyšší standard intelektuální upřímnosti a znalosti hebrejštiny. Od 16. století podléhala v mnoha zemích veškerá talmudická literatura včetně Talmudu samotného křesťanské cenzuře. V Rusku tento stav trval až do roku 1917. V některých zemích, například v Nizozemí, byli cenzoři více laxní, v jiných zase přísnější a útočné pasáže škrtili či modifikovali.

Všechny moderní studie zabývající se judaismem, zvláště ty

sepsané Židy, vycházejí právě z toho konfliktu a dodnes nesou nepřehlédnutelné známky svého původu: klam, apologetika nebo nepřátelská polemika, lhostejnost nebo dokonce otevřené nepřátelství ke snaze o nalezení pravdy. Téměř všechny takzvané *židovské studie o judaismu*, od té doby až do dneška, se vyznačují polemikou s vnějším nepřítelem a méně se zabývají vnitřní debatou.

Zde je důležité poznamenat, že tento přístup byl původně charakteristický pro všechny známé společnosti (kromě starověkého Řecka, jehož liberální historikové byli napadeni pozdními sofisty za nedostatek patriotismu!). To platí pro rané katolické i protestantské historiky, kteří polemizovali navzájem jedni s druhými. Podobně také nejranější evropské národní historie jsou prodchnuty nejhrubějším nacionalismem a nenávisť vůči všem ostatním sousedním národům. Dříve či později se ovšem vždy někdo pokusí pochopit národní či náboženskou nesnášenlivost a současně kritizuje určité hluboké a důležité aspekty vlastní skupiny; tyto vývojové proudy jdou ruku v ruce. Pieter Geyl to vyjádřil dobře: jedině když se z historiografie stane „nekonečná debata“ a opustí pozice války historiografickými prostředky, jen tehdy je možné dosáhnout humánní historiografie snažící se o přesnost a spravedlivost, a v tom okamžiku se stane jedním z nejsilnějších nástrojů humanismu a sebevzdělávání.

Právě z tohoto důvodu moderní totalitní režimy přepisují historii nebo trestají historiky.¹⁶ Když se celá společnost vrací k totalitě, je sepisována totalitní historie, a to nejen díky donucení shora, ale také díky daleko účinnějšímu tlaku zespod. Přesně to se přihodilo židovské historii a přesně ta skutečnost je první překážkou, kterou musíme překonat.

Obranné mechanismy

Jaké jiné konkrétní mechanismy (kromě úplatků) využívaly židovské komunity spolu s ostatními prostředky k odvrácení útoků na Talmud a ostatní náboženskou literaturu? Je možno rozeznat několik metod a jejich důležité politické následky se projevují v současné izraelské politice. Bylo by náročné nalézt v každém případě odpovídající beginovskou nebo sionistickou paralelu, nicméně přesto jsem si jist, že čtenář obeznámený s podrobnost-

mi současné středovýchodní politiky si sám povšimne podobností.

Jako první bych rád zmínil *kradný vzdor skrytý pod zdánlivým vnějším souhlasem*. Jak již bylo vysvětleno dříve, talmudické pasáže namířené proti křesťanství nebo proti nevěřícím¹⁷ musely být v důsledku silného nátlaku modifikovány. A učiněno bylo toto: některé z nejútočnějších pasáží byly v 16. století vyloučeny ze všech evropských tištěných vydání. Ve všech ostatních částech se výrazy „nevěřící“, „pohan“, „cizinec“ (*goy, eino yehudi, nokhri*), jež se vyskytují v raných manuskriptech a vydáních a také ve všech vydáních v islámských zemích, nahradily výrazy „modloslužebník“, „pohan“, nebo dokonce „Kananejec“ či „Samaritán“, kteréžto termíny je možno vysvětlovat různě, ale židovský čtenář v nich vidí eufemismy starších výrazů.

Se stupňováním útoku se zdokonalovala také obrana a důsledky byly v některých případech tragické. Během určitého období cenzura v carském Rusku zesílila, a jelikož se výrazy výše uvedených eufemismů staly zřejmými, dostaly se tyto na zakázaný seznam také. Rabínské autority tudíž dosadily termíny „Arab“ nebo „muslim“ (v hebrejštině *Yishma'eli*, což znamená obojí) nebo příležitostně „Egyptan“. Zcela správně se domnívaly, že carské úřady proti této formě zneužívání protestovat nebudou. Současně začal ve formě manuskriptů kolovat seznam *Talmudických opomenutí*, vysvětlující všechny nové výrazy a upozorňující na veškeré vynechávky. V určité době byla před titulní stránku každého svazku talmudické literatury zařazována zvláštní vysvětlivka, slavnostně (a někdy i pod přísahou) prohlašující, že veškeré nepřátelské výrazy v daném spise jsou zaměřeny pouze proti těm, kdo zbožňují starověk, nebo dokonce proti dlouho již vymizelým Kananejcům, a ne proti „lidem, v jejichž zemi žijeme“. Po dobytí Indie Brity se někteří rabíni uchýlili k vyhýbavému tvrzení, že jakákoliv zvláště pobuřující, urážlivá či hanobící poznámka je zaměřena pouze proti obyvatelům Indie. Někdy se jako obětní beránci používali také australští Aboriginové.

Není třeba dodávat, že od začátku do konce to všechno byly vykalkulované lži. Jakmile se po ustavení Státu Izrael cítili rabíni v bezpečí, veškeré útočné pasáže a výrazy byly v nových vydáních bez váhání obnoveny. Jelikož každé nové vydání vyžaduje

obrovské výdaje, velká část talmudické literatury včetně Talmudu samotného je přetiskována ze starých vydání. Z toho důvodu vycházejí dnes v Izraeli výše zmiňovaná *Talmudická opomenuti* v levném tištěném vydání pod názvem *Hesronot Shas*.) Nyní je tedy možno svobodně číst - a židovské děti jsou k tomu vedeny - pasáže jako například tu,¹⁸ která každého Žida nabádá k tomu, aby při chůzi kolem hřbitova pronesl židovské požehnání, ale aby proklel matky mrtvých,¹⁹ pokud to nebyli Židé. Ve starších vydáních nic o klatbě není, případně je nahrazeno spojením „pokud to nebyli Židé“. Ovšem v novém izraelském vydání rabína Adina Steinsalze (kompletní vydání s hebrejskými vysvětlivkami a poznámkami k aramejským částem textu, aby školáci nebyli na pochybách, co mají vlastně říkat) se zcela jednoznačná slova „nevěřící“ a „cizinec“ vyskytují znovu.

Rabíni tedy pod nátlakem zvenčí určitě pasáže falešně vnechali nebo modifikovali - ale ne aktuální praktiky, o nichž se v nich hovoří. Naše totalitní společnost po staletí využívala barbarské a nehumánní praktiky pro otrávení myslí svých členů a činí tak dodnes; to je skutečnost, na kterou je třeba upozorňovat, a nejen mezi Židy. (Tyto nehumánní metody nelze vykládat jako reakci na antisemitismus či perzekuci Židů, jsou to bezdůvodné barbarské činy namířené proti každé lidské bytosti. Pokud například přijede zbožný Žid do Austrálie a náhodou se ocitne poblíž aboriginského hřbitova, musí - v rámci uctívání Boha - proklít matky všech, kteří jsou na hřbitově pohřbeni.) Pokud budeme tento sociální fakt přehlížet, staneme se sami součástí podvodu a spoluviníky procesu kažení současné generace i generací budoucích se všemi důsledky takového jednání.

Další podvody

Moderní židovští učenci nejenže pokračují v klamavých tricích, ale staré rabínské metody ještě vylepšili, jsou tedy ještě nestoudnější a podvodnější. Nebudu se zde zabývat rozličnými variantami historie antisemitismu, jelikož ty nestojí za seriózní úvahy, předložím pouze jeden obecný a tři konkrétní příklady moderních „vědeckých“ podvodů.

V roce 1962 vyšla v Jeruzalémě v dvojjazyčném vydání s ang-

lickou verzí oproti hebrejskému originálu²⁰ výše zmíněná část maimonideánského zákoníku, takzvaná *Kniha moudrosti*, obsahující základní pravidla židovské víry a praktikování. Hebrejský text byl upraven do původní podoby a příkaz k vyhlazení nevěřících se zde objevuje ve své původní ryzosti: „je povinností vyhladit je vlastní rukou.“ V anglické verzi překladu je toto poněkud změkčeno: „Je povinností přijmout příslušná opatření k jejich vyhlazení.“ Ale hebrejský text dále uvádí ukázkové příklady „nevěřících“, které je třeba vyhladit: „Například Ježíš Nazaretský a jeho žáci, Cádok a Baitos²¹ a jejich žáci, nechť jména hříšných upadnou v zapomnění.“ *Ani jedno z těchto slov* se v anglickém textu na protější stránce neopakuje. Co je ještě významnější, ani jeden z učenců v anglicky hovořících zemích navzdory poměrně širokému rozšíření této knihy mezi učenci neprotestoval proti tomuto zcela zřejmému podvodu.

Druhý příklad pochází z USA, znovu použijeme anglický překlad Maimonidovy knihy. Kromě kodifikace Talmudu se zabýval také filozofií a jeho *Průvodce zmatených* je po právu považován za jedno z největších děl židovské náboženské filozofie a dodnes je masově rozšířen a čten. Bohužel také díky jeho vztahu k nevěřícím a zvláště křesťanům. Maimonides byl také rasista vůči černochům. V jedné ze základních kapitol, která se objevuje ke konci *Průvodce* (kniha III., kapitola 51), probírá otázku toho, jak mohou různé formy lidských bytostí dosáhnout nejvyšší duchovní hodnoty, uctívání Boha. Uvádí ovšem také ty, kteří nejsou schopni se tomuto stavu vůbec přiblížit:

Někteří z Turků (tj. mongolská rasa), nomádi ze severu, dále pak černí a nomádi z jihu a ti, kdo se jim v našich klimatických podmínkách podobají. Jejich přirozenost je přirozeností němých zvířat, dle mého názoru nejsou na úrovni lidských bytostí, jejich místo mezi živými bytostmi je pod člověkem a nad opicí, protože se více podobají člověku než opici.

A co nyní uděláme s takovou pasáží v nejdůležitějším a *nejnutnějším díle* judaismu? Pohlédneme pravdě do tváře a vyvodíme z toho důsledky? Bůh chraň! Přiznáme (jako to v obdobné situaci učinilo mnoho křesťanských umělců), že důležité židovské autority mají zuřivé rasistické názory, a tímto přiznáním se pokusíme

přiblížit reálné humanitě? Zapomeňte na to. Už vidím, jak židovští učenci v USA diskutují: „Co uděláme?“, protože ta kniha *muse-la* byt přeložena díky klesající znalosti hebrejštiny mezi americkými Židy. Díky konzultacím nebo prostřednictvím individuální inspirace bylo nakonec dosaženo absurdního řešení: v populárním americkém vydání *Průvodce*, sepsaném Friedlandrem a vydaném poprvé v roce 1925 a od té doby vycházejícím v mnoha reedicích včetně několika brožovaných, bylo místo slova *černí* použito hebrejské slovo *kušim* (černý); v textu se tedy objevuje výraz *kušites* (černoši), který pro čtenáře bez znalosti hebrejštiny nemá žádný význam, pokud jim k tomu ochotný rabín neposkytne *orální* vysvětlení.²² Během všech těchto let nebylo řečeno nic ohledně prvotního klamu nebo sociálních faktů skrytých v dané kontinuitě - to vše probíhalo během vzrušené kampaně Martina Luthera Kinga, kterého podporovala spousta rabínů, také ostatní židovské osobnosti, z nichž některé si musely být vědomy rasistického přístupu, jenž tvoří součást jejich židovského dědictví.²³

Nabízí se samozřejmě hypotéza, že někteří z rabínských podporovatelů Martina Luthera Kinga byli rasisty a podporovali jej z taktických důvodů kvůli „židovským zájmům“ (přáli si získat podporu černých pro americké Židy a pro politiku Izraele), nebo to byli cílevědomí až schizofrenní pokrytci, schopní přijít velmi rychle od skryté podpory vulgárního rasismu k proklamovanému připojení se k antirasistickému boji - a otočit - a znovu otočit - a znovu otočit.

Třetí příklad pochází z vědecky daleko méně vážně pojímaného díla, o to více však populárního: jedná se o *The Joys of Yiddish (Radosti jidiš*, pozn. překl.) od Leo Rostena. Toto lehce pojaté dílko poprvé vyšlo v USA v roce 1968 a dočkalo se mnoha reedicí, včetně několika vydání v edici Penguin. Je to slovníček výrazů jidiš používaných Židy i nevěřícími v anglicky mluvících zemích. Pro každý výraz je kromě podrobné definice a více či méně zábavných anekdot ilustrujících jeho použití uveden také etymologický původ (většinou docela přesný) s označením jazyka, ze kterého bylo dané slovo do jidiš převzato, a jeho původní význam v daném jazyce. Výraz *Shaygets*, což znamená „nežidovský chlapec nebo mladý muž“, je výjimkou: etymologie uvádí „hebrejský původ“, ovšem schází zde forma nebo význam původního hebrejského

slova. Ovšem pod heslem *Shiksa* - ženská forma *Shaygets* - autor původní hebrejské slovo *shegetz* uvádí (nebo jeho přepis *sheques*) a překládá je z hebrejštiny jako „posvrtná“. Což je pustá lež a každý hebrejsky mluvící to ví. *Megiddo Modern Hebrew-English Dictionary* vydaný v Izraeli správně definuje *shegetz* následovně: „nečisté zvíře, odporné stvoření, opovrženímhodný ubožák (hovorově - vyslovováno shaygets), neukázněný mladík, nežidovský mladík“.

Poslední obecný příklad bude ještě více šokující než ostatní. Týká se přístupu chasidského hnutí ve vztahu k nevěřícím. Chasidismus - pokračování (a znehodnocení!) židovského mysticismu - je stále živým proudem se stovkami a tisíci aktivních vyznavačů, kteří jsou fanaticky oddáni „svatým rabínům“. Tito vyznavači často dosáhli v Izraeli významného politického vlivu mezi vůdci většiny stran a dokonce mezi vysokými armádními důstojníky.

Jaké jsou tedy perspektivy tohoto hnutí, týkajícího se nevěřících? Vezměme si za příklad známou knihu *Hatanya*, základní knihu chabadského hnutí, jedné z nejdůležitějších odnoží chasidismu. Podle této knihy jsou nevěřící do jednoho Satanova stvoření, „ve kterých není zloha nic dobrého“. I nežidovské embryo je kvalitativně odlišné od židovského. Samotná existence nevěřících je „zbytečná“, protože veškerá stvoření vznikla jen kvůli Židům.

Tato kniha koluje v mnoha vydáních a její myšlenky jsou propagovány v mnoha „diskurzech“ současného dědičného chabadského „führera“, takzvaného lubavického rabína M. M. Schneersohna, který řídí tuto mocnou světovou organizaci ze svého newyorského ústředí. V Izraeli jsou tyto myšlenky velmi rozšířeny mezi širokou veřejností, ve školách i v armádě. (Podle svědectví Shulamita Aloniho, člena Knesetu, se tato chabadská propaganda vystupňovala zvláště před izraelskou invazí do Libanonu v roce 1978, aby se vojenští lékaři a sestry zdrželi pomoci „nežidovským raněným“. Tato nacistická rada se netýkala specificky Arabů či Palestinců, ale prostě „nevěřících“, *gójim*). Bývalý izraelský prezident Šazar byl vášnivým přívržencem chabadu a mnoho izraelských a amerických politiků (v čele s předsedou vlády Beginem) hnutí veřejně podporovalo a obhajovalo. A to vše se dělo navzdory značné nepopularitě lubavického rabína - v Izraeli je velice kritizován, protože odmítá přijet do Svaté země, byť i na

návštěvu, a z obskurních mesiášských důvodů zůstává v New Yorku, kde je jeho rasistický postoj notoricky znám.

Chabad je *navzdory* těmto pragmatickým nepřijemnostem podporován tolika nejvýznamnějšími politickými osobnostmi, za což vděčí falešným a zavádějícím informacím téměř všech učenců, kteří o chasidském hnutí a chabadské větvi něco napsali. To platí zvláště pro všechny, kteří psali či píší anglicky. Popírají očividné důkazy starých chasidských textů a také z nich vyplývající současné politické implikace, jež musí do očí bít i naprosto průměrného čtenáře izraelského hebrejského tisku, na jehož stránkách lubavický rabín a ostatní chasidští vůdci neustále publikují nejzuiřivější krvelačná prohlášení a výzvy k boji proti všem Arabům.

Největším podvodníkem a dobrým příkladem síly takového podvodu je Martin Buber. Jeho početná díla pějící chválu na chasidské hnutí (včetně chabadu) se nikdy ani náznakem nedotkla reálných doktrín chasidismu týkajících se nevěřících. Tento zločinný podvod je ještě umocněn skutečností, že Buberovy chvalozpěvy chasidismu poprvé vyšly v Německu během období vzestupu německého nacionalismu a vzestupu nacismu k moci. Buber okázale vystupoval proti nacismu a současně glorifikoval hnutí, jehož základní ideje zaujímaly vůči nevěřícím stejné postoje jako nacistické doktríny vůči Židům. Je možno samozřejmě namítnout, že chasidští Židé byli před sedmdesáti či padesáti lety sami oběťmi a „svatá lež“ stranící obětmi je přijatelná. Ale následky takového podvodu nelze předvídat. Buberovy práce byly přeloženy do hebrejštiny, staly se důležitým prvkem hebrejského vzdělání, výrazně posílily moc krvežíznivých chasidských vůdců, a tudíž sehrály důležitou roli při vzestupu izraelského šovinismu a nenávisti vůči všem nevěřícím. Pokud si připomeneme všechny lidské bytosti, jež zemřely na následky svých zranění, díky tomu, že se izraelské armádní sestry nakažené chasidskou propagandou odmítly o ně postarat, pak těžké břímě jejich krvavých ran padá na hlavu Martina Bubera.

Musím zde zmínit, že Buber ve svém chasidském patolízalství daleko předčil všechny ostatní židovské učence, zvláště ty, kteří psali hebrejsky (nebo dříve v jidiš), nebo dokonce i v evropských jazycích, ovšem čistě pro židovské čtenáře. Ve vnitřních židov-

ských debatách se často objevovala oprávněná kritika chasidského hnutí. Jejich mysogynie (daleko extrémnější, než bylo obvyklé u ortodoxních Židů), tolerance k alkoholu, fanatický kult dědičných rabínů, kteří je finančně vydírali, jejich tak charakteristické pověry - tyto a mnoho dalších negativních jevů byly často kritizovány. Ovšem Buberova sentimentální a falešná romantika zvláště v USA a Izraeli, protože vyhovovala totalitnímu obdivování čehokoliv „pravého židovského“ a protože určité „le~vičácké“ židovské kruhy, na které měl Buber vliv, tyto postoje přijaly za své.

I když dle mého názoru propagoval největší zlo a zůstal po něm nejhorší vliv, nebyl Buber ve svých názorech osamocen. Velmi vlivný sociolog a biblický učenec Ezechiel Kaufman, obhájce genocidy podle modelu knihy Jozue, idealista a filozof Hugo Shmuel Bergman, který v letech 1914-15 obhajoval vytlačení všech Palestinců do Iráku, a mnoho dalších, všichni se navenek tvářili jako „holubice“, ovšem definovali myšlenková schémata snadno zneužitelná v nejextrémnějším protiarabském smyslu. Všichni měli sklony k religióznímu mysticismu, který podporuje klam, a všichni byli na první pohled velmi dobré povahy. Přestože obhajovali vyhnání, rasismus a genocidu, vypadali, že by mouše neublížili - a právě z tohoto důvodu měli jejich falešné podvodné teorie ještě větší dopad.

A právě prod této glorifikaci nelidskosti, proklamované nejen rabíny, ale také těmi, kteří jsou považováni za největší a také nejvlivnější judaistické učence, proti této nelidskosti musíme bojovat. Tváří v tvář moderním následovníkům falešných proroků a nečestných kněží, dokonce i tváří v tvář jednomyslnému názoru uvnitř Izraele a mezi většinou Židů v zemích jako jsou Spojené státy, musíme opakovat Lucretiova varování proti podléhání vlastních názorů deklamacím náboženských vůdců: *Tantum religio potuit suadere malorum* - „Náboženství žene lidi do nejzazších výšin zla“. Náboženství není vždy opiem lidstva (jak tvrdí Marx), ale může jím být, a pokud je takto pojmáno a pokud překrucuje a mylně vysvětluje svou vlastní podstatu, učenci a intelektuálové, kteří se tohoto aktu účastní, přijímají roli pašeráků opia.

Z této analýzy můžeme ovšem odvodit další, obecnější závěr - vidíme, jakými strašlivými, a přesto efektivními prostředky se dá

vynutit páchání zla, podvody, uskoky, jak je možno korumpovat celé skupiny lidí a přinutit je vraždit a utlačovat, a přitom si zachovat čisté ruce. (Není pochyb o tom, že za nejstrašnějšími příklady útlaku na západním břehu Jordánu stojí židovský náboženský fanatismus.) Většina lidí předpokládá, že nejhorší forma totality využívá fyzických donucovacích prostředků, a za ukázkový model takového režimu považuje Orwellovu knihu *1984*. Já mám ale zato, že tento obecný pojem není zcela správný a že daleko více se reálnému nebezpečí lidské povahy přibližuje intuice Isaaka Asimova, v jehož vědeckofantastických dílech je ukázána daleko nejhorší a nejnebezpečnější forma útlaku. Rabíni - a ještě více snad všichni vědci, na které se zde útočí, a spolu s nimi celé šiky adekvátně nehluchých, průměrných veřejně činných osob, jako jsou spisovatelé, novináři, veřejně známé osobnosti, kteří lžou a podvádějí ještě více než oni - nemusí čelit nebezpečí smrti nebo koncentračního tábora, ale pouze sociálnímu tlaku. Lžou z patriotismu, neboť věří tomu, že je jejich povinností lhát ve jménu toho, co považují za židovský zájem. Jsou to *patriotičtí lháři*, a stejný patriotismus jim zamyká ústa na zámek, když se setkají s diskriminací a útlakem vůči Palestincům.

V tomto případě máme před sebou další tvář loajality, která nyní ale přichází zvenčí dané skupiny a jejíž nebezpečí je ještě větší. Velmi mnoho nevěřících (včetně křesťanských kněží a náboženských laiků, a také někteří marxisté ze všech marxistických skupin) zastává kuriózní názor, že jedním ze způsobů, jak se vyrovnat s perzekucí Židů, je neprotestovat proti zlu páchanému Židy, ale aktivně podporovat „svaté lži“. Hrubé napadání a obviňování z „antisemitismu“ (nebo v případě Židů ze „sebenávisťi“) každého, kdo protestuje proti útlaku Palestinců nebo kdo poukazuje na jakoukoliv skutečnost odporující „schválené verzi“, se setkává s větším nepřátelstvím ze strany nežidovských „přátel Židů“ než od Židů samotných. Právě přítomnost a velký vliv těchto skupin ve všech západních zemích, a zvláště v USA (a všech ostatních anglicky hovořících zemích), umožnila rabínům a judaistickým učencům propagovat své lži nejen bez jakéhokoliv odporu, ale naopak s velkou pomocí.

Mnoho proklamovaných „antistalinistů“ prostě zaměnilo idol svého uctívání a podporuje židovský rasismus a fanatismus s ješ-

tě vyšším zápalem a nepoctivostí, než se dala nalézt u nejoddanějších stalinistů minulosti. Tento stalinistický fenomén slepé podpory jakéhokoliv zla, pokud je tedy „židovské“, sílí zvláště od roku 1945, kdy byla odhalena pravda o vyhlazení evropských Židů. Bylo by chybou se domnívat, že začal až tehdy. Jeho počátky sahají naopak velmi hluboko do minulosti, zvláště do oblasti sociálně demokratických kruhů. Jeden z Marxových přátel z mládí, Mojžíš Hess, známý a uznávaný jeden z prvních socialistů v Německu, se následně projevil jako extrémní židovský rasista, jehož názory o „čisté židovské rase“, vydané v roce 1858, si v ničem nezadají s frázemi o „čisté árijské rase“. Němečtí socialisté, bojující proti německému rasismu, ovšem o židovském rasismu vůbec nemluvili.

V roce 1944, uprostřed boje proti Hitlerovi, odsouhlasila britská labouristická strana plán vystěhování Palestinců z Palestiny, podobný prvním Hitlerovým plánům (z období okolo roku 1941) týkajících se Židů. Tento plán byl přijat pod nátlakem židovských členů vedení strany, z nichž mnozí projevovali silnější „bratříčkovský“ (protekcionistický) přístup k izraelské politice než konzervativní „bratříčci“ vůči politice lana Smitha. Ovšem stalinistická tabu jsou v britské levici silnější než v britské pravici a není pochyb o tom, že labouristická strana podporuje Beginovo hnutí.

V USA panuje obdobná situace, a stejně tak američtí liberálové jsou na tom nejhůře.

Na tomto místě nelze důsledně prozkoumat veškeré politické důsledky načrtnuté situace, je třeba se ovšem podívat skutečnosti přímo do tváře: v boji proti rasismu a fanatismu židovského náboženství nejsou našimi největšími nepřáteli židovští rasisté (a ti, kteří rasismus využívají), ale také ti nevěřící, jež jsou v ostatních oblastech (a dle mého názoru zcela mylně) považováni za „progressivní“.

Kapitola 3

ORTODOXIE A INTERPRETACE

Tato kapitola je věnována podrobnějšímu popisu teologicko-logické struktury klasického judaismu.¹ Než se do takového popisu pustíme, je ovšem nutno rozptýlit alespoň některé z falešných představ, rozšířených v takřka všech cizojazyčných (rozuměj: nehebrejských) popisech judaismu, zvláště v těch, které propagují moderní a módní fráze „židovsko-křesťanská tradice“ nebo „společné hodnoty monoteistických náboženství“.

Z důvodu nedostatku místa se budu podrobně zabývat pouze tím nejdůležitějším z moderních omylů: že židovské náboženství je a vždy bylo monoteistické. Jak mnozí bibličtí učenci vědí a jak je zřejmé z podrobného studia Starého zákona, tato nehistorická teorie je zcela mylná. Ve spouště, ne-li ve většině knih Starého zákona je jasně deklarována existence a moc „jiných bohů“, ovšem Jahve (Jehova), nejmocnější bůh,² na své soupeře velmi žárlí a zakazuje lidem, aby je uctívali.³ Jen někteří z proroků později v Bibli existenci všech bohů kromě Jahveho popírají.⁴

Nás ovšem zajímá klasický, nikoli biblický judaismus. Je zcela jasné, i když mnohem méně obecněji známo, že klasický judaismus byl během posledních let z velké části čistému monoteismu velmi vzdálen. To samé lze říct o reálných doktrínách, dominujících v současném ortodoxním judaismu, přímém pokračovateli klasického judaismu. Úpadek monoteismu začal v období rozšíření židovského mysticismu (kabala) ve 12. a 13. století a v pozdním 16. století získal navrch téměř ve všech střediscích judaismu. Ži-

dovské „osvícenství“, vzešlé z krize klasického judaismu, muselo proti tomuto mysticismu a jeho vlivu bojovat více než proti čemukoliv jinému, ale v moderní židovské ortodoxii, zvláště mezi rabíny, vliv kabaly dominuje i nadále.⁵ Například hnutí Gush Emunim je kabalistickými myšlenkami velmi inspirováno.

Znalost a porozumění těmto myšlenkám jsou tudíž důležité ze dvou důvodů. Za prvé - bez nich není možno porozumět skutečným myšlenkovým základům judaismu na konci klasického období. Za druhé - některé ideje hrají důležitou politickou roli i v současnosti, jelikož tvoří součást explicitního systému názorů mnoha religiózních politiků, včetně vůdců Gush Emunim, a nepřímo ovlivňují sionistické vůdce všech politických stran včetně sionistické levice.

Podle kabaly vládne univerzu ne jedna, ale hned několik božských entit, každá z nich má jiný charakter a jinou moc a každá vzešla z nejasné a vzdálené prvotní příčiny. Pokud vynecháme detaily, dá se celý systém shrnout následujícím způsobem. Z první příčiny vzešel nebo se zrodil nejdříve mužský bůh jménem „Moudrý“ či „Otec“ a poté ženská bohyně „Vědomí“ či „Matka“. Z manželství těchto dvou se zrodili dva mladší bohové: Syn, nazývaný spoustou dalších jmen jako „Malá Tvář“ či „Svatý Požehnaný“ a Dcera jménem „Paní“ (nebo „Důstojná“, slovo odvozené z latiny), „Šechina“, „Královna“ a tak dále. Tito dva mladí bohové měli být spojeni, ale Satan svými machinacemi tomuto spojení zabránil. Satan v tomto systému hraje velmi důležitou a nezávislou roli. Stvoření vzniklo z prvotní příčiny kvůli tomu, aby se ti dva mohli spojit, ale pád je rozdělil více než cokoli jiného a satan se pochopitelně dostal do velké blízkosti božské dcery a dokonce ji znásilnil (ať už obrazně či doslova - názory se liší). Židé byli stvořeni proto, aby byl napraven čin Adama a Evy, a pod horou Sinaj se to i na chvíli podařilo. Mužský bůh Syn, inkarnovaný jako Mojžíš, se spojil s bohyní Šechina. Bohužel, hřích zlatého telete způsobil opětovné rozdělení božské podstaty; pokání Židů však dokázalo všechno do jisté míry napravit. Každá událost v biblické židovské historii je podobně spojena se sjednocením nebo odloučením božského páru. Dobytí Palestiny Židy z rukou Kananejských a vybudování prvního a druhého Chrámu a odchod Židů ze Svaté země jsou všechno vnější znaky nejen roz-

dělení božské podstaty, ale také „uctívání cizích bohů“. Dcera upadne do tenat Satana, zatímco Syn přijme do lože místo své řádné manželky různé satanické bytosti ženského pohlaví.

Povinností zbožných Židů je prostřednictvím modliteb a náboženských činů znovuoobnovit dokonalou božskou jednotu ve formě sexuálního svazku mezi mužskými a ženskými božskými bytostmi.⁶ Před těmito nejrituálnějšími akty, jež musí každý oddaný Žid provádět několikrát denně, je třeba odříkat následující kabalistickou formulku: „Pro (sexuální) setkání⁷ Svatého Požehnaného a jeho Šechiny...“ Ranní židovské modlitby jsou také definovány tak, aby podporovaly toto sexuální spojení, i když jen dočasně. Následné části modlitby mysticky korespondují s následnými fázemi tohoto spojení: v jedné chvíli se bohyně přibližuje se svými služebnými, v jiné části ji bůh obejmě kolem krku a laská se s jejími řadry a nakonec nastává sexuální akt.

Ostatní modlitby a religiózní akty interpretují kabalisté jako věci určené k oklamání různých andělů (reprezentujících menší nezávislá božstva), nebo pro usmíření se Satanem. Na jednom místě ranní modlitby se recitují aramejské verše⁸ (místo obvyklých hebrejských) proto, aby se tím oklamali andělé ovládající bránu, skrze niž putují modlitby do nebe, a kteří mají moc zadržovat modlitby zbožných. Andělé rozumí pouze hebrejsky a aramejské verše je zmatou; poté poněkud přihloupě (asi jsou o dost méně inteligentní než kabalisté) otevřou bránu a v tuto chvíli všechny modlitby včetně hebrejských vejdou dovnitř. Nebo si vezmeme jiný příklad: zbožný Žid si před jídlem i po jídle rituálně umyje ruce a pronese zvláštní modlitbu. Jednou tedy uctívá boha tím, že podporuje božský svazek Syna a Dcery, ale podruhé vyzývá Satana, který miluje židovské modlitby a rituály do té míry, že když mu jich pár nabídnou, na chvíli ho to zabaví a zapomene prznit božskou Dceru. Kabalisté samozřejmě věří tomu, že některé obětiny pálené v chrámu jsou obětovány Satanovi. Například sedmdesát býčků obětovaných během sedmidenní Slavnosti stánků⁹ bylo záměrně nabídnuto Satanovi, vládci nevěřících,¹⁰ aby nerušil při osmém dni, kdy se obětovalo Bohu. A podobných příkladů je možno nalézt spoustu.

Co se tohoto systému a jeho důležitosti pro správné pochopení judaismu v klasickém období a jeho současných politických

implikací v sionistické praxi týče, je třeba poukázat na několik bodů.

Za prvé - ať už se o kabalistickém systému říká cokoliv, nelze jej považovat za monoteistický. Pokud tedy nechcete za monoteistický považovat také hinduismus, pozdní řeckorománské náboženství nebo dokonce náboženství starověkého Egypta.

Za druhé - reálnou povahu klasického judaismu lze ilustrovat skrze jednoduchost, se kterou došlo k adopci celého systému. Víra a přesvědčení (kromě nacionalistického přesvědčení) hrají v klasickém judaismu extrémně malou roli. Skutečně nejvyšší úlohu sehrává rituální akt sám, je důležitější než význam, který je mu přikládán, nebo než prvek víry, jenž je s ním spojen. Když tedy menší část nábožensky založených Židů odmítla akceptovat kabalitu (což se děje i dnes), existovaly vedle sebe skupinky Židů provádějících daný náboženský rituál a věřících, že to je akt uctívání Boha, ostatní, jež prováděli naprosto stejnou záležitost, aby si usmířili Satana - ovšem dokud provádějí fyzicky to samé, budou se modlit spolu a zůstanou členy stejné kongregace, ať už se mají nebo nemají navzájem rádi. Ovšem pokud by se někdo místo jiného *úmyslu* snažil přičknout rituálu umývání rukou jinou *formalí*¹ zcela jistě by vzniklo schizma.

To stejné lze říct o posvátných judaistických formulích. Pokud vezmeme doslovné formulace, smysl je přinejlepším až podružný. Například nejposvátnější z těchto formulí „Poslyš, ó, Izraeli, Pán je náš Bůh, Pán je jeden“, kterou každý zbožný Žid opakuje několikrát denně, může v současnosti nabývat dvou zcela opačných významů. Může to samozřejmě znamenat, že Pán je „jeden“, ale správná recitace této formule může znamenat také dosažení určitého stupně jednoty mužského a ženského božského principu, nebo že tato jednota je touto recitací podporována. Pokud ovšem Židé reformované kongregace recitují tuto formuli v jakémkoliv jiném jazyce než v hebrejštině, všichni ortodoxní rabíni, ať už věří v jednotu nebo posvátné sexuální sjednocení, jsou samozřejmě velmi rozzlobení.

Toto všechno má ostatně v Izraeli (a ostatních židovských centrech) značnou důležitost i dnes. Enormní důležitost přičítaná samotným formulacím (například „Zákon Jeruzaléma“), ideje a motivace Gush Emunim, naléhavost nenávisti vůči nevěřícím žijícím

v současnosti v Palestině, fatalistický přístup k mírovým jednáním arabských států - to všechno a mnoho ostatních rysů sionistické politiky, jež udivují tolik dobře smýšlejících lidí se špatnou představou o klasickém judaismu, nabývá srozumitelnosti při správném uvedení do souvislosti v rámci jejich religiózního a mystického základu. Musím zde ovšem varovat před upadnutím do opačného extrému a pokoušením se vysvětlovat veškerou sionistickou politiku na tomto základě. Ben Gurion se kontrolovaným způsobem pokusil manipulovat s těmito skutečnostmi účelovým způsobem, *za* Begin měla minulost daleko větší vliv na současnost. Nikdy bychom ovšem neměli minulost a její vliv ignorovat, protože jedině díky jejímu poznání je možno čelit její slepé síle.

Interpretace Bible

Z následujícího příkladu bude zřejmé, že to, co si většina dobře informovaných lidí myslí, že ví o judaismu, může být velmi zavádějící, pokud ovšem neumí číst hebrejsky. Všechny podrobnosti zmiňované výše lze nalézt v originálních textech či v některých případech v moderních hebrejsky psaných knihách pro specializovaný okruh čtenářů. V anglických verzích bychom je hledali marně, dokonce i v případech, že takové opomenutí sociálně důležitých faktů pokřiví celý výsledný obraz.

Existuje také další falešný názor ohledně judaismu, běžný hlavně u křesťanů či lidí hluboce ovlivněných křesťanskou tradicí a kulturou, Je to zavádějící představa, že judaismus je „biblické náboženství“, že Starý zákon hraje v rámci judaismu stejnou ústřední roli a představuje identickou právní autoritu, jako má Bible pro protestanty či dokonce katolické křesťany.

To vše opět vychází z interpretace. Viděli jsme, že v otázkách víry existuje velká liberálnost. Ohledně legálních interpretací ovšem platí absolutní opak. Tyto jsou naprosto rigidně dány - ovšem spíše Talmudem než samotnou Bibli.¹² Mnoho, možná většina biblických veršů, předepisujících náboženské akty a povinnosti, je „chápána“ klasickým judaismem a současnou ortodoxií v odlišném či zcela opačném smyslu, než jak je pojmají křesťané či ostatní čtenáři Starého zákona, vnímající čistý text. Stejný rozdíl panuje v současném Izraeli mezi lidmi vzdělanými v židovských

náboženských školách a lidmi, kteří absolvovali „sekulární hebrejské školy“, kde se vyučuje doslovný význam Starého zákona jako celku.

Tento důležitý aspekt je možno pochopit pomocí příkladů. Bude ukázáno, že změny významu nemají vždy stejné postavení z hlediska etiky, jak je tento pojem chápán dnes. Apologetové judaismu tvrdí, že interpretace Bible, jak ji definovali farizejové a jak byla stanovena v talmudu, je vždy volnější než doslovný význam. Příklady uvedené níže dokazují, že to má daleko k pravdě.

1) Začneme se samotným Desaterem. Osmé přikázání „Nepokradeš“ (Exodus, 20:15) je bráno jako zákaz „krádeže“ (tj. únosu) *židovské osoby*. Důvod: Podle Talmudu jsou všechna přestoupení Desatera chápána jako hrdelní zločiny. Krádež majetku není hrdelní zločin (únos nevěřícího Židem talmudický zákoník povoluje) - tolik interpretace. Téměř identická věta „Nebudete krást“ (Leviticus, 19:11) ovšem může mít svůj doslovný význam.

2) Slavný verš „Oko za oko, zub za zub“ (Exodus, 21:24) je chápán jako „hodnota oka za oko“, čili upřednostňuje finanční vyrovnání oprori fyzické retribuci.

3) Následuje další známý příklad převrácení doslovného významu do absolutního opaku. Text Bible jasně varuje před přejímáním obecného názoru v případě nespravedlnosti: „Nepřidáš se k většině, páchá-li zlo. Nebudeš vypovídat ve sporu s ohledem na většinu a převracet právo.“ (Exodus, 23:2). Druhá věta byla absolutně vytržena z kontextu a je interpretována jako příkaz k následování většiny!

4) Verš „Nebudeš vařit kůzle v mléku jeho matky“ (Exodus, 23:19) je vykládán jako zákaz kombinování masa s mlékem či jakýmkoliv mléčným produktem. Jelikož stejný verš je opakován na dalších dvou místech Pentateuchu, toto opakování je považováno za trojný zákaz, díky němuž Žid nesmí: a) konzumovat takovou směs, b) připravovat ji za jakýmkoliv účelem, c) jakýmkoliv způsobem si ji užívat nebo na tom vydělávat¹³.

5) V mnoha případech se obecným pojmem jako „tvůj bližní“, „cizinec“, nebo dokonce „muž“ prisuzuje exkluzivně šovinistický

význam.¹⁴ Známy verš „budeš milovat svého bližního jako sebe samého“ (Leviticus, 19:18) chápe klasický (a současný ortodoxní) judaismus jako příkaz k milování bližního Žida, ne bližní lidské bytosti. Podobně verš „nebudeš ukládat svému bližnímu o život“ (ibid., 16) znamená, že není možno stát nečinně, když je ohrožen život bližního Žida. Jak ale uvidíme v kapitole 5, Žid má obecně zakázáno zachránit život nevěřícího, protože „on není tvůj bližní“. Pokyn ke štědrému přenechání zbytků z polí a vinic „pro zchudlého a pro hosta“ (ibid., 9-10) se dle interpretace týká pouze židovských chudých a konvertitů k judaismu. Tabuizující zákony týkající se mrtvol začínají veršem „toto je řád: když někdo zemře ve stanu, každý, kdo do toho stanu vstoupí, bude nečistý po sedm dní“. (Numeri, 19:14). Slovo „někdo“ je ovšem pojímáno jako „Žid“, takže tabuizované je pouze židovské tělo (tedy „nečisté“ i nedotknutelné). Pokud se zbožný Žid drží této interpretace, má v nesmírně uctě židovské mrtvolky a hřbitovy, nicméně mrtvolky ani hřbitovy nevěřících pro něj vůbec nic neznamenají. V Izraeli byly takto zcela zničeny stovky muslimských hřbitovů (v Tel Avivu jednou dokonce proto, aby na daném místě mohli postavit hotel Hilton). Poškození židovského hřbitova na Olivové hoře za jordánské vlády oproti tomu vzbudilo velkou vlnu nevole. A takových příkladů je příliš mnoho, abychom je zde všechny jmenovali. Některé až nehumánní důsledky takovéto interpretace budou uvedeny v kapitole 5.

6) Jako poslední příklad si připomeňme jednu z nejkrásnějších prorockých pasáží, Izajášovo skvělé odsouzení pokrytectví a prázdných rituálů a nabádání k obecné slušnosti. Jeden z veršů (Izajáš, 1:15) v této pasáži říká: „Když rozprostíráte své dlaně, zakrýváte si před vámi oči. Ať se modlíte sebevíc, neslyším. Vaše ruce jsou celé od krve.“ Jelikož židovští kněží „rozprostírají dlaně“ při požehnání během bohoslužby, tento verš je vysvětlován tak, že kněz, který nešťastnou náhodou někoho zabije, nadále nesmí „rozprostírat dlaně“ pro požehnání (i pokud se kaje), protože jsou „celé od krve“.

I z těchto příkladů je zcela zřejmé, že když dnes ortodoxní Židé (a před rokem 1780 všichni Židé) čtou bibli, čtou ve skutečnosti naprosto odlišnou knihu s absolutně jiným významem, než když čtou bibli nevěřící nebo neortodoxní Židé. Tento rozdíl lze vysle-

dovat i v Izraeli, přestože obě strany čtou text v hebrejštině. Zvláště po roce 1967 se toto mnohokrát potvrdilo. Mnoho neortodoxních Židů v Izraeli (i na mnoha jiných místech) s alespoň trochu detailní znalostí židovského náboženství se snažilo obvinít ortodoxní Židy (nebo příslušníky pravice, jež jsou náboženstvím silně ovlivněni) z nehumánního postoje vůči Palestincům tak, že jim citovali verše z Bible v jejich čistě humánním smyslu. Ukázalo se však, že tyto argumenty nemají na následovníky klasického judaismu pražádný efekt - oni prostě nerozumí tomu, co se jim říká, protože biblický text pro ně znamená něco zcela jiného než pro ostatní.

Pokud může taková komunikační propast existovat v samotném Izraeli, kde lidé čtou hebrejsky a mohou si snadno obstarat správné informace, je jednoduché si představit, jak hluboká a falešná musí být tato propast v zahraničí, například mezi lidmi vzdělanými v rámci křesťanské tradice. Čím více čte člověk bibli, tím méně ve skutečnosti ví o ortodoxním judaismu. Pro ortodoxní judaismus představuje Starý zákon soubor nezaměnitelných posvátných formulací, jejichž recitace je velmi záslužným činem, ale jejichž význam je pevně stanoven někde zcela jinde. Jak řekl Humpy Dumpty Alence, za problémem, kdo může určit význam slov, stojí reálná otázka: „Kdo z nich bude hlavní pán?“

Struktura talmudu

Je třeba tudíž jasně pochopit, že zdrojem autority pro veškeré praktiky klasického (a současného ortodoxního) judaismu, určující podstatou jeho legální struktury je talmud, nebo přesněji řečeno takzvaný Babylónský talmud. Zbytek talmudické literatury (včetně Jeruzalémského nebo Palestinského talmudu) má funkci pouze doplňkovou.

Na tomto místě není možno podrobně popisovat Talmud a talmudickou literaturu, soustředíme se tedy na několik základních bodů. Talmud se skládá ze dvou částí. První z nich je Mišna, obsáhlý zákonný kodex, skládající se ze šesti svazků, z nichž každý je rozdělen do několika hebrejsky psaných *traktátů*, redigovaných v Palestině okolo roku 200 n. l. z daleko rozsáhlejšího (většinou ústně předávaného) zákonného materiálu, sebraného během

uplynulých dvou století. Druhá a daleko dominantnější část se jmenuje Gemara - velmi obsáhlý záznam diskusí ohledně Mišny. Existují dvě, téměř paralelní vydání Gemary. Jedno vzniklo v Mezopotámii („Babylón“) mezi lety 200 n. l. a 500 n. l., to druhé v Palestině mezi rokem 200 n. l. a někdy dlouho před rokem 500 n. l. Babylónský talmud (tj. Mišna a mezopotámská Gemara) je daleko rozsáhlejší a lépe organizovaný než Palestinský a je považován za definitivní a směrodatný. Jeruzalémský talmud má výrazně nižší status zákonné autority a je doprovázen spoustou kompilací, obecně nazývaných „talmudická literatura“, jež obsahují materiál, který editoři obou talmudů vynechali.

Na rozdíl od Mišny je zbytek Talmudu a talmudické literatury napsán směsí hebrejštiny a aramejštiny, kterážto v Babylónském talmudu převažuje. Nezabývá se také jen otázkami zákona. Bez zřejmého pořádku či důvodu je zákonná diskuse náhle přerušována takzvanými „vyprávěními“ (*Agada*), všehochutí příběhů a anekdot o rabínech a obyčejných lidech, biblických postavách, andělech, demonech, čarodějnicích a zázracích.¹⁵ Tyto epické pasáže měly v průběhu věků na judaismus velký vliv, ovšem vždy byly považovány (i samotným talmudem) za druhořadé. Pro klasický judaismus mají nejvyšší cenu zákonné pasáže textu, zvláště pak diskuse o případech považovaných za problematické. Sám Talmud definuje různé kategorie Židů, v následujícím výčtu jsou uspořádány vzestupně. Na nejnižším stupni jsou absolutní ignoranté, o krůček výš ti, kdo znají pouze bibli, pak lidé obeznámení s Mišnou a agadou, a k nejvyšší třídě patří ti, co studovali a mohou diskutovat o zákonných částech Gemary. Pouze ti poslední mohou vést své bratry Židy v jakýchkoliv záležitostech.

Legální systém Talmudu lze považovat za vyčerpávající, strnulý autoritářský, a přesto schopný nekonečného vývoje bez jakékoli změny dogmatické báze. Je zde popsán každý sociální i individuální aspekt života Židů, většinou velmi podrobně, s uvedením sankcí a trestů pro každý myslitelný hřích nebo pro porušení pravidel. Základní pravidla pro každý problém jsou definována naprosto dogmaticky a nelze je zpochybňovat. Diskutovat lze, a také se tak velmi zdůhnavě děje, o upřesnění a praktických aplikacích těchto pravidel. Dovolte mi uvést zde několik příkladů.

„Nepracovat o šabat“. Koncept *práce* je definován prostřed-

nictvím 39 typů práce, ani více, ani méně. Kritérium pro zařazení do tohoto seznamu nemá nic společného s obtížností daného úkolu, je to čistě jen dogmatická definice. Jedním ze zakázaných typů „práce“ je psaní. Okamžitě vyvstává otázka: kolik znaků je třeba napsat, aby byl o šabat spáchán hřích psaní? (Odpověď: dva). Záleží při tomto hříchu na tom, která ruka se používá? (Odpověď: ne). Ovšem jako obrana proti hříchu je primární zákaz psaní pojištěn ještě sekundárním zákazem - o šabat se nelze dotýkat jakýchkoliv psacích nástrojů.

Další ukázkovou prací zakázanou o šabat je drcení zrna. Od tohoto se analogicky odvozuje zákaz jakéhokoliv drcení čehokoliv. A toto je obdobně pojištěno zákazem provozování lékařské praxe o šabat (výjimkou je případ, kdy se židovský život ocitne v ohrožení), sloužícím jako obrana proti upadnutí do hříchu drcení léků. Je zbytečné podotýkat, že v moderní době takové nebezpečí neexistuje (a daný důvod neexistoval v mnoha případech ani v talmudických časech); a proto Talmud vytyčuje další a další bezpečnostní pojistky a výslovně zakazuje o šabat tekuté léky a pozvzbuzující nápoje. Co bylo vyřešeno, zůstává vyřešeno navždy. Tertullianus, jeden z raných církevních otců, napsal: „Věřím, neboť je to absurdní.“ Pokud bychom slovo „věřit“ nahradili slovem „praktikovat“, mohl by daný výrok sloužit jako motto pro většinu talmudických pravidel: „Praktikuji, neboť je to absurdní.“

Následující příklad ještě lépe ilustruje dosaženou míru absurdity systému. Jedním z prototypů práce zakázané o šabat je sklizeň. Analogicky je to promítnuto do zákazu zlomení větvičky stromu, z něhož vychází zákaz jízdy na koni (nebo jakémkoliv jiném zvířeti) jako obrana proti nutkání ulomit větvičku ze stromu při pohánění zvířete bičím. Nemá cenu argumentovat tím, že máte malý bičík, nebo, že chcete jezdit v krajině, kde nejsou žádné stromy. Co je zakázáno, zůstává zakázáno navždy. Je ovšem možno také zákaz ještě rozvinout a přitvrdit: v moderní době je zakázáno také jezdit na kole, protože je to podobné jako jízda na koni.

Můj poslední příklad ukazuje, jak jsou podobné metody používány v čistě teoretických případech a nemají ve skutečnosti žádné myslitelné uplatnění. Během existence Chrámu mohl velekněz pojmenovat za manželku pouze pannu. I když během celého talmudického období žádný Chrám ani velekněz již neexistovali, Talmud

věnuje celou jednu ze svých složitých (a bizarních) diskusí přesné definici pojmu „panna“ vyhovující velebnězi. Co například se ženou, jejíž panenská blána byla narušena náhodou? Je rozdíl, zda k této nehodě došlo před či po dosažení věku tří let? Způsobilo to dřevo či kov? Šplhala na strom? Pokud ano, nahoru či dolů? Přihodilo se to přirozeně či nepřirozeně? Toto všechno a ještě mnoho jiného je zde zdlouhavě detailně probíráno. Každý judaistický učenec musí znát stovky takových problémů. Učenci se stávali velkými díky své schopnosti rozvíjet tyto problémy dále, neboť jak je vidět z příkladu uvedeného výše, vždy je možno někam diskusi posunout - i když pouze v jednom směru - a k dalšímu vývoji docházelo po každém vydání talmudu.

Existují ovšem dva zásadní rozdíly mezi talmudickým obdobím (končícím okolo roku 500 n. l.) a obdobím klasického judaismu (od roku 800 dále). Zeměpisná oblast popisovaná v Talmudu má hranice, kdežto židovská společnost žijící na daném území je „úplná“ a je postavená na základě židovského zemědělství. (To platí v Mezopotámii i v Palestině.) Přestože v té době žili Židé na celém území říše římské a v mnoha oblastech sásánovského impéria, z talmudického textu je naprosto zřejmé, že jeho kompozice, trvající více než pět set let, vznikala pouze na velmi omezeném území a neúčastnili se jí učenci z jiných oblastí, než byla Mezopotámie a Palestina, a ani nejsou v textu reflektovány sociální podmínky mimo tyto dvě oblasti.

O židovské společnosti a náboženství v daném mezidobí je toho známo velmi málo, ovšem od roku 800 n. l., kdy se opět objevují podrobnější historické informace, zjišťujeme, že dvě vlastnosti zmiňované výše se obrátily. Babylónský talmud (a v menší míře i zbytek talmudické literatury) je považován za směrodatný a studuje se a vyvíjí ve všech židovských komunitách. Ve stejné době prochází židovská společnost hlubokou změnou: ať má jakoukoliv formu, ať se nachází kdekoliv, *nejsou v ní již žádní rolníci*.

Výsledný sociální systém jako následek této změny bude probrán v kapitole 4. Zde popíšeme, jak se Talmud adaptoval na podmínky klasického judaismu, geograficky mnohem volnější a sociálně mnohem těsnější, v každém případě pak radikálně odlišné.

Soustředíme se na to, co je dle mého názoru nejdůležitější metodou adaptace, a to na úlevy.

Úlevy

Jak je poznamenáno výše, talmudický systém je nejvíce dogmatický a neumožňuje žádné výjimky z pravidel, i když jsou díky shodě okolností tato pravidla až absurdní. A v případě Talmudu je na rozdíl od Bible závazný *doslovný* smysl textu a nikdo není oprávněn vykládat jej odlišně. Během období klasického judaismu se ovšem různé talmudické zákony staly nepřijatelné pro židovskou vládnoucí třídu, tedy pro rabíny a pro bohaté. Ve jménu těchto vládnoucích vznikla metoda systematického obcházení litery zákona a porušování jeho ducha a záměru. Vznikl pokrytecký systém „úlev“ (*heterim*), dle mého názoru nejdůležitější příčina degradace judaismu v klasické epoše. (Druhou příčinou je židovský mysticismus, jenž měl ovšem vliv po daleko kratší dobu). Znovu je potřeba pro ilustraci uvést několik příkladů, jak tento systém funguje.

1) *Zisk úroků*. Talmud velmi přísně zakazuje jakémukoliv Židovi pod hrozbou mnoha přísných trestů získat jakýkoliv úrok z půjčky jinému Židovi. (Dle většiny talmudických autorit je náboženskou povinností získat největší možný užitek na nevěřícím.) Velmi detailní pravidla zakazují i ty nejvykonstruovanější situace, kdy židovský věřitel může vydělávat na židovském dlužníkovi. Všichni židovští spolupachatelé této nezákonné transakce, včetně písaře a svědka, jsou v Talmudu označováni za bezectné osoby, nesmí svědčit u soudu, protože účastí na takovém činu Žid prohlašuje, že „není částí boha Izraele“. Je zřejmé, že tento zákon velmi svědčí potřebám židovských rolníků a řemeslníků či malým židovským komunitám, půjčujícím peníze nevěřícím. Situace ve východní Evropě (hlavně v Polsku) byla v 16. století zcela jiná. Tam žila celkem velká židovská komunita, tvořící v mnoha městech většinu. Rolníci vázaní nevolnictvím, nepřilíš odlišným od otroctví, nebyli ve stavu, kdy by mohli půjčovat, ovšem půjčování urozeným bylo záležitostí několika velmi bohatých Židů. Mnoho Židů podnikalo společně.

V této situaci se navrhla dohoda (říkalo se jí *heter-iska* - *obchodní úlevy*) ohledně úročené smlouvy mezi Židy, která neporušuje literu zákona, protože de facto nejde o půjčku. Věřitel „investuje“ peníze do obchodu dlužníka za dvou podmínek. Za prvé - dlužník splatí k určitému datu v budoucnosti danou finanční částku (ve skutečnosti úrok z půjčky) jako věřitelův „podíl na zisku“. Za druhé - předpokládá se, že dlužník vytvoří dostatečný zisk, aby mohl věřiteli zaplatit jeho podíl, pokud ovšem není u městského rabína nebo rabínského soudce etc. učiněno místopřísežné prohlášení o opaku. Ten ovšem podle smlouvy odmítne v takových případech svědčit. V praxi je nutné vzít si text dané úlevy psaný aramejsky, a tudíž pro většinu zcela nepochopitelný, a pověsit jej na stěnu místnosti, kde se daná transakce uzavírá (kopie tohoto textu visí v pobočkách všech izraelských bank), nebo dokonce stačí mít tuto kopii v truhle - a zúročená půjčka mezi Židy se stane zcela legální a nenapadnutelnou.

2) *Šabatový rok*. Podle talmudického zákona (viz Leviticus, 25) musí být židovská půda v Palestině každý sedmý (šabatový) rok ponechána ladem a veškerá zemědělská práce (včetně sklizně) je zakázána. Existuje dostatek důkazů o tom, že tento zákon byl přísně dodržován v období od 5. století před naším letopočtem až do vymizení židovského zemědělství v Palestině, asi po tisíc let.¹⁶ Později, kdy nebyla příležitost tento zákon aplikovat v praxi, zůstal teoreticky nedotčen. Ovšem v osmdesátých letech devatenáctého století, kdy byly v Palestině založeny první židovské zemědělské kolonie, nabyl tento zákon opět praktického významu a židovským osadníkům příznivě naklonění rabíni ochotně navrhli úlevu, kterou jejich následovníci v náboženských sionistických stranách přivedli k dokonalosti a která se stala v Izraeli zavedenou praxí.

Funguje to následujícím způsobem; Krátce před šabatovým rokem předá izraelský ministr vnitra hlavnímu rabínovi dokument, jenž ho ustanovuje legálním vlastníkem veškeré izraelské soukromé i veřejné půdy. Vyzbrojen tímto papírem jde hlavní rabín k nevěřícímu a prodá mu zemi Izrael (a po roce 1967 také okupované území) za nominální cenu. Zvláštní dokument pak stanovuje, že „kupující“ následně po tomto roce půdu „prodá zpět“. Tato trans-

akce se opakuje každých sedm let, většinou s tím samým kupujícím.

Nesionističtí rabíni nepovažují tuto úlevu za platnou,¹⁷ protože správně namítají, že náboženské zákony zakazují prodat palestinskou půdu nevěřícím; celá transakce je tedy hříšná a neplatná. Sionističtí rabíni odpovídají, že zakázaný je pouze skutečný obchod, a ne fiktivní!

3) *Dojení krav o šabatu*. Tento zákaz vznikl v posttalmudickém období, kdy probíhal již dříve zmíněný proces zvyšování religiozního napětí. Zákaz se lehce dodržoval v diaspoře, protože Židé, kteří měli krávy, byli většinou dostatečně bohatí na to, aby si mohli dovolit nežidovské sluhy, a těm mohli dojení přikázat (s využitím jednoho z uskoků popsanych níže). První židovští kolonisté v Palestině z tohoto a také dalších důvodů zaměstnávali Araby, ale s vynuceným uplatňováním sionistické politiky, kdy práci bylo možno zadávat výhradně Židům, vyvstala potřeba úlevy. (Toto se stalo důležité zvláště před zavedením mechanizovaného dojení ke konci padesátých let.) I v tomto případě vznikl rozpor mezi sionistickými a nesionistickými rabíny.

Podle sionistů je zakázané dojení povoleno, pokud mléko není bílé, ale barví se na modro. Toto modré sobotní mléko se používá výhradně pro výrobu sýra a barva se smyje do syrovátky. Nesionističtí rabíni navrhli daleko důvtipnější model (v roce 1952 jsem byl v náboženském kibucu svědkem jeho uplatňování). Objeví staré nařízení, jež umožňuje vyprázdnit o šabatu vemena krav, aby zvířata díky nafouknutým vemenům netrpěla. Mléko se v takovém případě musí nechat vytéct na zem. Ve skutečnosti se to dělá takto: zbožný člen kibucu jde v sobotu ráno do kravína a pod krávy postaví vědra. (Žádné místo v celé talmudické literatuře toto nezakazuje.) Pak odejde do synagogy a modlí se. Přijde jeho kolega, jehož „upřímným záměrem“ je ulevit kravám od bolesti a nechat mléko vytéct na zem. Pokud ovšem na daném místě stojí vědro, je jeho povinností jej odstranit? Samozřejmě ne. On prostě vědro ignoruje, splní svou milosrdnou misi a odejde do synagogy. Nakonec přijde do kravína třetí zbožný kolega a ke svému velkému překvapení nalezne vědra plná mléka. Odnese je do chladného skladu a připojí se ke svým souvěrcům v synagoze.

Všechno je v pořádku a není potřeba utrácet peníze za modrou barvu.

4) *Smíšená úroda*. Podobné úlevy vydali sionističtí rabíni vůči zákazu (viz Leviticus. 19:19) setí dvou různých plodin na stejném poli. Moderní agronomie ovšem dokázala, že v některých případech (zvláště při pěstování píce) je smíšená úroda nejvíce výnosná. Rabíni vymysleli následující úlevu: muž oseje jeden den polovinu pole jedním druhem osiva a na druhý den jeho kolega, který „neví“ o tom, co dělá! jeho předchůdce, nasadí na druhé polovině jinou plodinu. Tato metoda ovšem příliš plýtvala prací, vymyslela se tedy jiná: první muž udělá někde na veřejnosti hromadu jednoho osiva a opatrně ji zakryje pytlouvinou či kusem dřeva. Semena druhé plodiny se opatrně položí nahoru. Posléze přijde další muž a před svědky prohlásí: „Potřebuju tento pytel (nebo dřevo)” a odstraní překážku, takže se osivo promíchá přirozeným způsobem. Nakonec přijde třetí muž a je mu řečeno: „Vezmi toto a osej pole”, což také následně udělá.¹⁸

5) *Kvašené potraviny*. Během sedmi dní Pesachu (*přesnice, židovské velikonoce* - pozn. překl.) nesmí Žid jíst a dokonce ani vlastnit žádné kvašené potraviny. Samo vymezení „kvašené potraviny” se průběžně rozšiřovalo a averze už jen vůči samotnému pohlednutí na ně během svátku se blížila hysterii. Kvašené potraviny zahrnují všechny druhy mouky a dokonce i nemleté zrna. V původní talmudické společnosti to bylo přijatelné, neboť chléb (ať už kvašený či nekvašený) se většinou pekl jednou týdně; rolnická rodina používala poslední zbytky loňského zrna pro pečení nekvašeného chleba na sváteční období, zahajující novou sklizňovou sezónu. V životních podmínkách evropských posttalmudických Židů bylo velmi obtížné toto pravidlo dodržovat, a to jak v klasických židovských rodinách příslušejících ke střední třídě, tak zvláště u obchodníků s obilím. Dle zvláštní úlevy se veškeré podobné látky nejdříve prodají před svátkem na fiktivním trhu nevěřícím a po tomto svátku se automaticky vykupují zpět. Je pouze potřeba tabuizované látky během svátečního období zamknout. V Izraeli byl tento systém fiktivních prodejů přiveden k dokonalosti. Zbožní Židové „prodají” své kvašené látky lokálním rabínům a ti je obratem prodají vrchním rabínům. Ti je dále prodají nevěřícím a podle zvláštní úlevy se předpokládá, že při

prodeji změni majitele také kvašené substance od nepracujících Židů.

6) *Šabat-gójím*. Pravděpodobně nejpropracovanější úlevy se týkají „Šabat-gójímů”. Jak bylo již zmíněno dříve, okruh úkonů zakázaných během šabatu se neustále rozšiřoval. Přibývá ovšem také úkolů a prací, které je nutno vykonat pro uspokojení potřeb či zvýšení pohodlí. To platí obzvláště v moderní době, ovšem technologická změna se začala projevovat již velmi dávno. Pro židovského rolníka nebo řemeslníka v Palestině druhého století našeho letopočtu bylo relativně jednoduché dodržovat zákaz mletí v období šabatu, protože používal ruční mlýnek. Pro obyvatele vodního nebo větrného mlýna to už bylo něco zcela jiného, a to bylo jedno z nejobvyklejších židovských povolání ve východní Evropě. Ovšem i tak jednoduchý lidský „problém”, jako dát si v sobotu odpoledne šálek čaje, neskutečně naroste, pokud uprostřed pokoje stojí obrovský samovar, který se používá pravidelně uprostřed týdne. A to jsou pouze dva příklady velkého množství takzvaných „problémů dodržování šabatu”. Sjistotou je možno prohlásit, že komunita složená výhradně z ortodoxních Židů byla bez pomoci nevěřících při konfrontaci s podobnými problémy naprosto bezradná, přinejmenším během posledních osmi či deseti století. A v dnešním „židovském státě” to platí ještě víc, protože mnoho veřejných služeb, jako například voda, plyn a elektřina, spadá přesně do této kategorie. Klasická judaistická společnost nepřežije bez pomoci nevěřících ani týden.

Bez speciálních úlev je ovšem velký problém zaměstnat nevěřícího pro tyto sobotní práce, protože talmudická omezení zakazují Židům požádat nevěřící, aby o šabatu vykonávali jakoukoliv práci, kterou oni sami nemohou vykonávat.¹⁹ Popíšu zde dva typy úlev, využívaných právě při těchto příležitostech.

Nejprve zde máme metodu „nápovědy”, využívající kauzální logiky, dle níž se hříšný požadavek stane beztreštným v okamžiku, kdy je chytře vysloven. Nápověda musí být „nejasná”, ovšem v případě krajní potřeby je povoleno použít „zřetelnou” nápovědu. Nedávno vydaná brožurka pro izraelské vojáky o dodržování religiózních pravidel hovoří o tom, jak mluvit s arabskými dělníky, které armáda zaměstnává jako šabatové gójímy. V nutných

případech, jako například když je velká zima a je třeba rozdělat oheň nebo když je potřeba světlo pro provádění náboženských obřadů, může zbožný židovský voják použít „jasnou“ náповědu a říct Arabovi; „Je tady zima (nebo tma).“ Běžně ovšem musí postačit „nejasná“ náповěda, například: „Bylo by příjemnější, kdyby zde bylo teplo.“²⁰ Tato metoda „napovídání“ je obzvláště odpudivá a degradující, pokud je používána ve vztahu k nevěřícím, kteří jsou kvůli své chudobě či podřízenému společenskému postavení zcela v moci svých židovských zaměstnavatelů. Nežidovský sluha (nebo zaměstnanec izraelské armády), který se nenaučí interpretovat „nejasnou náповědu“ jako rozkaz, je bez milosti propuštěn.

Druhý postup se používá v případech, kdy se po nevěřícím v sobotu nepožaduje nějaký neobvyklý úkol nebo osobní služba, ke které je možno poskytnout v případě potřeby „náповědu“, nýbrž rutinní či běžná práce bez stálého dozoru některého ze Židů. Podle tohoto postupu, kterému se říká „samozřejmý požadavek“ (*havla'ah*) pro šabat mezi dny v týdnu, je nevěřící najmut „pro celý týden (nebo rok)“ a o šabatu se smlouva nezmiňuje. Ve skutečnosti se tato práce provádí pouze o šabatu. Tato metoda se v minulosti používala při najímání nevěřících ke zhasínání svíček v synagoze po skončení večerní šabatové modlitby (nechat je vyhořet by bylo plýtvání). V moderním Izraeli se používá například pro regulaci napájení vodou nebo dozor nad vodními nádržemi o sobotách.²¹

Podobná metoda se používá také v případě Židů, výsledek je ale jiný. Židé nemohou přijmout žádnou mzdu za práci o šabatu ani v případě, že daná práce je povolena. Nejdůležitější příklad se týká posvátných profesí: rabín nebo talmudický učenec, který káže nebo učí o šabatu, zpěvák v synagoze, který zpívá pouze o sobotách a dalších svátcích (na které se vztahují podobné zákazy), kostelník či jiná podobná funkce. V talmudických dobách (a v některých zemích ještě mnohá století poté) se za výkon těchto profesí nedostávala žádná mzda. Ovšem později, když se začaly platit, se využila úleva „samozřejmého požadavku“ a daní lidé se najímali na „měsíční“ či „celoroční“ smlouvu. Problém se velmi komplikuje, pokud se jedná o rabíny a talmudické učence, protože Talmud jim zakazuje přijímat jakoukoliv finanční kompenzaci

za kázání, učení a studium talmudických nauk i během týdne.²² Pro ně je určena speciální úleva, díky níž se jejich plat nepovažuje za skutečný plat, ale za „kompenzaci nečinnosti“ (*dmey batalah*). Výsledkem těchto dvou teorií je to, že skutečná mzda za práci hlavně či pouze o šabatu se mávnutím kouzelného proutku promění na odměnu za *nečinnost během dní v týdnu*.

Sociální aspekty úlev

Dvě sociální charakteristiky těchto a podobných praktik zasluhují zvláštní pozornost.

Za prvé - dominantní vlastností systému úlev, a v důsledku také klasického judaismu, který je na nich založen, je podvod - podvod, jehož původcem je Bůh, pokud je možno toto slovo použít pro imaginární bytost, již rabíni tak lehce klamou, neboť se považují za chytrější, než je on sám. Není možno představit si větší kontrast než rozdíl mezi biblickým Bohem (zvláště u proroků) a Bohem klasického judaismu. Ten druhý připomíná spíše římského Jupitera, kterého jeho věřící také balamutili, nebo bohy ve Frazerově díle *Golden Bough (Zlatá ratolest)*.

Z etického hlediska reprezentuje klasický judaismus pokračující proces degenerace. Tato degenerace na kmenový soubor prázdných rituálů a magických pověr má velmi důležité společenské a politické důsledky, je třeba pamatovat na to, že na židovskou společnost mají nejvyšší vliv právě pověry klasického judaismu, více než ty části Bible či talmudu, které mají opravdovou náboženskou či etickou hodnotu. (Stejně tendence lze vysledovat také u ostatních náboženství, prožívajících v současnosti svůj návrat.) Co je obecně považováno za „nejposvátnější“ slavnostní vrchol židovského liturgického roku, jež poctívají svou návštěvou také ti Židé, kteří jinak náboženství nepraktikují? Je to modlitba *Kol nidrey* svátku Jom kipur - obzvláště absurdní a klamavá úleva ve formě písně, pomocí které se dopředu ruší platnost všech soukromých slibů Bohu pro následující rok.²³ V oblasti osobních náboženských praktik je to modlitba *Kadiš*, pronášena syny, když truchlí za své zemřelé rodiče, aby se jejich duše povznesly do ráje - recitace aramejského textu, kterému téměř nikdo nerozumí. Vzhledem k obecné důležitosti přikládáné těm pověrečným čas-

tem židovského náboženství je zcela zřejmé, že nejpopulárnější součástí nejsou ty nejlepší.

Ruku v ruce s klamáním Boha jde také klamání ostatních Židů, ponejvíce v zájmu židovské vládnoucí třídy. Je signifikantní, že žádné úlevy nebyly povoleny v zájmu chudých Židů. Například ti, kteří hladověli, ale ne tolik, aby umírali, nemohli z vůle svých rabínů (kteří sami hlad příliš často neměli) jíst žádné zakázané jídlo, i když košer potraviny bývají většinou daleko nákladnější.

Za druhé - další dominantní vlastností úlev je skutečnost, že jsou většinou zřetelně motivovány touhou po zisku. Kombinace pokrytectví a ziskuchtivých pohnutek klasickému judaismu nepokrytě dominuje. V současné situaci, kdy se celý proces utěšeně rozvíjí, je tento náhled izraelskou veřejností skrytě uznáván navzdory oficiálnímu vymývání mozků, podporovanému systémem vzdělávání a médií. Religiózní instituce - rabíni a náboženské strany - a do určité míry ortodoxní komunita jako celek se v Izraeli netěší příliš velké oblibě. Jedním z hlavních důvodů je právě tato dvojakost a zkorumpovatelnost. Veřejné mínění (které samo o sobě často trpí předsudky) samozřejmě není sociální analýza, ovšem v tomto specifickém případě platí, že židovský náboženský establishment díky korupčnímu vlivu židovské ortodoxie silně inklinuje k právním kličkám a úplatkářství. V obecném společenském životě je náboženství pouze jedním ze sociálních vlivů, a proto není jeho vliv na masy věřících ani vzdáleně tak rozsáhlý jako vliv rabínů a vůdců náboženských stran. Nábožensky založení izraelští Židé, kteří si uchovali poctivost, tak nečiní díky vlivu náboženství a rabínů, ale navzdory jim. Naopak, v těch málo oblastech veřejného života v Izraeli, které jsou pod absolutní kontrolou náboženských kruhů, je vysoká úroveň šikanování, korupce a prodejnosti nechvalně proslulá a daleko přesahuje „průměrnou“ úroveň tolerovanou obecnou nenáboženskou izraelskou společností.

V kapitole 4 si ukážeme, jak je v rámci klasického judaismu dominance ziskuchtivých motivů spojena se strukturou židovské komunity a s jejím zapojením do života společnosti, uprostřed níž Židé žili ve svém „klasickém“ období. Zde chci pouze poznamenat, že motiv zisku není charakteristický pro všechna období historie judaismu. Pouze platónský chaos, jenž pátrá po nadčasové

metafyzické esenci judaismu místo zvážení historických změn v židovské společnosti, nechává tento fakt bez povšimnutí. (A tento chaos je nadšeně podporován sionismem v rámci odvolávání se na „historická práva“ - ahistoricky odvozená z Bible.) Apologeti judaismu tvrdí (a zcela správně), že Bible je k motivu zisku nepřátelsky nakloněna, kdežto Talmud je vůči němu lhostejný. Je to ovšem způsobeno velmi rozlišnými sociálními podmínkami, ve kterých obě díla vznikla. Jak jsme si již řekli, Talmud vznikl ve dvou přesně definovaných oblastech a v období, kdy Židé žijící v těch oblastech tvořili společnost založenou na zemědělství a skládající se hlavně z rolníků - což je samozřejmě zcela odlišný model od společnosti klasického judaismu.

V kapitole 5 se budeme podrobněji zabývat nepřátelským postojem a podvody, které praktikuje klasický judaismus směrem k nevěřícím. Z hlediska sociální charakteristiky je ovšem daleko důležitější ziskově motivovaný podvod praktikovaný bohatými Židy na svých bližních - chudých Židech (například úleva týkající se možného poskytování půjček na úrok). Zde musím poznamenat, že i když nesouhlasím s marxismem jak z filozofického, tak ze společenského hlediska, měl Marx ve svých dvou člancích o judaismu pravdu, když jej charakterizoval jako ziskuchtivý - samozřejmě pouze v rámci judaismu, jak jej znal, tj. klasického judaismu, jenž v dobách jeho mládí již vstupoval do období rozkladu, Pravda, prohlásil to zcela náhodně, nehistoricky a bez důkazů. K tomuto závěru došel samozřejmě intuitivně, ale jeho intuice se v tomto případě - a s určitými historickými omezeními - ukázala jako správná.

Kapitola 4

TÍHA HISTORIE

Při pokusech o sociální či mystickou interpretaci židovství či judaismu „jako celku“ byla napsána spousta nesmyslů. Toto nelze definovat jednotně, neboť sociální struktura Židů a ideologická struktura judaismu se v průběhu doby zásadně měnily. Můžeme odlišit čtyři hlavní fáze:

1) Fáze starobylých království Izraele a Judey, až do zničení prvního Chrámu (587 př. n. l.) a babylónský exil. (Velká část Starého zákona se zabývá tímto obdobím, i když většina jeho hlavních knih včetně Pentateuchu, jak jej známe dnes, byla ve skutečnosti sepsána až po tomto roce.) Ze společenského hlediska byla tato židovská království podobná jako sousední království Palestiny a Sýrie; a - jak odhaluje důkladné studium Proroků - podobnost lze také vysledovat v náboženských kultech, praktikovaných velkou většinou obyvatel.¹ Myšlenky, jež se měly stát typické pro pozdní judaismus - včetně konkrétního etnického segregacionismu a monoteistického exkluzivismu - se v této fázi omezovaly na malé okruhy kněží a proroků, jejichž sociální vliv záležel na podpoře panovníka.

2) Fáze dvou center, Palestiny a Mezopotámie, od prvního „Návratu z Babylónu“ (537 př. n. l.) přibližně do roku 500 n. l. Je charakterizována přítomností dvou autonomních židovských společností, jejichž základem bylo zemědělství, a kterým bylo „židovské náboženství“ ve formě definované kněžskými a písafskými kruhy vnučeno silou a autoritou perské říše. Starozákonní kniha Ezdráš

obsahuje výčet aktivit Ezdráše kněze, „hbitého písaře Mojžíšova zákona“, jemuž perský král Artaxerxes I. udělil moc „ustanovit soudce a vrchnost“ pro palestinské Židy, takže „nad každým, kdo nebude svědomitě zachovávat zákon tvého Boha a zákon královský, bude vynesen rozsudek smrti nebo vyhnanství, peněžité pokuty nebo vězení.“² V Knize Nehemjášové (šenk krále Artaxerxese, který byl ustanoven perským guvernérem Judey s ještě vyššími pravomocemi) vidíme do jaké míry bylo zahraniční (dnes bychom řekli „imperialistické“) násilí nástrojem při vynucování židovského náboženství, s *trvalými následky*.

V obou centrech židovská autonomie během většiny daného období přetrvávala a odchylky od náboženské ortodoxie byly potlačovány. Výjimka z tohoto pravidla nastala v okamžiku, kdy se náboženská aristokracie „nakazila“ helénistickými ideály (od roku 300 do roku 166 př. n. l. za vlády Héróda Velikého a jeho následovníků 50 př. n. l. až 70 n. l.), nebo když se v důsledku nového vývoje rozdělila (například rozdíl mezi dvěma velkými stranami, farizeji a Saduceji, k němuž došlo okolo roku 140 př. n. l.). V okamžiku, kdy kterákoliv z těchto stran vítězila, začala využívat donucovací mašinerii židovské autonomie (respektive v krátkém období také nezávislosti) k prosazení svých vlastních náboženských názorů na všechny Židy v obou centrech.

Během velké části tohoto období, zvláště po zhroucení perské říše a do roku 200 n. l., nebylo Židům žijícím mimo tato dvě centra náboženství vnučováno. Mezi papyry dochovanými v Elefantinu (Horní Egypt) se našel dopis z roku 419 př. n. l., obsahující edikt perského krále Dáreia II., v němž uvádí detailní pokyny pro egyptské Židy ohledně dodržování svátku Pesach (*přesnice, židovské velikonoce - pozn. překl.*)³ Ovšem helénistická království, římská republika a raná římská říše se tím nezabývaly. Svoboda, které se helénští Židé těšili mimo Palestinu, umožnila vznik řecky psané židovské literatury. Tuto pak následně judaismus zavrhl *in toto*, její pozůstatky se dochovaly v křesťanství.⁴ Sám vzestup křesťanství byl umožněn díky relativní svobodě židovských společenství *mimo* dvě centra. Zkušenost apoštola Pavla je signifikantní: v Korintu ho místní židovská komunita obvinila z kacířství a římský guvernéř Gallio případ bez váhání odložil s tím, že odmítá být „soudcem v těchto věcech“,⁵ ale judejský guvernéř

Festus cítil *povinnost* využít soudních pravomocí čistě religiozní vnitřní židovské diskuse.⁶

Tato tolerance skonala okolo roku 200 n. l., kdy římské úřady vnutily všem Židům v rámci říše⁷ náboženství ve formě, která byla definována a rozvinuta v Palestině.

3) Fázi definovanou jako *klasický judaismus* probereme později.⁸

4) Moderní fáze, charakterizovaná rozpadem totalitami židovské komunity a její síly, a také pokusy o její znovuoobnovení, z nichž nejdůležitější je sionismus. Tato fáze začíná v Nizozemí v 17. století, ve Francii a Rakousku (mimo Uhry) v pozdním 18. století, ve většině evropských zemí v polovině 19. století a v některých islámských zemích ve 20. století (jemenští Židé žili v „klasické“ středověké fázi ještě v roce 1948). O tomto vývoji budeme také ho-vořit později.

Mezi fází druhou a fází třetí, fází klasického judaismu, existuje mezera několika století. O Židech a židovské společnosti v tomto období toho víme velmi málo. Drobné útržky informací jsou zachyceny z externích (nežidovských) zdrojů. V zemích latinského křesťanství neexistuje žádná dochovaná židovská literatura až do poloviny 10. století. Informace o vnitřním životě Židů se začínají objevovat až v 11. a hlavně ve 12. století. Předtím se musíme spoléhat za prvé na římské a za druhé na křesťanské důkazy. V islámských zemích není informační mezera tak veliká: o životě židovské společnosti před rokem 800 n. l. a o změnách, kterými musela projít během předcházejících tří staletí, toho ovšem stále víme velmi málo.

Hlavní charakteristiky klasického judaismu

Dovolte mi ignorovat „temné období“ a začít v letech 1000-1200, kdy už máme z interních i externích zdrojů dostatek informací o všech důležitých židovských centrech na Západě i na Východě. Klasický judaismus, jenž je v tomto období zřetelně odlišitelný, prošel od té doby pouze nečetnými změnami a v přestrojení za ortodoxní judaismus je velmi silným proudem i dnes.

Jak lze charakterizovat klasický judaismus a jaké *sociální* rozdí-

ly jej odlišují od ranějších fází judaismu? Dle mého se jedná o tři hlavní body.

1) *Klasická židovská společnost nemá žádné rolníky*, a právě v tom se liší od raných židovských společností dvou center. V dnešní moderní době je velmi obtížné pochopit, co to vlastně znamená. Musíme se snažit představit si, jak vypadalo nevolnictví, uvážit enormní rozdíl v gramotnosti (a vzdělání vůbec) mezi vesnicemi a městy v tomto období, nesrovnatelně vyšší svobodu *všech* nerolnických minorit, a pak si uvědomit, že během celého klasického období Židé navzdory všem perzekucím tvořili integrální součást privilegovaných tříd. Židovská historiografie, zvláště psaná v angličtině, je v tomto směru zavádějící a snaží se soustředit na židovskou chudobu a diskriminaci. Obojí bylo v určitém období pravdou, ale i ten nejchudší židovský řemeslník, podomní obchodník, domácí správce nebo drobný úředník na tom byl mnohem lépe než nevolník. Toto platilo především v těch evropských zemích, kde nevolnictví přetrvávalo až do 19. století, ať už částečně, nebo v extrémní formě: v Prusku, Rakousku (včetně Uher), Polsku a v polských zemích zabraných Ruskem. Není také bez důležitosti, že před začátkem velké moderní židovské migrace (okolo roku 1880) žila většina Židů ve výše jmenovaných oblastech a že jejich nejdůležitější sociální funkcí bylo zprostředkovat útlak rolníků ve jménu šlechty a Koruny.

Klasický judaismus všude pěstoval nenávisť a opovržení k zemědělství jako profesi a k rolníkům jako třídě, nenávidět je ještě více než nevěřící - tato nenávisť nemá v ostatních společnostech obdoby. Musí to být okamžitě jasné každému, kdo se vyzná v jidiš a hebrejské literatuře 19. a 20. století.⁹

Většina východoevropských židovských socialistů (tj. členů výhradně či převážně židovských stran a frakcí) je vinna tím, že na tuto skutečnost nikdy nepoukázala. I mnoho z nich bylo samozřejmě nakaženo zuřivým protirolnickým přístupem, zděděným z klasického judaismu. Sionističtí „socialisté“ byli v tomto ohledu samozřejmě nejhorší, ovšem ani ostatní, například Bund, nebyli o mnoho lepší. Typickým příkladem může být jejich nesouhlasný postoj k formování zemědělských družstev, podporovaných katolickým duchovenstvem. Tvrdili, že to je „akt antisemitismu“. Tento přístup ani v současnosti zdaleka nevymřeí, lze jej velmi zřetel-

ně vysledovat v rasistických názorech mnoha židovských „disidentů“ v Rusku a v jejich vztahu k Rusům, a také lze mnohé odvodit z toho, že mnozí židovští socialisté, například Isaac Deutscher, o tomto problému odmítají diskutovat. Rasistická propaganda založená na předpokládané nadřazenosti židovské morálky a intelektu (v čemž mnozí židovští socialisté opravdu vynikají) je nerozlučně spjata s necitlivostí s utrpením té části lidstva, která byla v uplynulých tisíci letech zvlášť utiskována - s rolnictvem.

2) *Klasická židovská společnost byla obzvlášť závislá na králich nebo šlechticích s vladařskými pravomocemi.* V další kapitole probereme různé židovské zákony proti nevěřícím, a zvláště ty, které Židy nabádají k hanobení nevěřících a zakazují jim chválit je či jejich zvyky. Tyto zákony znají pouze jednu výjimku: nežidovský král nebo mocný místní velmož (v hebrejštině *paritz*, v jidiš *pooretz*). Král je veleben a lidé se k němu modlí a řídí se jeho slovy nejen ve většině světských záležitostech, ale také v některých náboženských otázkách. Židovští lékaři mají obecně zakázáno chránit o šabat životy obyčejných nevěřících, ale musí učinit vše pro léčení velmožů a vládců: tím se částečně vysvětluje, proč králové a vládcové, papežové a biskupové často zaměstnávali židovské doktory. A nejen ty. Židovští výběřčí daní a cla nebo (ve východní Evropě) královští správcové panství byli pro svého barona či krále natolik spolehliví, jak by to u křesťanů nebylo nikdy možné.

Právní statut židovské komunity v období klasického judaismu byl založen na „privilegiích“ - výsadní listině, kterou židovské komunitě uděloval král nebo princ (v Polsku od 16. století mocný šlechtic) a kterou daný vládce propůjčoval Židům autonomní práva, tj. propůjčoval rabínům moc rozkazovat ostatním Židům. Důležitou částí těchto privilegií, datující se až do dob pozdní římské říše, je vytvoření židovského náboženského stavu, jenž je podobně jako křesťanské duchovenstvo ve středověku *oproštěn od povinnosti platit panovníkovi daně* a může ukládat daně lidem, kterým vládne - tj. Židům - ve svůj prospěch. Je zajímavé, že tato dohoda mezi římskou říší a rabíny o minimálně sto let antedatuje velmi podobná privilegia, která poskytl Konstantin Veliký a jeho následovníci křesťanskému kléru.

Nyní si popíšeme právní postavení Židů v římské říši od roku

200 n. l. až do raného 5. století. Židovský patriarcha (sídlící v Tiberiasu v Palestině, dědičný titul) byl uznáván jako vysoký hodnostář v oficiální hierarchii říše a jako nejvyšší vůdce všech židů v říši.¹⁰ Jako římský úředník byl patriarcha *vir illustris*, na stejné úrovni jako konzulové, nejvyšší vojenští velitelé Říše a hlavní ministři okolo trůnu (svatá konzistoř) a vyššímu postavení se těšila pouze císařská rodina. Patriarcha Proslulý (standardní název v císařských dekretech) stál dokonce výš než provinční guvernér Palestiny. Císař Theodosius I. Veliký, zbožný a ortodoxní křesťan, za napadení patriarchy dokonce palestinského guvernéra popravil.

Ve stejné době byly všem rabínům, kteří museli být dosazeni patriarchou, odpuštěny daně a dosáhli mnoha oficiálních výhod, například byli zproštěni povinnosti obsluhovat při městské radě (což bylo také jedno z prvních privilegií později udělených křesťanskému duchovenstvu). Patriarcha měl také právo vybírat od Židů daně a udržovat kázeň prostřednictvím pokut, tělesných a jiných trestů. Toto právo využíval pro potlačení kacířských odchylek od židovské víry a (jak známe z talmudu) také za účelem pronásledování těch židovských kněží, kteří jej obvinili z toho, že daně uvalené na chudé používá k vlastnímu obohacení.

Ze židovských zdrojů je nám známo, že rabíni zproštění povinnosti platit daně používali pro zesílení náboženské nadvlády patriarchy v rámci svých možností mnoho druhů trestů, například trest exkomunikace. Z různých nepřímých zdrojů jsme se také dolechli o nenávisti a pohrdání obyčejných židovských rolníků a měšťské chudiny ve vztahu k rabínům a také o tom, jak rabíni opovrhovali židovskou chudinou (obvykle se hovoří o opovrženíhodných „ignorantech“). Toto typicky koloniální uspořádání žilo vesele dál, podporováno systémem mocí říše římské.

Podobná uspořádání existovala během období klasického judaismu v každé zemi. Sociální dopad na židovské komunity se lišil podle jejich velikosti. Kde žilo pouze málo Židů, neexistovaly ve společnosti příliš velké rozdíly. Většinou se jednalo o bohaté Židy, příslušníky střední třídy, z nichž většina měla rabínsko-talmudické vzdělání. Ovšem v zemích s vyšším počtem Židů, a tedy s velkou skupinou židovských chudých, docházelo ke stejnému rozštěpu, jak bylo popsáno výše. Třída rabínů ruku v ruce s bo-

hatými Židy utlačovala židovskou chudinu pro svůj vlastní prospěch a také pro prospěch státu - tj. ve jménu Koruny a šlechty.

Taková byla situace v Polsku před rokem 1795. Specifická situace polských Židů bude načrtnuta dále. Zde bych chtěl pouze poukázat na skutečnost, že díky vzniku velké židovské komunity v Polsku vznikla v 18. století hluboká propast mezi židovskou horní třídou (rabíny a bohatými) a ostatními Židy, která přetrvala po celé 19. století. Dokud měla židovská komunita nad svými členy moc, revolta chudých, kteří museli nést hlavní daňovou zátěž, byla již v zárodku potlačena prostým vynucením židovských „vlastních zákonů“ a náboženských sankcí.

Díky tomu všemu byli rabíni v období klasického judaismu (a i dnes) velmi loajální - až horliví - stoupenci mocných. Čím reakčnější byl daný režim, tím větší podpoře rabínů se těšil.

3) *Společnost klasického judaismu je v totální opozici k okolní nežidovské společnosti, s výjimkou krále (nebo šlechty, pokud převzala moc ve státě).* Toto je dostatečně dokázáno v kapitole 5.

Obecný důsledek těchto tří sociálních charakteristik nám pomůže pochopit mnohé z historie židovských komunit v klasickém období v křesťanských a muslimských zemích.

Pozice Židů je zvláště příznivá v silných režimech s přetrvávajícím feudálním charakterem a také tam, kde se národní povědomí nezačalo vyvíjet ani na té základní úrovni. Ještě výhodnější je v zemích jako v Polsku před rokem 1795 nebo v iberských královstvích do poloviny 15. století, kde se budování silné národní feudální monarchie dočasně či trvale zastavilo. Klasickému judaismu se ve skutečnosti nejlépe daří v silných režimech, jež se distancují od společenských tříd. V takových režimech pak Židé plní jednu z funkcí střední třídy - ovšem v permanentně závislé formě. Proto stojí proti rolníkům (jejichž opozice je nedůležitá, s výjimkou občasných a málo populárních povstání), ale hlavně proti nežidovské střední třídě (jež byla v té době v Evropě na vzestupu) a proti plebejské části duchovenstva. Vyšší vrstvy duchovenstva a šlechta je chrání. Ovšem v zemích, kde je feudální anarchie držena na uzdě a šlechta uzavře dohodu s králem (a alespoň s částí buržoazie) o vládě ve státě, dochází ke vzniku národního či protonárodního modelu a pozice Židů se zhoršuje.

Anglie, Francie a Itálie

Jelikož první období pobytu Židů v Anglii netrvalo příliš dlouho a krylo se s vývojem anglické národní feudální monarchie, může tato země sloužit jako výborný příklad výše uvedeného schématu. Židy přivedl do Anglie Vilém Dobyvatel jako součást francouzsky hovořící normanské vládnoucí třídy a jejich primárním úkolem bylo poskytovat půjčky duchovním i světským pánům, kteří jinak nebyli schopni platit feudální poplatky (tyto byly v Anglii v daném období obzvláště vysoké a daleko přísnější vymáhány než v jakékoliv jiné evropské zemi). Jejich nejvyšším královským ochráncem byl Jindřich II. a Magna charta pak znamenala počátek jejich úpadku, pokračujícího během konfliktu baronů s Jindřichem III. Konflikt dočasně vyřešil Edward I., když vytvořil parlament „běžné“ a pevné daně a Židy vyhnal.

Ve Francii se Židům dařilo v 11. a 12. století v období formace silných feudálních knížectví včetně královského panství. Jejich nejdůležitější ochránce mezi Kapetovci byl Ludvík VII. (1137-80), i přes svou hlubokou a upřímnou křesťanskou oddanost. V té době se francouzští Židé považovali za rytíře (hebrejsky *parashim*) a vůdčí židovská autorita ve Francii, Rabbenu Tam, je nabádá nikdy nepřijmout pozvání feudálního pána k usazení na jeho panství, pokud jim nebudou poskytnuta stejná práva jako ostatním rytířům. Jejich postavení se začíná snižovat v období Filipa II. Augusta, původce politické a vojenské aliance Koruny s počínajícím městským hnutím *komun*, a naprosto se hroutí v období Filipa IV. Sličného, který poprvé svolává generální stavy po celé Francii, aby získal podporu v tažení proti papeži. Konečné vyhnání Židů z celé Francie je úzce spjato s pevným ustanovením daňových práv Koruny a národního charakteru monarchie.

Podobné příklady můžeme uvést i z ostatních evropských zemí, kde Židé v tom období žili. Křesťanské Španělsko a Polsko si ponecháme pro podrobnější diskusi a zmíníme pouze Itálii, kde se v mnoha městských státech ustanovila republikánská forma vlády. Nelze si nepovšimnout zřejmé pravidelnosti. Židům se dařilo zvláště v papežských státech, v dvojném feudálním království Sicílie a Neapole (až do jejich vyhnání okolo roku 1500, ke kterému došlo na španělský rozkaz) a ve feudální enklávě Piemontu.

Ve velkých obchodních a nezávislých městech, jako například ve Florencii, jich ovšem nežilo příliš a jejich sociální úloha byla zanedbatelná.

Muslimský svět

Stejně obecné schéma lze aplikovat na židovské komunity v klasičtém období také pro muslimské země. Pouze k vyhnání Židů téměř nedocházelo, neboť to bylo proti islámským zákonům (středověký katolický církevní zákoník něco takového ani nepřikazuje, ani nezakazuje).

Židovské komunity vzkvétaly v muslimských zemích ve známém, ovšem sociálně špatně interpretovaném „zlatém židovském věku“ a v režimech, jež se vyčleňovaly vůči lidem, kterým vládly, a jejichž moc se zakládala na pouhé hrubé síle a žoldnéřské armádě. Nejlepším příkladem může být muslimské Španělsko, kde zlatý židovský věk (hebrejské poezie, gramatiky, filozofie atd.) začíná v době pádu španělského umájovského kalifátu po smrti *de facto* panovníka Al-Mansúra v roce 1002 a současně se vznikem početných království *tafa* (frakce). K povstání známého židovského vrchního velitele branné moci Samuela Vůdce (Shmu'el Hannagid, zemřel 1056), jednoho z největších židovských básníků všech dob, došlo zvláště díky tomu, že sloužil v království ovládaném menší berberskou vojenskou skupinou, která tyranizovala arabsky mluvící obyvatele. Podobná situace vznikla i v ostatních arabsko-španělských královstvích *taifa*. Postavení Židů se poněkud zhoršilo s ustavením almoravidského režimu (v letech 1086-90) a do velmi nejisté situace se Židé dostali za almohadského režimu (po roce 1147), kdy se kvůli pronásledování přestěhovali do křesťanského Španělska, kde králové ještě neměli takovou moc.

Podobných situací je možno si povšimnout ve státech na muslimském Východě. První zemí, kde židovská komunita dosáhla důležitého politického vlivu, byla zvláště po dobytí Egypta v roce 969 fátimovská říše, protože byla postavena na zákonech šíitské religiózní menšiny. Stejný fenomén lze vysledovat ve státech seldžuských Turků podporovaných armádami feudálního typu, které tvořili žoldnéři a ve stále vyšší míře také jednotky otroků (ma-

meluků) - a v následnických státech. Saladín židovské komunity podporoval, nejdříve v Egyptě a pak i v dalších částech rostoucí říše. Nebylo to ovšem pouze díky jeho osobním kvalitám a toleranci, blahovůli a hlubokému politickému uvědomnění, ale také díky tomu, že se k moci dostal jako povstalecký vůdce žoldnéřů, kteří přijeli do Egypta, a poté si uzurpoval moc dynastie, které on, jeho otec a strýc sloužili.

Nejlepším islámským případem ale bude asi stát, kde měli Židé od pádu starobylé perské říše lepší pozici než kdekoliv jinde na Východě - a to byla otomanská říše, zvláště v období svého rozkvětu v 16. století.¹¹ Je dobře známo, že v rámci říše byli Turci (nemluvě o rozených muslimech) zpočátku téměř absolutně vyloučeni z pozic s politickou mocí a z nejdůležitější části armády - janičářských sborů. Na tato místa se dosazovali sultánovi podřízení křesťané, unesení v dětství a vzdělaní ve speciálních školách. Až do konce 16. století se nemohl žádný svobodně zrozený Turek stát janičářem, ani nemohl získat důležitý post ve vládním úřadě. V takovém režimu měli Židé ve své oblasti téměř analogické postavení jako janičáři. Pozice Židů byla tedy nejlepší v režimu, který se politicky co nejvíce odděloval od lidí, kterým vládl. Když se Turci (a také někteří další muslimové, například Albánci) mohli konečně stát členy vládnoucí třídy otomanské říše, postavení Židů se zhoršovalo. Díky pokračující libovůli a nenárodním charakteru otomanského režimu ovšem nebyl pokles nijak strmý.

Tato skutečnost je dle mého názoru velmi důležitá, protože relativně dobré postavení Židů v islámu obecně a konkrétně v některých islámských režimech využívají mnozí palestinští a arabští propagandisté velmi ignorantským způsobem, i když to možná myslí dobře. Za prvé, generalizují a redukují vážná politická a historická témata na pouhé slogany. Vycházíme z toho, že Židé měli v *průměru* lepší postavení v islámu než v křesťanství. Nabízí se důležitá otázka - *ve kterých režimech* to bylo lepší či horší?

Druhá stránka je ještě důležitější: v premoderním státě s sebou „lepší“ pozice Židů nesla vyšší stupeň tyranie, praktikované uvnitř komunity samotnými rabíny na ostatních Židech. Jeden příklad za všechny: postava Saladína vzbuzuje při pohledu na události jeho období hluboký respekt. Ale současně nemohu za-

pomenout, že když rozšířil privilegia židovské komunity v Egyptě a dosadil Maimonida jako židovského vůdce (*nagid*), okamžitě se rozpoutala vlna náboženské perzekuce židovských „hříšníků“ ze strany rabínů. Například židovští „kněží“ (domnělí potomci starobyklých kněží, kteří sloužili v Chrámu) se nesmí ženit nejen s prostitutkami,¹² ale také s rozvedenými ženami. Druhý zákaz vždy způsoboval problémy a často jej v anarchickém období posledních Fátimovců (okolo 1130-1180) porušovali ti kněží, kteří si brali židovské rozvedené u islámských úřadů (které mají právo oddávat nemuslimy). Větší tolerance ve vztahu k Židům, zavedená Saladinem v období jeho nástupu k moci, umožnila Maimonidovi přikázat rabínským soudům v Evropě konfiskovat majetek všem Židům., kteří vstoupili do zakázaného manželství, a následně je trestat tak dlouho, až „souhlasili“ s rozvodem.¹³ Rabínské soudy měly v otomanské říši obdobně velmi silné postavení a jejich činy byly obdobně zhoubné. Pozice Židů v muslimských zemích v minulosti by tudíž nikdy neměla být používána jako politický argument v současném (či budoucím) kontextu.

Křesťanské Španělsko

Nakonec jsem ponechal úvahu o dvou zemích, kde měla židovská komunita nejdůležitější pozici a kde docházelo k nejdůležitějšímu vnitřnímu vývoji klasického judaismu - křesťanské Španělsko¹⁴ (či spíše celý Pyrenejský poloostrov, včetně Portugalska) a Polsko před rokem 1795.

Z politického hlediska dosáhli Židé v křesťanském Španělsku před 19. stoletím nejvyšší pozici vůbec (včetně některých *ta'if* a pod Fátimovci). Mnoho Židů sloužilo oficiálně jako pokladníci kastilských králů, regionální a zemští výběřčí daní, diplomaté (zastupovali své krále u křesťanských a muslimských soudů, dokonce i mimo Španělsko), dvořané a poradci vládců a významných šlechticů. V žádné jiné zemi kromě Polska neovládala židovská obec ostatní Židy tak širokou legální právní mocí, nebo nepoužívala této své moci tak veřejně a široce, včetně práva uložit hrdelní trest. Od 11. století docházelo k perzekuci karaitů (kacířská židovská sekta), kteří byli bičováni k smrti, pokud neprojeví lítost. Židovským ženám, které žily s nevěřícími, odsekávali rabíni nosy

s tím, že tak „ztratí svou krásu a její nežidovský milenec ji začne nenávidět“. Židé, kteří měli tu nestoudnost, že napadli rabínského soudce, přišli o ruce. Cizoložníci museli běžet „uličkou“ přes židovskou čtvrt' a poté končili ve vězení. Co se náboženských debat týče, kacířům se vyřezávaly jazyky.

Z historického hlediska se všechny tyto události spojovaly s feudální anarchií a pokusem několika „silných“ králů vládnout prostřednictvím síly bez ohledu na v té době již existující parlamentní instituce. V tomto boji měla velký význam nejen politická a finanční síla Židů, ale také jejich vojenské jednotky (přínejmenším v Kastilii, nejdůležitějším království). Jeden příklad za všechny: špatná feudální vláda a židovský politický vliv v Kastilii dosáhly svého vrcholu za vlády Petra I., příznačně nazývaného Krutý. Židovské obce v Toledu, Burgosu a mnoha ostatních městech mu sloužily jako vězení v dlouhé občanské válce s jeho nevlastním bratrem Jindřichem z Trastamary, jenž se po vítězství stal Jindřichem II. (1369-79).¹⁵ Stejný Petr I. udělil kastilským Židům právo zřídit národní inkvizici proti židovským náboženským úchylnkám - více než sto let před ustavením známější katolické svaté inkvizice.

Postupný vzestup národního vědomí v monarchii, který začal za vlády rodu Trastamarských a po období výkyvu, dosáhl svého vrcholu za vlády katolických kněží Ferdinanda a Isabely, doprovoval stejně jako v ostatních západoevropských zemích úpadek pozice Židů, poté docházelo k obratu veřejného mínění proti nim a nakonec pak k vyhnání. Židy jako celek bránila šlechta a vyšší duchovenstvo. Nepřátelsky se k nim stavěly plebejštejší sekce církve, zvláště žebravé řády, zajímající se o život nižších tříd. Torquemada a kardinál Ximenes, velcí nepřatelé Židů, byli také velcí reformátoři španělské církve. Díky nim se výrazně snížila korupce a církev se stala více závislou na monarchii, místo, aby chránila feudální aristokracii.

Polsko

Staré Polsko před rokem 1795 mělo feudální republiku s voleným králem a může posloužit jako opačný příklad. Vidíme na něm nejdůležitější pozici Židů před příchodem moderního státu,

jejich nejvyšší vnitřní autonomii - to vše v rámci absolutně zpátečnického a degenerujícího režimu.

Středověké Polsko z mnoha důvodů zaostávalo za zeměmi typu Anglie a Francie. Silná monarchie feudálního typu, i když bez jakékoliv parlamentní instituce, vznikla až ve 14. století, přesněji řečeno za vlády Kazimíra Velikého (1333-70). Hned po jeho smrti došlo díky změnám v dynastii a ostatním faktorům k velmi rychlému vzrůstu síly urozených velmožů a později také drobné šlechty, takže v roce 1572 byl proces přeměny krále na pouhou figurku a vyloučení všech neurozených pánů téměř hotov. Během následujících dvou set let vyústila nedostatečná vláda v uznanou anarchii a vše dospělo tak daleko, že rozhodnutí soudu v případě týkajícího se šlechtice bylo pouhou právní licencí na soukromou válku pro vynucení rozhodnutí (protože neexistoval prostředek, kterým by toto rozhodnutí mohlo být vynuceno), a v ozbrojených šarvátkách mezi znepřátelenými feudálními rody v 18. století bojovaly soukromé armády desetitisíců mužů, což bylo daleko více než směšné síly oficiální armády.

V rámci tohoto procesu došlo také ke zhoršení postavení polských rolníků (v raném středověku byli svobodní). Stali se z nich absolutní nevolníci a ocitli se de facto v otevřeném otroctví. Touha šlechticů sousedních zemí vládnout svým sedlákům stejnou mocí jako polští *páni*, včetně práva rozhodovat o životě a smrti bez možnosti odvolání, napomohla územní expanzi Polska. Zdaleka nejhorší byla situace ve „východních“ polských zemích (Bělorusko a Ukrajina), které byly kolonizovány novými nevolníky.

Malý počet Židů (ovšem v důležitých pozicích) žil v Polsku již od dob vzniku polského státu. Významná emigrační vlna přišla ve 13. století a začala ještě narůstat za vlády Kazimíra Velikého, spolu se snižováním postavení Židů v západní a poté i ve střední Evropě. O polských Židech v tom období toho není příliš známo. Když se čas monarchie nachýlil, zvláště pak za vlády Zigmunda I. Starého (1506-48) a jeho syna Zigmunda II. Augusta (1548-72), stali se z polských Židů prominenti jak z hlediska společenského, tak i politického. Ruku v ruce s tím jde jako vždy zvýšení autonomie. Právě v té době získali polští Židé ta největší privilegia, což vyvrcholilo založením známé Komise čtyř zemí, což byl velmi účinný židovský právní orgán, vládoucí všem Židům ve čtyřech

polských oblastech. Jednou z mnoha pravomocí bylo například vybírání daní ode všech Židů v zemi. Část daní se využívala pro vlastní účely komise a pro výlohy místních židovských komunit, zbytek se odváděl do státní pokladny.

Jaká byla sociální role polského židovstva od počátku 16. století až do roku 1795? S ústupem královské moci přebírala roli krále ve vztahu k Židům šlechta - s trvalými a tragickými následky jak pro Židy samotné, tak pro obyčejné občany Polské republiky. V celém Polsku využívala šlechta Židy jako své prostředníky pro podkopání obchodní moci královských měst, jež byla už tak dost oslabená. Ze všech západních křesťanských zemí jen v Polsku nepodléhalo vlastnictví šlechty uvnitř královských měst jejich městským zákonům a cechovním nařízením. Ve většině případů obdařila šlechta své židovské klienty stejnými výsadami, a tím zavdala příčinu k trvalému konfliktu. Židé obvykle „zvítězili“, města je nemohla přinutit k poslušnosti ani vystěhovat, ale při častých a obvyklých nepokojích přicházeli Židé o život (a ještě častěji o majetek). Šlechta z toho ovšem neustále těžila. Podobné či horší následky měla obvyklá praxe šlechty využívat Židy jako obchodní prostředníky. Získali výjimky z většiny polských cel a daní a tratila na tom domácí buržoazie.

Ovšem nejtrvalejší a nejtragičtější důsledky nastaly ve východních polských provinciích, v oblasti na východ od současných hranic, včetně celé současné Ukrajiny, až k hranicím území, kde se mluvilo rusky. (Do roku 1667 sahalo Polsko na východ až k Dněpru, takže například Poltava ležela na polském území.) Na těchto rozlehlých územích příliš mnoho královských měst nebylo. Města zakládala šlechta, města jí patřila - a bydleli v nich téměř sami Židé. Do roku 1939 tvořili obyvatelstvo mnoha polských měst na východ od řeky Bug téměř výhradně Židé, a tento demografický fenomén byl ještě výraznější v oblasti carského Ruska (anektovaného Polska), kterému se říkalo Židovská mez (Jewish Pale). Mimo území měst byli Židé v celém Polsku, ale zvláště na východě, zaměstnáni jako přímí dohlížitelé a utlačovatelé nevolnických rolníků - jako správci panství byli vybaveni plnými vynucovacími pravomocemi svého pána - nebo jako nájemci určitých feudálních monopolních podniků, například mlýnů, palíren, hostinců (s právem prohledávat s ozbrojeným doprovodem rolnické do-

mácnosti a pátrat po nelegálních výrobnách alkoholu) či pekařství. Sloužili také jako výběřčí obvyklých feudálních poplatků všeho druhu. Krátce řečeno, ve východním Polsku byli Židé, chránění zákonem šlechty a původem čistě šlechtické feudální církve, *přímými vykořisťovateli rolnictva* a prakticky jedinými obyvateli měst.

Není pochyb o tom, že většinu vybraných výnosů předávali tím či oním způsobem svým pánům. Není pochyb o tom, že útlak a vykořisťování Židů samotných jejich pány mělo drsný charakter a historické záznamy dokládají mnoho truchlivých příběhů o strádání a ponižování Židů ze strany jejich pánů. Jak jsme ale poznamenali, rolníci trpěli daleko horším útlakem *jak ze strany Židů, tak ze strany pánů*. Z toho lze vyvodit, že kromě období rolnických povstání dopadaly židovské náboženské zákony proti nevěřícím plnou vahou na rolníky.¹⁶ Jak uvidíme v následující kapitole, tyto zákony budou pozastaveny nebo zmírněny v případech, kde existuje důvodná obava, že by mohly vyvolat nebezpečně nepřátelství vůči Židům. Nepřátelství rolníků ovšem není třeba brát na vědomí, dokud je židovský správce pod ochranou svého velkého pána.

V dané podobě situace stagnovala až do vzniku moderního státu, kdy došlo k rozdělení Polska. Polsko bylo tudíž jedinou velkou západní křesťanskou zemí, ze které nebyli Židé nikdy vyhnáni. Nová střední třída nemohla z totálně nevolnického rolnictva nikdy vzejít a stará buržoazie byla velmi omezená z geografického hlediska a obchodně velmi slabá, tudíž bez jakékoliv moci. Obecně řečeno, věci se postupně zhoršovaly, ale bez jakékoliv výrazné změny.

Vnitřní podmínky uvnitř židovské komunity se měnily podobně. V období mezi lety 1500-1795, v židovské historii pověrami nejvíce prodchnutém období, bylo polské židovstvo nejpověřivější a nejfanatičtější ze všech židovských společenství. Značná moc židovské autonomie byla stále více využívána pro potlačení veškerých inovativních či původních myšlenek, k nejnestoudnějšímu vykořisťování chudých Židů bohatými Židy ve spojení s rabíny a k ospravedlnění židovské úlohy při útlaku rolníků ve službě šlechty. Stejně jako jinde, ani zde neexistovala žádná možnost změny kromě zásahu zvenčí. Situace v Polsku před rokem 1795,

kde byla *sociální* role Židů daleko důležitější než v jakékoliv jiné klasické diaspoře, charakterizuje úpadek klasického judaismu daleko lépe než v jakékoliv jiné zemi.

Protižidovské perzekuce

Během celého období klasického judaismu byli Židé často vystaveni perzekucím.¹⁷ Tento fakt slouží nyní jako hlavní „argument“ apoletům židovského náboženství s jeho zákony proti nevěřícím, zvláště pak sionistům. Vyhlazení pěti až šesti milionů evropských Židů nacisty je samozřejmě korunným argumentem. Musíme tedy uvážit tento fenomén a jeho současný aspekt. Je to důležité zvláště díky tomu, že potomci Židů z Polska před rokem 1795 (často také „východoevropští Židé“, oproti Židům z německé kulturní oblasti raného 19. století, včetně současného území Rakouska, Čech a Moravy) nyní získávají převládající politickou moc v Izraeli a také v židovských komunitách v USA a ostatních anglicky hovořících zemích. V historii nalézáme také kořeny tohoto hluboce zakořeněného způsobu přemýšlení, daleko hlouběji usazeného než u ostatních Židů.

Nejdříve je třeba vyznačit ostrou hranici mezi perzekucí Židů v klasickém období a vyhlazováním Židů nacisty. V klasickém období se jednalo o lidové hnutí zezdola, nacistický útlak byl inspirován, organizován a uskutečňován pomocí příkazů shora - jednalo se o postoj státních orgánů. Takové činy, jako je státem organizované nacistické vyhlazování Židů, jsou v historii relativně nepříliš časté, i když několik takových příkladů existuje (například vyhlazení Tasmánců a několika dalších koloniálních národů). Nacisté navíc zamýšleli vyhladit i jiné skupiny, například Romy, a například vyhlazení Slovanů již probíhalo, spolu se systematickým masakrováním milionů civilních obyvatel a válečných zajatců. Ovšem opakující se vyhlazování Židů v mnoha zemích během klasického období se stalo modelem (a omluvou) sionistických politiků při perzekuci Palestinců a také argumentem apoletů judaismu obecně. Tento fenomén nyní probereme podrobněji.

Je nutno zdůraznit, že i v období nejhorších protižidovských perzekucí, kdy byli Židé fyzicky likvidováni, stála vládnoucí třída - císař, papež, králové, vyšší aristokracie a duchovenstvo a také

buržoazie v autonomních městech - vždy na straně Židů. Jejich nepřátelé patřili k více utlačovaným a vykořisťovaným třídám a také to byli ti, kteří k nim měli blízko v každodenním životě a z hlediska společných zájmů - například mniši žebrevých řádů¹⁸. Je pravdou, že ve většině případů (dle mého názoru ovšem ne ve všech) bránili příslušníci elity Židy ne kvůli idejím humanismu ani sympatiím vůči Židům jako takovým, ale díky běžnému ospravedlňování svých zájmů, které vládcové obvykle používají - Židé pro ně byli užiteční a oni na nich vydělávali, dále pak díky obraně „zákona a pořádku“, nenávisti nižších tříd a strachu, že by protižidovské nepokoje mohly přerůst ve velké lidové povstání. Skutečností ovšem zůstává, že Židy bránili. Proto se všechny masakry Židů v klasickém období odehrávaly v rámci rolnických rebelií nebo ostatních lidových hnutí v období, kdy vláda neměla z určitého důvodu potřebnou sílu. Toto platilo zvláště v carském Rusku. Carská vláda prostřednictvím tajné policie pokradmu podporovala pogromy, ovšem pouze pokud byla oslabena (po zavraždění Alexandra II, v roce 1881 a také v období těsně před a po revoluci v roce 1905), a dokonce i tehdy se postarala o znovunastolení „zákona a pořádku“. Když byla vláda silná - například za vlády Mikuláše I., nebo v pozdějším období vlády Alexandra III. po likvidaci opozice - tak carský režim netoleroval pogromy, i když *legální* diskriminace Židů zesílila.

Při všech hlavních židovských masakrech v křesťanské Evropě lze vysledovat obecný společný rys. Během první křížové výpravy neobtěžovaly Židy armády rytířů pod velením známých vévodů a hrabat, ale lidové armády složené téměř výhradně z rolníků a chudých obyvatel a činily tak s posvěcením Petra Poustevníka. V každém městě se jim biskup či jmenovaný zástupce císaře stavěl na odpor a snažil se Židy chránit¹⁹ - často však marně. Protižidovské nepokoje v Anglii, doprovázející třetí křížovou výpravu, byly součástí lidového hnutí, namířeného také proti královským úředníkům, a některé povstalce Richard I. potrestal. K vyvražďování Židů v období propuknutí „černé smrti“ docházelo navzdory přísným pokynům papeže, císaře, biskupů a německých knížat. Ve svobodných městech, například ve Štrasburku, jim většinou předcházela lokální revoluce, ve které byla oligarchická městská rada chránící Židy svržena a nahrazena lidovou mocí. K velkým

masakrům Židů ve Španělsku roku 1391 došlo v období slabé regentské vlády, kdy papežství, oslabené papežským schizmatem, nebylo schopno zvládat žebrevé mnišské řády.

Možná nejlepším příkladem může být velký masakr Židů v období Chmelnyckého revolty na Ukrajině v roce 1648, která začala jako vzpoura kozáckých důstojníků, ale brzo se zvrhla v široké lidové povstání utlačovaných nevolníků: „neprivilegovaní, poddaní, Ukrajinci, ortodoxní křesťané (které terorizovala polská katolická církev) povstali proti polským katolickým pánům a zvláště proti jejich správcům, duchovenstvu a Židům“.²⁰ Toto *typické* rolnické povstání proti extrémnímu útlaku, které přineslo nejen masakry ze strany rebelů, ale také hrůzná zvěrstva a „protiteror“ soukromých armád polských velmožů,²¹ vše zůstalo zapsáno v myslích východoevropských Židů dodnes - ne ovšem jako rolnické povstání, jako vzpoura utlačovaných, opravdových chudáků Země, ani jako násilí na *všech* poddaných polské šlechty, ale jako čin svévolného antisemitismu, zaměřený proti Židům jako takovým. Volby ukrajinské delegace v rámci Spojených národů a obecně také ruská blízkovýchodní politika je často v izraelském tisku „vysvětlována“ jako „dědictví Chmelnyckého“ nebo jeho „pohrobků“.

Moderní antisemitismus

Povaha antižidovských perzekucí se v moderní době radikálně změnila. Se vznikem moderního státa, zrušením nevolnictví a získáním minimálních práv jednotlivce zvláštní socioekonomická funkce Židů nutně mizí. A spolu s ní mizí také moc židovského společenstva jako celku nad jeho jednotlivými členy; jednotliví Židé ve stále větším počtu získávají svobodu začlenit se do společnosti země, v níž žijí. Tento přechod pochopitelně vyvolal zuřivou reakci jak na straně Židů (zvláště rabinů), tak těch prvků evropské společnosti, které se stavěly proti otevřené společnosti a pro které byl celý proces liberalizace jednotlivců tabu.

Moderní antisemitismus se poprvé objevuje okolo roku 1870 ve Francii a v Německu, poté v Rusku. Oproti převládajícímu přesvědčení židovských socialistů já osobně nevěřím tomu, že jeho začátek nebo následný vývoj až do dneška lze přisuzovat „kapita-

lismu". Naopak, jsem přesvědčen o tom, že úspěšní kapitalisté ve všech zemích byli obecně řečeno až pozoruhodně prosti všeho antisemitismu a v zemích, kde byl kapitalismus zaveden jako první a v nejobsáhlejší formě - jako například Anglie a Belgie - se antisemitismus rozšířil daleko méně než kdekoli jinde.²²

Raný moderní antisemitismus (1880-1900) byl reakcí lidí svedených na nesprávnou cestu, kteří hluboce nenáviděli moderní společnost ve všech jejích dobrých i špatných aspektech, horlivých zastánců konspirační historické teorie. Židům byla přisouzena role obětních beránek a byli posléze viněni z rozkladu staré společnosti (kterou antisemitská nostalgie považovala za daleko více uzavřenou a spořádanou než ve skutečnosti i byla) a za všechny rušivé vlivy moderní doby. Hned zpočátku se však antisemité museli vypořádat s obtížným problémem: jak tohoto obětního beránka definovat, zvláště pak ve srozumitelných pojmech? Co mají společného židovský hudebník, bankéř, řemeslník a žebrák - zvláště poté, co obecné náboženské rysy vymizely, alespoň exterierně? Moderní antisemitskou odpovědí na tento problém je „teorie“ židovské rasy.

Oproti tomu se pak starokřesťanská a dokonce i muslimská opozice ke klasičkému judaismu dokázala zcela oprostít od jakéhokoliv rasismu. Není pochyb o tom, že to bylo způsobeno do určité míry i univerzální povahou křesťanství i islámu a jejich původním propojením s judaismem (Thomas More opakovaně káral ženu, která nesouhlasila, když jí tvrdil, že Panna Marie byla Židovka). Dle mého názoru byla ovšem daleko důležitějším faktorem sociální role Židů a jejich organické začlenění do vyšších tříd. V mnoha zemích se se Židy zacházelo jako s urozenými a po konverzi mohli okamžitě navzájem uzavírat manželství s nejvyšší šlechtou. Kastilská a aragonská šlechta v 15. století nebo polská aristokracie v 18. století - uvádím dva případy, kdy byly smíšené svazky s konvertovanými Židy běžné - by těžko vstupovaly do manželství se španělskými rolníky nebo polskými nevolníky, bez ohledu na to, kolik úcty je v evangeliu prokazováno chudým.

Teorie židovské „rasy“, navenek skrytého, ale pravděpodobně dominantního postavení „židovstva“, nezávislého na historii, sociální úloze ani ničem jiném, je moderním mýtem, formálním a nejdůležitějším odlišujícím znakem moderního antisemitismu.

Tuto skutečnost si poprvé uvědomili někteří církevní představení, když se moderní antisemitismus poprvé projevil jako hnutí o významné síle. Někteří z francouzských katolických představených se například postavili nové rasistické doktríně, jak ji vykládal E. Drumont, první populární moderní francouzský antisemita a autor známé knihy *La France Juive* (1886), jenž se široce rozšířila.²³ První moderní němečtí antisemité čelili podobné opozici.

Je nutno poukázat na to, že důležité skupinky evropských konzervativců se chystaly s moderním antisemitismem kolaborovat a využít jej pro své účely - a také antisemité byli na druhé straně při nejbližší příležitosti připraveni využít konzervativce, přestože tyto strany neměly téměř žádný společný základ. „Oběti, se kterými bylo zacházeno nejhůře“ (citace výše zmiňovaného Drumonta), „nebyli žádní Rotschildové, ale urození páni, kteří je soudili, ti ano. Drumont nešetřil ani královskou rodinu ... ani biskupy, a pro daný účel nešetřil ani papeže.“²⁴ Nicméně mnoho příslušníků francouzské vysoké šlechty a biskupové spolu s konzervativci velmi rádi využívali Drumonta a antisemitismus během krize v období Dreyfusovy aféry v rámci pokusu o svržení republikánského režimu.

Tento typ oportunistického spojení se vyskytoval v mnoha variantách v různých evropských zemích až do porážky nacismu. Konzervativní nenávisť vůči radikalismu a zvláště vůči všem formám socialismu je zaslepila a nemohli tedy rozeznat podstatu svých politických souputníků. V mnoha případech byli zcela připraveni uzavřít smlouvu s ďáblem a zapomínali na staré úsloví, že když s ním chceš povečeřet, potřebuješ na to velice dlouhou lžici.

Efektivita moderního antisemitismu a efektivita jeho spojení s konzervatismem záleží na několika faktorech.

Za prvé, tradiční náboženský protiklad mezi křesťanstvím a židovstvím, který existoval v mnoha (ovšem zdaleka ne ve všech!) evropských zemích, se mohl za předpokladu podpory nebo alespoň při nekladení odporu ze strany duchovenstva stát součástí antisemitského proudu. Reakce duchovenstva v jednotlivých zemích určovaly většinou specifické místní historické a sociální podmínky. Co se katolické církve týče, sklony pro oportunistickou alianci s antisemitismem sílily ve Francii, ale ne v Itálii; také

v Polsku a na Slovensku, ne tak v Čechách. Řecká ortodoxní církev byla svým antisemitismem proslulá, ale v Bulharsku tomu bylo právě naopak. Co se protestantské církve týče, Německo bylo stran této otázky hluboce rozděleno, jiné státy (například Lotyšsko nebo Estonsko) směřovaly k antisemitismu, ale mnohé další (například Nizozemí, Švýcarsko a skandinávské státy) odsoudily antisemitismus mezi prvními.

Za druhé, antisemitismus je druhové označení xenofobie, touha po „čisté“ homogenní společnosti. Ovšem v mnoha evropských zemích okolo roku 1900 (a ve skutečnosti ještě docela nedávno) byl Žid takřka jediný „cizinec“. Toto platilo obzvlášť v Německu. Němečtí rasisté na počátku 20. století programově nenáviděli a pohrdali černochoy stejně jako Židy - tehdy ovšem v Německu žádní černoši nebyli. Nenávist se samozřejmě daleko jednodušeji soustředí na přítomné než na absentující, zvláště pak v době, kdy neexistovalo masové cestování a turistika a většina Evropanů v dobách míru neopouštěla svou zemi.

Za třetí, úspěch volného spolenectví konzervatismu a antisemitismu byl nepřímou úměrou síle a schopnostem jeho protivníků. Konzistentními a efektivními oponenty evropského antisemitismu jsou liberální a socialistické politické síly -- z historického hlediska stejné síly, které pokračují různými způsoby v tradici symbolizované válkou za nizozemskou nezávislost (1568-1648), anglickou revolucí a Velkou francouzskou revolucí. Na evropském kontinentě je hlavní *shibboleth* pojmání Velké francouzské revoluce - obecně řečeno, její sympatizanti jsou proti antisemitismu, ti, kteří ji přijímají se zařatými zuby, budou mít alespoň sklon k alianci s antisemity, a ti, kteří francouzskou revoluci nenávidí a rádi by odstranili její výdobytky, jsou živnou půdou, ze které získává antisemitismus životně důležité látky.

Nicméně je třeba zřetelně vyznačit hranici mezi konzervativci a dokonce i reakcionáři na straně jedné a skutečnými rasisty a antisemity na straně druhé. Moderní rasismus, jehož součástí je i antisemitismus, je sice způsoben specifickými sociálními podmínkami, ovšem když nabírá sílu, lze jej dle mého názoru nazvat démonickým. Věřím tomu, že ve chvíli, když se dostane k moci a po celou dobu trvání této moci, popírá analýzu jakékoliv platné sociální teorie nebo soubor čistě sociálních metod - popírá jakou-

koliv známou teorií zabývající se zájmy, ať už jsou to zájmy určité třídy nebo státní zájmy, nebo jiné než čistě psychologické „zájmy“ jakékoliv entity, kterou lze definovat v rámci současného stavu lidského vědění. Nemyslím ovšem, že tyto síly jsou principiálně nerozpoznatelné, právě naopak - je třeba doufat, že s růstem objemu lidského vědění budou pochopeny. V současné době ovšem buď pochopeny nejsou, nebo není možno je racionálně předvídat - to platí pro veškeré formy rasismu v jakékoliv společnosti.²⁵ Ve skutečnosti nebyli žádný politický představitel v jakékoliv zemi ani žádná skupina bez ohledu na politickou příslušnost schopni ani náznakem předpovědět hrůzy nacismu. Jedině umělci a básníci jako Heine měli šanci vytušit záblesk toho, co přinese budoucnost. Nevíme, jak se jim to podařilo - ostatně při mnohých dalších tušeních se mýlili.

Sionistická odpověď

Z historického hlediska je sionismus reakcí na antisemitismus a současně konzervativním spolenectvím s ním - i když sionisté, stejně jako ostatní evropští konzervativci, si plně neuvědomují, s kým se to vlastně spojují.

Až do vzestupu moderního antisemitismu panovala mezi evropským židovstvem až přehnaně optimistická nálada. Projevovalo se to nejen tím, že zvláště v západních zemích se velké množství Židů odklonilo od klasického judaismu (zjevně bez jakékoliv lítosti) již v první či druhé generaci poté, co to bylo možné, ale také vznikem silného kulturního hnutí *Židovské osvícenství (Haskala)*, jež vzniklo v Německu a Rakousku okolo roku 1780, pak se rozšířilo do východní Evropy a v letech 1850-1870 získalo značný sociální vliv. Nemohu se zde pustit do diskuse na téma kulturních úspěchů daného hnutí, například revivalu hebrejské literatury a vytvoření nádherných literárních děl v jidiš. Je ovšem důležité poznamenat, že navzdory mnoha vnitřním rozdílům definovaly hnutí jako celek dva společné prvky: víra v potřebu fundamentální kritiky židovské společnosti a zvláště sociální role klasické formy židovského náboženství, a téměř mesianistická víra ve vítězství „sil dobra“ v evropských zemích. Síly dobra definovalo jediné kritérium: podpora emancipace Židů.

Vzrůst antisemitismu jako populárního hnutí a četná dílčí spolenectví s konzervativními silami uštědřily Židovskému osvícenství těžkou ránu. Obzvláště zničující účinek nastal díky faktu, že k nárůstu antisemitismu došlo těsně po emancipaci Židů v určitých evropských zemích a ještě předtím, než byli osvobozeni i v ostatních. Židé v rakouské říši se stali občany s plnohodnotnými právy až v roce 1867. V Německu osvobodily některé nezávislé státy své Židy relativně brzo, ale ostatní ne. Především Prusko se zdráhalo a daný proces tam probíhal velmi pomalu; konečné osvobození všech Židů v německé říši zaručil až Bismarck v roce 1871. V otomanské říši byli Židé vystaveni oficiální diskriminaci až do roku 1909 a v Rusku (stejně jako v Rumunsku) do roku 1917. Moderní antisemitismus tedy vznikl během deseti let od zrovnoprávnění Židů ve střední Evropě a dlouho před osvobozením největší židovské komunity té doby, která žila v carské říši.

Sionisté mohou tedy polovinu relevantních skutečností jednoduše ignorovat, vrátit se k segregacionistické fázi klasického judaismu a tvrdit, že nevěřící vždy nenáviděli a pronásledovali všechny Židy a jediným řešením je tedy fyzicky odstěhovat všechny Židy a soustředit je v Palestině, Ugandě nebo kdekoliv.²¹ Někteří z raných židovských kritiků sionismu rychle poukazovali na to, že pokud někdo vychází z teorie permanentní a nehistorické neslučitelnosti Židů a nevěřících (tuto tezi mají sionisté i antisemité společnou!), pak soustředit Židy na jedno místo by způsobilo uvalit na ně nenávisť nevěřících v té části světa - k čemuž také došlo, i když z odlišných důvodů. Pokud ovšem vím, tento logický argument neměl žádný dopad, stejně jako logické a taktické argumenty proti mýtu o „židovské rase“ nikterak nepohnuly s antisemity.

Ve skutečnosti mezi sionisty a antisemity vždy existovaly úzké vazby. Stejně jako někteří evropští konzervativci se sionisté domnívali, že mohou ignorovat „démonický“ charakter antisemitismu a využít antisemity pro své vlastní účely. Příklady takových účelových spolenectví známe spoustu. Her/í se spojil s nechvalně proslulým hrabětem von Plehve, antisemitou a ministrem cara Mikuláše II.²² Jabotinský uzavřel pakt s Petjurou, reakčním ukrajinským vůdcem, jehož vojska zmasakrovala v letech 1918-21 více než 100 000 Židů; mezi Ben Gurionovy spojence na extrémní fran-

couzské pravici patřili během alžírské války proslulí antisemité, kteří ovšem opatrně dodávali, že byli pouze proti Židům ve Francii, ne v Izraeli.

Asi nejvíce do očí bijícím příkladem tohoto typu je radost, se kterou někteří němečtí sionističtí vůdci vítali vzestup Hitlera k moci, protože sdíleli společnou teorii o nadřazenosti „rasy“ i jeho odpor k asimilaci Židů mezi „Árijce“. Gratulovali Hitlerovi k vítězství nad společným nepřítelem - silami liberalismu. Sionistický rabin dr. Joachim Prinz emigroval do Spojených států a stal se místopředsedou Světového židovského kongresu a vůdčím duchem Světové sionistické organizace (a dobrým přítelem Goldy Meirové). V roce 1934 ovšem vydal knihu *Wir Juden* (My Židé), kde oslavoval Hitlerovu takzvanou německou revoluci a porážku liberalismu:

Význam německé revoluce pro německý národ bude časem jasný těm, kteří tento národ vytvářeli a formovali jeho obraz. Jeho význam pro nás musí být pojmenován zde: osud liberalismu je zpečetěn. Jediná forma politického života, napomáhající asimilaci Židů, padla.²³

Vítězství nacismu znemožnilo asimilaci a smíšená židovská manželství. „Nejsme z toho nešťastní,“ říká dr. Prinz. Ve skutečnosti, že Židé jsou nuceni identifikovat sami sebe jako Židy, vidí „vyplnění našich tužeb“. A nejen to:

Asimilaci chceme nahradit novým zákonem: deklarácí o příslušnosti k židovskému zákonu a židovské rase. Stát vytvořený na principu čistoty národa a rasy může být uctíván a respektován pouze Židem, který uzná příslušnost ke svému rodu. Pokud tak učiní, nemůže být nikdy schopen zklamat v lojalitě ke státu. Stát nechce jiné Židy, pouze ty, kteří se přihlásí ke svému národu. Nebude chtít židovské pochlebovače a prospěcháře. Musí po nás vyžadovat víru a lojalitu k našim vlastním zájmům. Protože pouze ten, kdo ctí vlastní druh a vlastní krev, může mít v úctě národní vůli ostatních národů.²⁴

Knihy je plná podobných syrových úliteb nacistické ideologii, radosti nad porážkou liberalismu a zvláště ideálů francouzské revoluce³⁰ - a také velkých očekávání, která bují v kongeniální at-

mosféře živého mýtu o árijské rase, sionismu a mýtu o rase židovské.

Dr. Prinz si samozřejmě stejně jako mnozí další raní sympatizanti a spojenci nacismu plně neuvědomil, kam dané hnutí (a moderní antisemitismus jako celek) směřuje. Stejně tak si mnoho lidí dnes neuvědomuje, kam směřuje sionismus, jehož byl dr. Prinz uznávaným představitelem: ke spojení všech starých nenávistí klasického judaismu ve vztahu k nevěřícím a k nerozlišujícímu a nehistorickému využívání židovské perzekuce v průběhu věku pro ospravedlnění sionistické perzekuce Palestinců.

Ať už to zní jakkoliv šleň, při podrobném zkoumání pravých motivů sionistů vyjde najevo, že jedním z nejhluběji zakořeněných ideologických zdrojů trvalého nepřátelství sionistického establishmentu vůči Palestincům je skutečnost, že v představách mnoha východoevropských Židů splývají s rebelujícími východoevropskými rolníky, kteří se účastnili povstání Chmelnyckého a podobných vzpour - a ti jsou zase spojováni s moderním antisemitismem a nacismem.

Konfrontace s minulostí

Všichni Židé, kteří se opravdu chtějí vyprostit z tyranie své totalitární židovské minulosti, narazí na otázku přístupu k *lidovým* protižidovským projevům minulosti, zvláště těm spojeným s povstáním rolnických nevolníků. Na druhé straně všichni apologeti židovského náboženství a židovského segregacionismu a šovinismu k této otázce také zaujmají jasné stanovisko, obecně používané v současných debatách. Nezpochybnitelný fakt, že rolničtí revolucionáři páchali na Židech hrůzná zvěrstva (stejně i jako na všech ostatních utlačovatelích), používají tito apologeti stejným způsobem, jakým se palestinský teror používá jako záminka pro odepírání spravedlnosti Palestincům.

Naše odpověď musí být univerzální, aplikovatelná principiálně na *veškeré* srovnatelné případy. A pro Žida, který se upřímně chce osvobodit od židovského partikularismu, rasismu a od mrtvé ruky židovského náboženství, je taková odpověď nasnadě.

Koneckonců povstání utlačovaných rolníků proti jejich pánům a jejich správcům jsou v historii lidstva běžné. Jednu generaci po

Chmelnyckého povstání ukrajinských rolníků se ruští rolníci pod vedením Stěny Razina vzbouřili znovu a o sto let později došlo k Pugačovově povstání. V Německu proběhla v roce 1525 selská válka, ve Francii vypuklo v letech 1357-1358 selské povstání a mnoho dalších lidových šarvátek, a to nehovoříme o povstáních otroků ve všech částech světa. To všechno - záměrně jsem vybíral takové příklady, ve kterých Židé *nebyli* postiženými - doprovázely hrozivé masakry, podobně jako Velkou francouzskou revolucí provázela děsivá vlna teroru. Jak se k těmto rebeliím staví opravdu progresivní, slušní a také většinou vzdělaní lidé, ať už jsou to Rusové, Němci či Francouzi? Copak angličtí historici někdy i třeba při popisu masakrování Angličanů při povstání irských rolnických rebelů proti jejich porobě odsuzovali tyto Iry jako „antianglické rasisty“? Jak se staví progresivní francouzští historikové k velké revoluci otroků v Santo Domingu, kde bylo zavražděno mnoho francouzských žen a dětí? Otázka je zároveň i odpovědí. Ale pokud položíte podobnou otázku v „progresivních“ nebo dokonce „socialistických“ židovských kruzích, dostanete zcela jinou odpověď: pokud Židé vydělávali na jeho stavu otroctví, je zotročený rolník představován jako rasistický zloduch.

Maxima, že ti, kteří se nepoučili z historie, jsou odsouzeni ji opakovat, platí pro ty Židy, kteří odmítají přijmout židovskou minulost: stali se otroky své minulosti a toto se projevuje i v sionistické a izraelské politice. Stát Izrael zastává nyní ve vztahu k utlačovaným národům celého světa, nejen na Blízkém východě, ale daleko za jeho hranicemi, pozici ne nepodobnou pozici Židů v Polsku před rokem 1795: roli zástupného správce imperiálního utlačovatele. V tomto kontextu je charakteristické a poučné, že majoritní role Izraele ve vyzbrojování somozovského režimu v Nikaragui a režimu v El Salvadoru v Guatemale, Chile a zbytku světa nevyvolala žádnou širší veřejnou debatu ani v Izraeli nebo mezi *organizovanou* židovskou komunitou v diaspoře. Ani náznakem se nehovoří o prospěšnosti, zda je prodej zbraní diktátorským vrahům bojovníků za svobodu a rolníků z dlouhodobého hlediska v zájmu Židů. Ještě významnější je velká účast religiózních Židů v tomto obchodu a absolutní mlčení jejich rabinů (kteří velmi hlasitě projevují nenávist vůči Arabům). Zdá se, že Izrael a sionismus jsou návratem k původní úloze klasického judaismu

- povýšené na globální úroveň a za daleko nebezpečnějších okolností.

Jedinou možnou odpovědí na toto všechno, odpovědí, kterou musí dávat hlavně Židé, je ta, kterou dají všichni opravdoví obhájci svobody a humanity ve všech zemích, všichni lidé a veškerá velká filozofie - za předpokladu, že mají své hranice, stejně jako má hranice každá lidská bytost. Musíme konfrontovat židovskou minulost s těmi aspekty současnosti, které o minulosti lžou a zároveň ji uctívají. Nezbytným předpokladem je absolutní upřímnost ohledně pravdivých skutečností a víra v univerzální lidské principy etiky a politiky (a kdekoliv je to možné, tam tyto přístupy uvádět v praxi).

Starobylý čínský mudrc Mencius (4. století před naším letopočtem), kterého obdivoval Voltaire, jednou napsal:

A proto říkám, že všichni lidé mají smysl pro soucit: muž si například náhle povšimne dítěte, které každou chvíli spadne do studny. Okamžitě se lekne a ozve se v něm soucit. A není to proto, aby získal přízeň rodičů dítěte, ani se nesnaží ukázat se před svými sousedy či přáteli, není to ani ze strachu před pocitem viny, který by se dostavil, kdyby se mu nepodařilo je zachránit. Vidíme tedy, že žádný člověk nepostrádá smysl pro soucit, smysl pro stud, smysl pro laskavost, smysl rozlišovat dobro a zlo. Smysl pro soucit stojí na počátku lidství, smysl pro stud je počátkem poctivosti, smysl pro laskavost je počátkem důstojnosti, smysl pro dobro a zlo je počátkem moudrosti. Každý člověk má uvnitř sebe sama tyto čtyři počátky, stejně jako má čtyři údy. A protože má každý tyto čtyři počátky uvnitř sebe, muž, který dle svého názoru není schopen uvádět je v život, ničí sám sebe.

Už výše jsme si ukázali, a i v následující kapitole ukážeme podrobněji, jak vzdálená od těchto principů jsou pravidla, kterými židovská náboženství ve své klasické i talmudické formě otravují mysl i srdce.

Pokud chceme judaismus zlidštit, pokud chceme Židům pomoci pochopit vlastní minulost, znovu jim poskytnout správné informace a vyvést je z tyranie, pokud chceme vydláždít cestu k pravé revoluci v judaismu - musíme neúprosně kritizovat židovské náboženství. Beze strachu a bez projevů zaujaté přízně

musíme otevřeně hovořit a kritizovat to, co náleží k naší minulosti, stejně jako to učinil Voltaire:

Écrasez l' infame! (Rozdrťte pomlouvače!)

Kapitola 5

ZÁKONY PROTI NEVĚŘÍCÍM

Jak jsme vysvětlili v kapitole 3, legální systém klasického judaismu, halacha, který praktikovali téměř všichni Židé od 9. století do konce 18. století a který se dodnes zachoval ve formě ortodoxního judaismu, vychází z Babylónského talmudu. Ovšem díky těžkopádné komplexnosti právních disputací, jak je zaznamenal talmud, se nutnými staly lépe zvládnutelné kodifikace talmudického zákona, které následně kompilovaly generace rabínských učenců. Některé z nich získaly velkou moc a obecně se používají. Z tohoto důvodu budeme odkazovat většinou na tyto kompilace (a jejich nejuznávanější výklady) a méně na sám talmud. Je třeba také přijmout, že uváděná kompilace věrně vystihuje smysl talmudického textu a dodatky pozdějších učenců sledovaly stejný smysl.

Nejranější a stále velmi důležitý kodex talmudického zákona je *Mišne Tóra*, sepsaná Mošem Maimonidem na konci 12. století. Nejvíce směrodatný kodex, dodnes používaný jako příručka, je *Šulchan aruch*, který vytvořil r. Josef Karo v pozdním 16. století jako lidové zestručnění svého daleko rozsáhlejšího díla *Beji Josef*, určeno náročným učencům. *Šulchan aruch* je opatřen mnoha komentáři; kromě klasických výkladů ze 17. století existuje také jeden důležitý ze 20. století, *mišne Berurah*. A dobrým souhrnem celé talmudické literatury je *Talmudická encyklopedie* - moderní kompilace vychází v Izraeli od padesátých let a editují ji nejvyšší zemští ortodoxní rabíniští učenci.

Vražda a genocida

Podle židovského náboženství je vražda Žida hrdelním zločinem a jeden ze tří nejohavnějších hříchů (další dva jsou modlářství a cizoložství). Židovské náboženské soudy a světské autority mají za úkol trestat kohokoliv usvědčeného z vraždy Žida i za obvyklé hranice spravedlnosti. Žid, který nepřímo způsobí smrt jiného Žida, je ovšem vinen pouze tím, čemu se v talmudickém zákoně říká hřích proti „nebeskému zákonu“, a trestat jej má spíše Bůh než člověk.

Když je obětí nevěřící, je situace zcela odlišná. Žid, který zavraždí nevěřícího, se provinil pouze hříchem proti nebeskému zákonu, netrestaným soudem.¹ Způsobit nepřímo smrt nevěřícího není vůbec žádný hřích.²

Jeden ze dvou nejdůležitějších výkladů *Šulchan aruch* vysvětluje, že když se jedná o nevěřícího, „není možno zvednout ruku aby mu ublížila, ale je možno mu ublížit nepřímo, například odstranit žebřík poté, co spadl do jámy ... neexistuje zde zákaz, protože to nebylo způsobeno přímo“.³ Poukazuje se ovšem na to, že skutek vedoucí ke smrti nevěřícího je zakázán, pokud by mohl zapříčinit nepřátelství vůči Židům.⁴

Pokud nežidovský vrah spadá do židovské jurisdikce, musí být popraven bez ohledu na to, zda byla oběť židovského původu nebo ne. Ovšem pokud je oběť nevěřící a vrah konvertuje k judaismu, není potrestán.⁵

Toto všechno se ve státě Izrael přímo praktikuje. I když státní trestní zákoník nijak mezi Židy a nevěřícími nerozlišuje, velmi zřetelně tak činí ortodoxní rabíni, kteří vedou své ovečky cestou k halacha. A zvláště významná je rada, kterou dávají religiózním vojákům.⁶ První taková oficiální rada vyšla v brožurce vydané centrálním regionálním vedením izraelské armády, majícím ve své kompetenci i západní břehy Jordánu. Vrchní kaplan v této brožurce píše:

Pokud naše síly narazí během války při pronásledování nebo při útoku na civilisty a není jisté, že tyto nemohou našim silám nijak uškodit, podle halachy mohou a dokonce mají být zabiti ... za žádných okolností nelze věřit Arabovi, i pokud vypadá a působí civilizovaně... Pokud naše síly ve válce útočí na nepřátele,

mohou a dokonce mají podle halachy zabít i dobré civilisty, tj. civilisty, kteří jsou předstíraně dobří.⁷

Stejná doktrína je podrobně objasněna v následující korespondenci mezi mladým izraelským vojákem a jeho rabínem, která vyšla v roce 1967 v jedné z nejprestižnějších náboženských univerzit Mi-drashiyat No'am, kde se učili mnozí vůdci a aktivisté Národní náboženské strany a Gush Emunim.⁸

Dopis od vojáka Moše rabínovi Šimonu Weiserovi

S Boží pomocí, k jeho slávě, můj drahý rabi.

Nejdříve bych se rád zeptal, jak se máte Vy a Vaše rodina. Doufám, že je vše v pořádku. Já se díkybohu také cítím dobře. Dlouho jsem již nepsal, prosím, promiňte mi to. Někdy se mi vybaví verš „Kdy přijdu a postavím se před Boha?“⁹ Doufám, že se stavím během dovolené, musím to udělat.

Při jedné z diskusí v naší skupině vznikla debata o „čistotě zbraní“ a bavili jsme se o tom, zda je možno zabíjet neozbrojené muže - nebo ženy a děti, a jestli bychom se měli Arabům mstít. Každý odpověděl podle svého přesvědčení. Nemohl jsem se pevně rozhodnout, zda je třeba s Araby zacházet jako s amalekity, tedy zda jedny je možno vraždit, dokud není vzpomínka na ně vymazána z povrchu zemského,¹⁰ nebo zda by tak mělo být činěno pouze ve válce, kdy se zabíjejí jen vojáci.

A dále jsem si nevěděl rady, zda mohu vystavit sám sebe v nebezpečí tím, že nechám naživu ženu. Víme o případech, kdy ženy házely ruční granáty. Mohu dát vodu Arabovi, který má ruce nad hlavou? Můžeme se oprávněně obávat, že mě chce pouze zmást a že mě zabije, takové věci se také staly.

Nakonec posílám srdečné pozdravy rabínovi a celé jeho rodině.

Moše

Odpověď rabína Šimona Weisera Mošemu

Zdravím tě, drahý Moše, a pomáhej ti Bůh.

Začínám psát tento dopis večer a vím, že jej dnes nedokončím, protože jsem zaneprázdněný a protože chci napsat dlouhý dopis, abych plně zodpověděl tvé otázky, a proto si musím okopí-

rovat některé výroky našich mudrců, požehnána budiž jejich památka, a vysvětlit je.

Nežidovské národy mají pravidlo, které říká, že válka má zvláštní pravidla, stejně jako hra, například fotbal nebo basketbal. Ovšem podle výroků našich mudrců, požehnána budiž jejich památka, pro nás není válka hrou, ale životně důležitou záležitostí, a pouze podle této skutečnosti se musíme rozhodovat, jak povedeme náš boj. Na jednu stranu jsme se učili, že pokud Žid zabije nevěřícího, je považován za vraha, a i když žádný soud nemá právo jej potrestat, tíha faktu je stejná jako u kterékoliv jiné vraždy. Ale na jiném místě nalezneme tento výrok: „Nejlepší z nevěřících - zabij ho, nejlepší z hadů - vyrazte mu mozek z hlavy.“

Je možno namítnout, že výraz „zabít“ je v tomto kontextu pouze figurativní a nelze jej brát doslova, ale spíše ve smyslu „utlačovat“ nebo nějak podobně, a stejným způsobem se vyhneme konfliktu s dříve citovanými autoritami. Nebo je možno také namítnout, že tento výrok, i když byl míněn doslova, je (pouze) jeho vlastní osobní názor, kterému ostatní mudrci oponovali.¹¹ Pravdivé vysvětlení ovšem nalezneme v Tosafotu.¹² Tam nalezneme výklad talmudického prohlášení, že nevěřícímu, který padne do studny, se nemá pomáhat, ale také do něho nemá nikdo strkat a tak jej zabít, což znamená, že ho není třeba zachraňovat ani přímo zabíjet. A Tosafot dále uvádí: „A pokud je to zpochybňováno, protože jinde bylo řečeno Nejlepší z nevěřících - zabij ho, pak odpověď zní, že tento výrok platí v době války.“

Podle vykladačů Tosafotu je třeba rozlišovat mezi válkou a mírem, takže i když je v době míru zakázáno zabíjet nevěřící, v době války je micva (závazné pravidlo, náboženská povinnost) zabíjet.

A toto je rozdíl mezi Židem a nevěřícím: i když pravidlo „Když tě někdo chce zabít, zabij jej jako první“ - platí pro Žida, jak říká traktát Sanhedrin (z talmudu), str. 72a, platí to pro něj pouze v případě, že existuje pádný důvod bát se, že tě nevěřící přichází zabít. Ale nevěřící v době války tě většinou zabít přichází, a proto se s tím počítá, kromě případu, kdy je zcela jasné, že nemá žádný špatný úmysl. Toto je pravidlo „čistoty zbraní“ podle halachy - a ne ta odcizená koncepce, která nyní platí

v izraelské armádě a díky níž mnoho Židů zemřelo. Přikládám noviny se zatřeseným projevem, který minulý týden pronesl v Knesetu rabín Kalman Kahana. Dočteš se tam ve velmi živoucí a také velmi bolestné formě o tom, jak „čistota zbraní“ rozsévá smrt.

Končím a doufám, že tě můj dlouhý dopis příliš neunavoval. O této otázce jsem hovořil už i bez tvého dopisu, ale právě tvůj dopis mě donutil celou záležitost sepsat.

*Bud v pokoji, ty a všichni Židé, a doufám, že tě brzy uvidím.
Tvůj - Šimon*

Odpověď Mošeho rabínu Šimonu Weiserovi

Pro jeho slávu, můj drahý rabi.

Doufám, že Vy i Vaše rodina jste všichni zdraví a vše je v pořádku.

Dostal jsem od Vás dlouhý dopis, děkuji za Vaši pozornost, protože je mi jasné, že píšete mnohým a většinu času Vám zabere svou Vaše vlastní studia.

Proto děkuji dvakrát.

Co se dopisu týče, rozumím tomu takhle:

Ve válce je mi nejen povoleno, ale mám dokonce i příkaz zabít všechny Araby, muže i ženy, na které narazím, pokud je důvod se obávat, že přímo nebo nepřímo pomáhali těm, proti kterým válčíme. Co se mě týká, musím je zabít, i kdyby to mělo být proti vojenskému zákonu. Myslím, že celá ta záležitost s „čistotou zbraní“ by se měla diskutovat ve vzdělávacích institucích, alespoň tedy v těch náboženských, aby mohly poskytnout vyjádření a aby nebloudily na širokých polích „logiky“, zvláště pak v této otázce. Dále by se mělo přesně vysvětlit, jak se toto pravidlo aplikuje v praxi. Je mi to líto, ale setkal jsem se tady s nejrůznějšími typy „logiky“, dokonce i mezi svými religiozními druhy. Věřím tomu, že Vy v tom budete aktivní, takže nám chlapcům se dostane řádného a jednoznačného poučení od našich předků.

Tím končím a doufám, že až kurs skončí, což bude asi za měsíc, budu moci přijet na ješivu (talmudická univerzita - pozn. překlad.). S pozdravem

Moše

Samozřejmě, tato doktrína halachy o vraždě je principiálně v rozporu nejen s izraelským trestním zákoníkem, ale také, jak je z dopisů zřejmé, s oficiálně platnými vojenskými regulemi. Není ovšem pochyb o tom, že v praxi má tato doktrína značný vliv na vykonávání spravedlnosti a zejména na vojenské autority. Skutečností je, že ve všech případech, kdy Židé při vojenské či polovojenské akci zabili Araby, kteří nebojovali (včetně případů masových vražd jako například v roce 1956 v Kafr Qasimu), byli vrazi zcela zproštěni viny nebo vyvázli s minimálními tresty či jim byl trest snížen na téměř nicotnou míru.¹³

Záchrana života

Téma nejvyšší hodnoty lidského života a povinnosti každé lidské bytosti učinit vše pro záchranu života bližního svého je přirozeně důležité. V židovském kontextu má také zvláštní význam vzhledem ke skutečnosti, že od druhé světové války je dle obecného židovského přesvědčení „celý svět“, nebo přinejmenším celá Evropa odsuzována za to, že nikdo nic nedělal ve chvíli, kdy byli masakrováni Židé.

Podle halachy je svrchovanou povinností chránit život bližního Žida.¹⁴ Tato povinnost je nadřazena všem ostatním náboženským závazkům a zákazům, výjimkou jsou situace vedoucí ke třem nejhavnějším hříchům cizoložství (včetně incestu), vraždy a modlářství.

Co se nevěřících týče, základní talmudická zásada zní, že jejich životy *nesmí* být chráněny, i když je také zakázáno vraždit je přímo. Sám Talmud¹⁵ to vyjadřuje v této zásadě: „Nevěřící není nutno pozdvihnout (vytáhnout ze studny), ani srazit (do ní).“ Maimonides¹⁶ to vysvětluje blíže:

A k nevěřícím, se kterými nejsme ve válce ... jejich smrt nesmíme způsobit, ale je zakázáno zachránit je, pokud jsou na pokraji smrti; pokud například vidíme, že jeden z nich padl do moře, nesmíme ho zachránit, protože je psáno: „nebudeš ukládat svému bližnímu o život“¹⁷ - ale nevěřící není tvůj bližní.

Konkrétně řečeno, židovský lékař nesmí léčit nežidovského pacienta. Maimonides sám byl proslulý lékař, a v tomto je velmi

konkrétní: na jiném místě¹⁸ znovu opakuje rozdíl mezi „tvým bližním“ a nevěřícím a tvrdí: „a z toho se pouč, že je zakázáno léčit nevěřícího i za úplatu...“

Ovšem pokud Žid, a zvláště pak židovský doktor odmítne zachránit život nevěřícího, může to za předpokladu, že se o tom někdo dozví, být příčinou nepřátelství mocných nevěřících, a tím je možno uvrhnout Židy v nebezpečí. V takovém případě je povinnost zabránit takové situaci nadřazena zakazu pomáhat nevěřícím. Maimonides pokračuje: „...ale pokud se bojíte jeho či jeho nepřátelství, můžete jej léčit za peníze, protože je přísně zakázáno léčit jej zdarma.“ Ve skutečnosti byl Maimonides Salafínův osobní lékař. Jeho trvání na platbě, pravděpodobně proto, aby bylo jasné, že to není akt lásky k bližnímu, ale nevyhnutelná nutnost, ovšem není bez výjimek, protože v další citaci umožňuje léčit obávaného nevěřícího „i zdarma, pokud nelze jinak“.

Celá doktrína *zákazu* záchrany života nevěřícího nebo jeho léčení a také pozastavení tohoto zákona v případech, kdy je důvodná obava ze vzniku nepřátelství, se téměř doslova opakuje v projevech ostatních autorit včetně textu *Arbd'ah* ze 14. století a Karová *Bejt Josef a Sulchan aruch*.¹⁹ *Bejt Josef cituje* Maimonida a dodává: „A je také povoleno zkoušet léky na bezvěrcích, pokud je k tomu nějaký důvod.“ Tento výrok opakuje také slavný r. Moses Isserles.

Kalachické autority se shodly na tom, že výraz „nevěřící“ se ve výše uvedeném případě vztahuje na *všechny*, kdo nejsou Židé. Jako osamělý hlas se v disentu ozývá r. Moses Rivkes, autor malého dodatku k *Sulchan aruch*, který napsal:²⁰

Naši mudrci toto tvrdí pouze o bezvěrcích, kteří ve svém čase vzývají modly a nevěří v exodus Židů z Egypta nebo ve stvoření světa ex nihilo. Ale nevěřící, v jejichž ochranném stínu se my, lidé Izraele, nacházíme, a mezi kterými jsme rozptýleni, též věří ve stvoření světa ex nihilo a věří v Exodus a ve více principů našeho náboženství a modlí se ke Stvořiteli nebe a země ... nejenže neexistuje žádný zákaz jim pomáhat, ale máme dokonce povinnost modlit se za jejich bezpečnost.

Tato pasáž pochází z druhé poloviny 17. století a apologetičtí učenci ji s oblibou citují.²¹ Ve skutečnosti nezachází tak daleko,

jak apologeti tvrdí, protože obhajuje *odstranění zákazu* záchrany života nevěřícího a upřednostňuje odstranění zákazu před *povinností* toto nařízení dodržovat jako v případě Žida. I tato štedrost se vztahuje pouze na křesťany a muslimy, ale ne na většinu lidských bytostí. Tím je tedy ukázáno, že tvrdý přístup ha'achy *by mohl být* postupně liberalizován. Ve skutečnosti ovšem většina novodobých halachických autorit neprojevovala takovou mírnost k ostatním skupinám lidí a smetla doktrínu ze stolu.

Znesvěcení šabat za účelem záchrany života

Znesvětit šabat - tj. vykonávat práci, která je v sobotu zakázána - se stává povinností v okamžiku, kdy to vyžaduje záchrana židovského života.

Problém záchrany života nevěřícího v sobotu není v Talmudu probírán, jelikož zachraňovat život nevěřícím je absolutně zakázáno i v týdnu. Ve dvou určitých situacích to může ovšem znamenat komplikace.

První situace: V nebezpečí se ocitne skupina lidí a je pravděpodobné (ale ne jisté), že je mezi nimi alespoň jeden Žid. Je v takovém případě třeba znesvětit šabat a zachránit je? Na toto téma se vede obsáhlá diskuse. Podle dřívějších autorit, včetně Maimonide-se i samotného talmudu, rozhoduje *Šulchan aruch*²² v těchto situacích na základě prosté pravděpodobnosti. Předpokládáme například, že v budově žije devět nevěřících a jeden Žid. V sobotu budova spadne, jeden z obyvatel - neví se který - odešel pryč a zbylých devět zůstalo uvězněno pod troskami. Měly by se trosky odklidit, a tudíž riskovat znesvěcení šabat, protože Žid nemusí pod těmito troskami ležet (mohl to být ten, který odešel pryč před zhroucením)? *Šulchan aruch* říká, že by se tento risk měl přimnout a trosky odklidit, protože pravděpodobnost, že Žid se nachází pod troskami, je relativně vysoká (devět ku jedné). Ale nyní uvažujme, že devět Udí odešlo pryč a jediné jeden - opět nevíme který - je uvězněn. V tomto případě nevyvstává povinnost trosky domu odklidit, protože je pouze malá pravděpodobnost (jedna ku devíti), že tou danou lapenou osobou je právě Žid. Podobný případ: „Pokud se loď se židovskými pasažéry na palubě ocitne v nebezpečí uprostřed oceánu, má každý povinnost znesvětit ša-

bat a zachránit je." Nicméně velký r. 'Aqiva Eiger (zemřel roku 1837) k tomu poznamenává, že to platí pouze v případě, že „...se s určitostí ví, že na palubě jsou Židé. Ovšem pokud se o identitě osob na palubě nic neví, nesmí se (šabat) znesvětit, protože je třeba jednat podle (míry pravděpodobnosti a) toho, že většina lidí na světě jsou nevěřící.“²³ Jelikož je tedy velká pravděpodobnost, že žádný z pasažérů není Žid, musí se loď ponechat svému osudu.

Druhá situace: Ustanovení, že je možno zachránit nevěřícího či se o něj postarat, aby nevzniklo nepřátelství vůči Židům, je o šabatou velmi omezeno. Žid přivolaný na pomoc nevěřícímu ve všední den může žádosti vyhovět, protože přiznat, že není v podstatě oprávněn zachránit život nevěřícího, by v tomto případě znamenalo vyvolat hněv. V sobotu je ovšem možno vymluvit se na dodržování šabatou. V Talmudu je probírán paradigmatický případ,²⁴ kdy židovskou porodní bábu zavolali k porodu nevěřící ženy. Závěr zní: porodní bába může pomoci v týdnu „ze strachu z nepřátelství“, ale o šabatou musí odmítnout, a vymluvit se: „Šabat můžeme znesvětit jen kvůli našim lidem, kteří šabat dodržují, ale ne kvůli vám, protože vy šabat nedodržíte, a proto vám nemůžeme pomoci.“ Je toto vysvětlení upřímné, nebo se jedná jen o výmluvu? Maimonides zcela jasně prohlašuje, že se jedná jen o výmluvu, kterou je možno použít i v případě, že úkol, ke kterému je porodní bába přivolána, není ve své podstatě porušením šabatou. Tato výmluva bude pravděpodobně fungovat i v takovém případě, protože nevěřící nemají jasno v tom, které druhy práce nesmí Židé o šabatou vykonávat Jeho vývody jsou jasné: „Nevěřící ženě se nesmí při porodu o šabatou pomáhat ani za peníze. Není třeba se obávat ani nepřátelství i v případech, kdy taková pomoc není porušením šabatou.“ *Šulchan aruch* činí podobné závěry.²⁵

Nicméně tento úskok není pro odvrácení nepřátelství vždy sto procentně spolehlivý. Určité rabínské autority tudíž musely toto pravidlo do určité míry uvolnit a umožnily židovským lékařům léčit nevěřící o šabatou i pokud by to znamenalo vykonávat určité druhy práce, které by za normálních okolností byly v sobotu zakázané. Toto dočasné uvolnění se vztahuje zvláště na bohaté a mocné nevěřící pacienty - ty totiž nelze tak jednoduše oklamat a jejich nepřátelství by mohlo být velmi nebezpečné.

R. Yo'el Sirkis, autor *Bayit Hadash* a jeden z největších rabínů

své doby (Polsko, 17. století) tedy rozhodl, že „starosty, měšťany a aristokraty“ je třeba o šabatou léčit kvůli obavám z jejich „nebezpečného nepřátelství“. Ovšem v ostatních případech, zvláště když je možné nevěřícího zmást nepostižitelnou výmluvou, by židovský doktor léčením nevěřícího o šabatou spáchal „neskutečný hřích“. Podobný verdikt byl později ve stejném století vynesen ve francouzském městě Metz, jehož dvě poloviny spojoval pontonový most. Židé většinou tento most nemohou o šabatou přejít, ale metzský rabín rozhodl o tom, že židovský doktor může, „pokud je volán k velkému vládci“: jelikož je známo, že lékař chodí přes most i o šabatou kvůli svým židovským pacientům, mohl by se z vládce stát nepřítel, pokud by zjistil, že doktor odmítl přejít most kvůli němu, V období autoritativní vlády Ludvíka XIV. bylo evidentně důležité zajistit si přízeň jeho intendanta a názory níže postavených nevěřících nebyly natolik důležité.²⁶

Hokmat Shlomoh, výklad *Šulchan aruch* z 19. století, hovoří o podobně přísné interpretaci koncepce „nepřátelství“ v souvislosti s karaity, malou kacířskou židovskou sektou. Podle tohoto názoru nelze ani jejich životy zachraňovat, pokud by to znamenalo znesvěcení šabatou, „protože *nepřátelství* existuje pouze ve vztahu k pohanům, kterých je proti nám mnoho a v jejichž moci se nacházíme ... ale karaitů je nemnoho a v jejich moci se nenacházíme, takže strach z *nepřátelství* u nich není na místě.“²⁷ *Absolutní zákaz*, znesvěcování šabatou za účelem záchrany života někoho z karaitů platí ve skutečnosti dodnes.

Celá záležitost je důkladně prozkoumána v *responzu* od r. Moše Sofera, známého spíše pod jménem Hatam Sofer, což byl slavný prešpurský (bratislavský) rabín, který zemřel roku 1832. Jeho závěry jsou zajímavé nejen z historického hlediska, jelikož v roce 1966 jedno z jeho *responz* veřejně podpořil tehdejší nejvyšší rabín Izraele jako „základní ustanovení halachy“.²⁸ Hatam Sofer si klade základní otázku ohledně situace v Turecku, kde během jedné z válek bylo vydáno nařízení, že v každém okrsku či vesnici musí být neustále k dispozici porodní asistentka připravené pomoci všem ženám, na které přijdou porodní bolesti. Některé z těchto porodních asistentek byly Židovky - měly by se nechat zavolat na pomoc nevěřící ženě během týdne? A co o šabatou?

Hatam Sofer ve svém *responzu*²⁹ nejprve dochází po pečlivém

zkoumání k závěru, že údajní nevěřící - v tomto případě turečtí křesťané a muslimové - nejsou pouze modloslužebníci, „kteří zcela jistě uctívají jiné bohy, a tudíž by *neměli být vytaženi (ze studny) ani sraženi dolů*“, ale přirovnává je k amalekitům, takže se na ně vztahuje talmudické pravidlo: „je zakázáno násobit sémě amalekitů.“ Jednoduše řečeno, nemělo by se jim pomáhat ani během týdne. Ovšem ve skutečnosti je „povoleno“ léčit nevěřící a pomáhat jim při porodu v případě, že nemají k dispozici své doktory a porodní báby, kteří by mohli být dle potřeby přivolání místo Židů. Pokud by židovští lékaři a porodní báby odmítli přijít k nevěřícím, jen by se tím připravili o výdělek - což je samozřejmě nepřijatelné. Toto platí jak v týdnu, tak o šabatu - samozřejmě za předpokladu, že nedojde k jeho znesvěcení. Ovšem v opačném případě může šabat sloužit jako výmluva pro „vedení pohanské ženy v omyl a její zpravení o tom, že by došlo ke znesvěcení šabatu.“

V případech, kdy opravdu ke znesvěcení šabatu dochází, Hatam Sofer - podobně jako ostatní autority - rozlišuje dva druhy práce zakázané o šabatu. V první skupině jsou činnosti zakázané Tórou, biblickým textem (jenž je vyložen v Talmudu). Tuto práci je možno činit jen ve velmi výjimečných případech, pokud by její nevykonání znamenalo *extrémní* nebezpečí vzniku nepřátelství vůči Židům. Pak existují typy práce zakázané pouze mudrci, kteří rozšířili původní zákony Tóry. Při porušení těchto zákonů se postupuje obecně více shovívavě.

Další *responsum* Hatama Sofera³⁰ se zabývá otázkou, zda židovský doktor může cestovat o šabatu drožkou za účelem léčení nevěřícího. Po prohlášení, že za určitých podmínek porušuje jízda drožkou pouze zákaz „mudrců“ a ne zákaz Tóry, připomene Maimonidův výrok, že nevěřící ženě s porodními bolestmi není možno o šabatu pomáhat, i kdyby v takovém případě nedocházelo ke znesvěcení šabatu, a tvrdí, že stejný princip platí pro veškerou lékařskou praxi, nejen pro porodnictví. Nicméně vzápětí ustrašeně prohlašuje, že kdyby se výše uvedené opravdu praktikovalo, „vyvolalo by to nežádoucí nepřátelství“, protože „nevěřící nezajímají výjimky o šabatu“ a „řekli by, že nechováme v *úctě* krev modloslužebníků“. A co je možná ještě důležitější, nevěřící lékaři by se mohli chtít pomstít na svých židovských pacientech. Je tedy třeba

nalézt lepší výmluvy. Jeho rada zní: pokud je židovský doktor přivolán v době šabatu k nevěřícímu pacientovi mimo město, má se vymluvit na to, že musí zůstat ve městě a starat se o jiného pacienta, „a tím se může vymluvit a říci ‚nemohu odjet, neboť bych tím ohrozil pacienta, který potřebuje doktora více, a já nemohu opustit své povinnosti‘. Pokud se použije tato výmluva, není třeba se ničeho obávat, protože záminka je věrohodná a často jí lze slyšet pokud lékař přijde pozdě, protože jej jiný pacient potřeboval.“ Pouze „pokud není opravdu možno se na nic vymluvit“, může lékař použít o šabatu drožku a jet léčit nevěřícího.

Hlavním tématem celé diskuse jsou výmluvy, které je třeba použít, a ne léčba či bezpečnost pacienta. A v celém spisu se považuje za dané, že je lepší nevěřící podvádět než léčit - pokud je možno odvrátit „nepřátelství“.³¹

V moderní době nejsou židovští lékaři samozřejmě tak striktně religiózní a většinou jim tato pravidla nejsou ani známa. Naopak, zdá se, že i mnozí z těch, kteří se za religiózní považují, raději dodržují Hippokratovu přísahu (což je samozřejmě ctí) než nařízení fanatických rabínů.³² Ovšem rabínské rady na některých lékařích přece jen jakýsi vliv zanechaly. A zcela jistě existuje spousta těch, kteří se tímto nařízením sice neřídí, ale raději proti němu veřejně neprotestují.

Tato záležitost není ještě zdaleka vyřešena. Nejnovější halachický přístup k těmto věcem je vyjádřen ve stručné a směrodatné knize, která vyšla v anglickém jazyce pod názvem *Jewish Medical Law (Židovský lékařský zákon)*.³³ Tato kniha, jež je opatřena značnou prestiží izraelské nadace *Mossad Harav Kook*, vychází z *responsa* r. Eli'ezera Jehudy Waldenberga, hlavního soudce oblastního rabínského soudu v Jeruzalémě. Pár pasáží z této knihy si zaslouží, abychom jim věnovali zvláštní pozornost.

Tak za prvé - „je zakázáno znesvěcovat šabat ... kvůli karaitům.“³⁴ Je to řečeno velmi otevřeně, definitivně a bez jakéhokoliv vysvětlení. Nepřátelství členů této malé sekty nemá zřejmě žádný význam, takže je možno je nechat zemřít, a o šabatu se prostě neléčí.

A co se nevěřících týká: „Podle pravidel Talmudu a židovského práva je zakázáno znesvěcovat šabat - ať už porušením biblického či rabínského zákona - za účelem záchrany těžce nemocného

nevěřícího. O šabatou je také zakázáno pomáhat při porodu ženám nevěřících.³⁵

Zde už se ovšem připouští úleva od povinnosti: „Dnes je ovšem povoleno znesvětit kvůli nevěřícím šabat a vykonávat činnost zakázané rabínským zákonem, pokud ten, kdo takto činí, brání zlé krvi vzešlé mezi Židy a nevěřícími.“³⁶

Dosah tohoto nařízení není příliš velký, protože lékařské zákroky velmi často zahrnují činy zakázané o šabatou samotnou Tórou a těchto činů se výše uvedená úleva netýká. Bylo nám řečeno, že „některé“ halachické autority tuto úlevu vztahují i na tyto činy - ovšem je to jako říct, že *většina* halachických autorit, mezi nimi ty opravdu důležité, má na celou záležitost opačný názor. Ovšem není všechno ztraceno. *Židovský lékařský zákon* přichází s opravdu úchvatným řešením.

Cesta ven se opírá o jeden hezký bod talmudického zákona. Tóra zakazuje vykonávat o šabatou určitou činnost pouze v případě, že primárním účelem provádění této činnosti je skutečný výsledek celého konání. (Tóra například zakazuje mlít pšenici pouze v případě, že primárním účelem je získat mouku.) Ovšem pokud je provádění samotného činu pouze náhodné a dochází k němu toliko mimoděk, při snaze o zcela jiný výsledek (*melakchah seh'eynah tzrikchah legufah*), pak se povaha činu mění - je stále zakázaný, to je více než jisté, ale zakázaný pouze mudrci, a ne už Tórou. Tudíž:

Aby se zabránilo překračování zákona, existuje právně přijatelný způsob léčby nevěřícího pacienta, i pokud při tom dochází k porušení biblického zákona. Má se předpokládat, že v době, kdy lékař poskytuje nezbytnou péči, není jeho primárním cílem léčit pacienta, ale chránit sebe a židovský lid před obviněním z náboženské diskriminace a před krutou odplatou, která by mohla hrozit konkrétně jemu a všem Židům obecně. S tímto záměrem se každý čin lékaře stává „činem, jehož skutečným výsledkem není primární účel“... což je o šabatou čin zakázaný pouze rabínským zákonem.³⁷

Tato pokrytecká náhražka Hippokratovy přísahy je zmíněna také v moderní závazné Hebrejské knize.³⁸

I když byly dané skutečnosti minimálně dvakrát zmíněny

v izraelském tisku,³⁹ izraelská lékařská asociace k celé záležitosti mlčela.

Podrobně jsme prozkoumali svrchovaně důležitý způsob přístupu halachy k samotnému životu nevěřících a nyní se více zaměříme na halachické zákony, které nevěřící diskriminují. Jelikož je těchto nařízení velmi mnoho, zmíníme se pouze o těch důležitějších.

Sexuální přestupky

Pohlavní styk mezi vdanou Židovkou a jakýmkoliv jiným mužem než manželem je hrdelní zločin pro oba zúčastněné a jedním ze tří nejohavnějších hříchů. Postavení nevěřící ženy je poněkud jiné. Halacha předpokládá, že všichni nevěřící jsou absolutně promiskuitní a že verš „... jejichž úd je jako úd oslů a jejichž výron [spermatu] jako výron hřebců...“⁴⁰ se týká právě jich. Nezáleží na tom, zda je nevěřící žena vdaná nebo ne, jelikož podle Židů se teorie matriarchátu na nevěřící nevztahuje („pohané nežijí v matriarchátu“). Tudíž souloži mezi Židem a nevěřící ženou se nedá v žádném případě říkat cizoložství; Talmud takovýto styk přirovnává spíše k hříchu sodomie.⁴¹ (Ze stejného důvodu se u nevěřících automaticky předpokládá, že otec dítěte je vždy nejistý.)

V *Talmudické encyklopedii* se praví:⁴² „Ten, kdo po tělesné stránce poznal manželku nevěřícího, nebude vydán smrti, neboť je psáno: ‚žena bližního tvého‘⁴³, a ne žena cizince; dokonce i pravidlo, že muž by měl ‚zachovat věrnost své ženě‘,⁴⁴ které se vztahuje na nevěřící, neplatí na Židy, protože ‚pohané nežijí v matriarchátu‘; ačkoliv tedy vdaná nevěřící žena je pro nevěřícího muže tabu, na tento zákaz se Žid nemusí v žádném případě ohlízet.“

Tím ovšem není povolen pohlavní styk mezi Židem a nevěřící ženou - právě naopak. Ovšem hlavní trest stihne nevěřící ženu - tu je třeba popravít, a to i v případě, že ji Žid znásilnil: „Pokud Žid vykoná koitus na nevěřící ženě, ať má tři léta nebo je dospělá, ať vdaná či svobodná, a dokonce i pokud má jen devět let a jeden den - protože s ní měl záměrný koitus, musí být zabita stejně jako zvíře, protože skrze ni se Žid dostane do problémů.“⁴⁵ Žida je ovšem potřeba zmrskat, a pokud je to Kohen (člen kněžského rodu), dostane dvojnásobný počet ran, protože spáchal hned dva

zločiny: Kohen nesmí souložit s prostitutkou, a všechny nevěřící ženy jsou považovány za prostitutky.⁴⁶

Společenské postavení

Podle halachy nesmí Židé (pokud tomu mohou zabránit) umožnit nevěřícímu zaujmout jakékoliv postavení, v němž by měl být i sebemenší moc nad Židy. (Dva zářné příklady jsou „velitel deseti vojáků v židovské armádě“ a „vrchní dozorce zavlažovacího příkopu“.) Je pozoruhodné, že toto pravidlo se vztahuje také na konvertity k judaismu a na jejich potomky (po matce) po dobu deseti generací nebo „dokud je původ znám“.

Nevěřící se považují za rozené lháře a nesmí svědčit u rabínského soudu. Z tohoto úhlu pohledu mají teoreticky stejné postavení jako židovské ženy, otroci a menšiny, ale ve skutečnosti jsou na tom daleko hůře. Židovka již dnes může v určitých případech svědčit u soudu, pokud jí rabínský soud uvěří, ovšem nevěřící nemůže svědčit nikdy.

Problém nastává v okamžiku, kdy je třeba u rabínského soudu dokázat skutečnost, ke které existují pouze nevěřící svědci. Výborným příkladem jsou případy se vdovami: podle židovského náboženského práva může být vdova prohlášena za vdovu - a může se tudíž znovu vdát - pouze pokud je smrt jejího manžela s jistotou dosvědčena osobou, která jej viděla umírat či identifikovala posmrtně jeho tělo. Rabínský soud ovšem přijme důkaz „z doslechu“ podaný Židem, který dosvědčí, že slyšel o zmiňované skutečnosti hovořit nevěřícího očitého svědka za předpokladu, že soud je přesvědčen, že nevěřící hovořil sám od sebe („goy mesiah lefi tummo“) a neodpovídal na otázku - protože přímá odpověď nevěřícího na přímou otázku Žida je apriori považována za lež.⁴⁷ Pokud je to nutné, Žid (nejlépe rabín) se začne bavit s nevěřícím očitým svědkem, a aniž by mu položil přímou otázku, z něho dostane „náhodně“ vyjádření o zkoumaném faktu.

Peníze a majetek

1) *Dary*. Talmud otevřeně zakazuje poskytování darů nevěřícím. Ovšem klasické rabínské autority toto pravidlo poněkud uvolnily, protože mezi obchodníky je dobrým zvykem věnovat svým obchodním partnerům dary. Z toho důvodu se zavedlo pravidlo, že Žid může dát dar *známému* nevěřícímu, jelikož to není považováno za dar, ale za určitou investici a za tu se očekává něco zpět. Dary „neznámým nevěřícím“ jsou zakázány. Podobná pravidla se vztahují i na milodary. Dát almužnu židovskému žebrákovi je důležitá náboženská povinnost. Almužny nevěřícím žebrákům je možno dávat pouze za účelem zachování klidu. Existuje ovšem mnoho rabínských výnosů, které varují, aby si nevěřící žebráci nezvykali na almužny od Židů, takže je možno odmítnout dát almužnu a nevbuzovat přitom nevhodnou nepřátelstost.

2) *Úroky*. Diskriminace nevěřících se v této oblasti pohybuje drtivou většinou na poli teorie, a to díky různým úlevám (viz kapitola 3), kdy je možno uvalit úroky dokonce i na Žida, který si půjčuje. Ovšem neustále platí, že poskytnout Židovi bezúročnou půjčku se doporučuje jako charitativní čin, ale od nevěřícího je povinnost vzít si úrok. Mnohé rabínské autority (jestli ne zcela všechny), včetně Maimonidese, považují za povinnosti získat z půjčky nevěřícímu tolik peněz, kolik jen je možné.

3) *Ztracené vlastnictví*. Pokud najde Žid věc, jejímž majitelem je s velkou pravděpodobností Žid, má nálezcce přísně nakázáno vykonat vše pro navrácení nalezené věci, a proto to musí veřejně ohlásit. Oproti tomu Talmud a rané rabínské autority nejen že Židům umožňují ponechat si věci ztracené nevěřícími, ale dokonce jim zakazují vrátit je.⁴⁸ V moderních zemích jsou již zavedeny zákony ohledně navrácení ztracených věcí a rabínské autority nabádají Židy chovat se podle Utery zákona a dodržovat tak *občanské* povinnosti vůči státu - ovšem ne náboženské, což v praxi znamená, že nálezcce nesmí vykonat nic, co by mu pomohlo identifikovat majitele - samozřejmě pokud není zřejmé, že majitel byl Žid.

4) *Podvodné obchody*. Jakýmkoliv způsobem podvést Žida je smrtelný hřích. Co se nevěřících týče, je pouze zakázáno podvádět jej přímo. Nepřímý podvod je v pořádku, pokud ovšem nemá ten-

denci vyvolat nepřátelství vůči Židům nebo urážet židovské náboženství. Paradigmatickým příkladem je špatný výpočet ceny při nákupu. Pokud se Žid splete ve svůj neprospěch, je náboženskou povinností opravit jej. Pokud něco podobného učiní nevěřící, není třeba jej opravovat, stačí říct „spoléhám na váš součet“, čímž se předejde jeho hněvu v případě, že následně objeví vlastní chybu.

5) *Šízení*. Je zakázáno ošidit Žida tím, že požadovaná cena je nesmyslná. Ovšem: „slova o šízení se nevztahují na nevěřící, protože stojí psáno: Nepoškozujte jeden druhého“.⁴⁹ Nevěřící, který ošidí Žida, by měl být řádně přinucen ke splacení dluhu - nicméně trest by neměl být vyšší než podobný trest u Žida (samozřejmě u obdobných případů).⁵⁰

6) *Krádeže a loupeže*. Je absolutně zakázáno okrádat (bez použití násilí) „i nevěřící“ - jak o tom krásně hovoří *Šulchan aruch*. Loupež (s použitím násilí) je zakázána, pouze pokud je obětí Žid. Nicméně oloupení nevěřícího Židem není zakázáno absolutně, ale pouze v určitých případech, například „když nevěřícím nevládneme“. Názory rabínských autorit se od sebe liší právě upřesněním detailů a podmínek, za kterých může Žid oloupit nevěřícího, nicméně celá diskuse se točí pouze okolo poměru síly Židů a nevěřících a opomíjí hlediska spravedlnosti a humanity. Tím lze vysvětlit, proč tak málo rabínů protestovalo proti loupežím palestinského majetku v Izraeli: stála za tím zdrcující židovská moc.

Nevěřící v zemi Izrael

Kromě obecně platných zákonů proti nevěřícím obsahuje halacha ještě zvláštní ustanovení proti nevěřícím, kteří žijí v zemi Izrael (*Erec Jisra'el*), nebo kteří jí byli jen projíždějí. Účelem těchto zákonů je podporovat židovskou nadřazenost v zemi.

Přesná zeměpisná definice pojmu „země Izrael“ je v Talmudu široce probírána a debata na toto téma pokračuje i v moderní době mezi různými myšlenkovými proudy sionismu. Podle maximalistického názoru zahrnuje země Izrael (kromě samotné Palestiny) nejen celou Sinaj, Jordánsko, Sýrii a Libanon, ale také značnou část Turecka.⁵¹ Převládající „minimalistická“ interpretace vidí se-

verní hranici „pouze“ v polovině území Sýrie a Libanonu, někde na úrovni města Homs. Tento názor podporoval Ben Gurion. Ovšem i ti, kteří z tohoto výčtu vylučují syrská a libanonská území, souhlasí s tím, že na nevěřící v daných oblastech se vztahují určité diskriminační zákony (i když méně tyranské než v zemi Izrael), protože daná území kdysi náležela k Davidovu království. Ve všech talmudických interpretacích obsahuje země Izrael také Kypr.

Nyní zde uvedu několik zákonů, vztahujících se na nevěřící v zemi Izrael. Jejich vztah k modernímu sionistickému hnutí je zcela zřejmý.

Halacha zakazuje Židům prodávat nemovitý majetek v zemi Izrael (pole a domy) nevěřícím. V Sýrii je povolen prodej domů, ale ne už prodej polí.

Pronajmout nevěřícímu dům v zemi Izrael je povoleno za dvou podmínek. Za prvé - dům nesmí být používán jako dům obytný, ale pouze pro jiné účely, například jako sklad. Za druhé - nesmí být pronajmuty tři či více přilehlých domů.

Tato a několik dalších pravidel se vysvětlují následujícím způsobem: „...abyste jim neumožnili zabydlet se na půdě, protože oni půdu nevládnou, zdrží se pouze dočasně“.⁵² I dočasná přítomnost nevěřících může být tolerována pouze v případě, že „Židé odešli do vyhnanství, nebo pokud jsou nevěřící mocnější než Židé“, ale:

Pokud jsou Židé mocnější než nevěřící, je nám zakázáno přijmout modloslužebníky mezi sebe; ani dočasně pobývající osoba nebo kočovný obchodník nesmí projít zemí, pokud nepřijme sedm Noemových nařízení,⁵³ protože je psáno: „oni nebudou přebývat v naší zemi“,⁵⁴ což znamená, že ani dočasně. Pokud přijme sedm Noemových nařízení, stane se z něho usedlý cizinec (ger toshav), ale je zakázáno udělit status usedlého cizince jindy než v období Slavnosti (tedy když Chrám je postaven a obětováno jest). Pokud ovšem není období Slavnosti, je zakázáno přijmout kohokoliv, kdo plně nekonvertoval k judaismu (ger tzedeq).⁵⁵

Z výše uvedeného je zřejmé, že otázka přístupu k Palestincům je podle halachy čistě jen otázkou síly Židů - přesně jak říkají vůdci a příznivci Gush Emunim. Pokud jsou Židé dostatečně sil-

ní, pak je jejich náboženskou povinností vypudit Palestince ze země.

Všechny tyto zákony izraelsí rabíni a jejich horliví následovníci často citují. Například zákon zakazující pronájem tří sousedních domů nevěřícím byl zcela vážně probírán na rabínské konferenci v roce 1979, kde se diskutovalo o smlouvách z Camp Davidu. Na konferenci bylo tehdy řečeno, že podle halachy je příliš liberální i „autonomie“, kterou chtěl Begin nabídnout Palestincům. Taková prohlášení, která ve skutečnosti uvádějí názory halachy na pravou míru, popírá sionistická „levice“ jen zřídka.

Kromě dosud zmiňovaných zákonů, které jsou všechny namířeny proti nevěřícím v zemi Izrael, vyvěrá daleko větší zlo ze zákonů proti starobylým Kananejcům a ostatním národům, které žily v Palestině předtím, než si ji Jošua podrobil, a také proti amalekitům. Všechny tyto národy je třeba vyhladit do posledního muže; a Talmud a talmudická literatura opakují biblická varování před genocidou s ještě větší urputností. Vlivní rabíni, kteří mají spoustu stoupců mezi izraelskými vojenskými důstojníky, považují Palestince (a také všechny ostatní Araby) za potomky těchto národů, takže příkazy jako „nenecháš naživu naprosto nikoho“⁵⁶ se stávají velmi aktuálními. Není výjimkou, že záložní vojáci povolání do akce v pásmu Ghazy dostávají „výchovnou lekci“, při které jsou Palestinci z Ghazy přirovnáváni k amalekitům.⁵⁷ Biblickými verši, vyzývajícími k vyvraždění Midianitů, ospravedlňoval důležitý izraelský rabín masakr vesnice Kobya⁵⁸ a jeho prohlášení se pak v izraelské armádě velmi rozšířilo. Existuje mnoho podobných příkladů rabínských prohlášení, lačných po palestinské krvi, která vycházejí z těchto zákonů.

Zneužívání

Pod tímto titulkem bych rád probral příklady halachických zákonů, jejichž nejdůležitějším působením není prosazovat specifickou diskriminaci nevěřících, jako spíše navodit pocit nenávisti a pohrdání vůči nevěřícím. Proto nebudu v této části citovat pouze základní směrodatné halachické zdroje (jak jsem činil doposud), ale obrátím se také na méně významné práce, jež jsou také používány v náboženských praktikách.

Začněme textem běžných modliteb. V jedné z prvních částí každodenní ranní modlitby žehná každý oddaný Žid Bohu za to, že z něho neučinil nevěřícího.⁵⁹ Závěrečná část denní modlitby (která se cituje také při nejslavnější části novoroční bohoslužby a v den Jom kipur) začíná prohlášením: „Musíme velebit Pána všeho ... že nás neučinil jako národy (všech) ostatních zemí ... protože svou domyšlivostí směřují k prázdnotě a modlí se k bohu, který jim nepomůže.“⁶⁰ Poslední věta byla v modlitebních knihách cenzurována, ale ve východní Evropě se pronášela ústně a v mnoha modlitebních knihách vytištěných v Izraeli se opět objevila. V nejdůležitější části modlitby všedního dne - „osmkrát požehnání“ - je zvláštní kletba, namířená původně proti křesťanům, Židům konvertujícím ke křesťanství a ostatním židovským kacířům: „Nechť odpadlíci⁶¹ nemají naději a veškerí křesťané zhytnou okamžitě.“ Tento výrok pochází z konce prvního století našeho letopočtu, kdy křesťané byli ještě relativně malou a pronásledovanou sektou. Někdy v období před 14. stoletím došlo ke zmírnění tohoto výroku: „Nechť odpadlíci nemají naději a veškerí kacíři zhytnou okamžitě“, a po dalším nátlaku: „Nechť udavači nemají naději a veškerí kacíři zhytnou okamžitě“. Po založení Izraele se proces obrátil a mnoho nově vytištěných modlitebních knih se vrátilo k druhému výroku, který také používalo mnoho učitelů v náboženských izraelských školách. Po roce 1967 pak několik kongregací blízkých Gush Emunim obnovilo první verzi (pouze ústně, ne v tisku) a nyní se denně modlí, aby křesťané „zhynuli okamžitě“. K tomuto zpětnému procesu došlo v okamžiku, kdy katolická církev (za vlády papeže Jana XXIII.) vyřadila z velkopáteční bohoslužby modlitbu s prosbami, aby byl bůh milostiv k Židům, heretikům atd. *Tuto* modlitbu považovala většina židovských vůdců za urážlivou a dokonce antisemitskou.⁶²

Kromě povinných denních modliteb musí zbožný Žid pronášet při různých příležitostech zvláštní krátká požehnání, ať už dobrá či špatná (například pokud si Žid obléká nový kus oděvu, jí poprvé toho roku sezónní ovoce, uvidí silný blesk, uslyší špatnou zprávu atd.). Některé z těchto příležitostných modliteb slouží k navození pocitu nenávisti a pohrdání vůči nevěřícím. V kapitole 2 jsme uváděli pravidlo, podle kterého musí zbožný Žid pronést kletbu, když projde kolem hřbitova nevěřících, ale musí požehnat

Boha, pokud mívá židovský hřbitov. Podobné pravidlo platí také pro živé: pokud zbožný Žid uvidí skupinu více Židů, musí velebít Boha, ale když uvidí najednou mnoho nevěřících, musí pronést kletbu. Ani stavby nejsou výjimkou: Talmud stanoví⁶³, že Žid, který projde kolem neobývaných budov nevěřících, musí požádat Boha, aby je zničil, a pokud je budova v troskách, je třeba poděkovat Pánu Pomsty (pro židovské domy platí pochopitelně opačná pravidla). Jednoduše se toto pravidlo dodržovalo židovským rolníkům, kteří žili ve vlastních vesnicích, a jednoduché to bylo také pro malé městské komunity, žijící v čistě židovských okresech či čtvrtích. V podmínkách klasického judaismu se ovšem dodržování tohoto pravidla stalo poněkud problematickým a omezilo se pouze na kostely a posvátná místa ostatních náboženství (s výjimkou islámu).⁶⁴ Toto pravidlo bylo ještě vyšperkováno: stalo se zvykem třikrát si odplivnout při spatření kostela nebo kříže - takové malé vylepšení povinné formulace.⁶⁵ Někdy se dodávaly také hanlivé biblické verše.⁶⁶

Existuje také spousta pravidel, která zakazují jakýmkoliv způsobem chválit nevěřící či jejich činy - kromě situací, kdy z takové chvály vyplývá ještě větší chvála pro Žida či židovské věci. Ortodoxní Židé toto pravidlo stále dodržují. Například spisovatel Agnon po návratu ze Stockholmu, kde obdržel Nobelovu cenu, při rozhovoru v izraelské rozhlasové stanici pochválil Švédskou akademii, ale urychleně dodal: „Nezapomínám na zákaz, chválit nevěřící, ale má chvála má v tomto případě zvláštní důvod“ - a důvod je, že udělili cenu Židovi.

Podobným způsobem je zakázáno připojit se k jakémukoliv oslavě nevěřících kromě případu, kdy neúčast může vyvolat „nepřátelství“ vůči Židům. Tehdy jsou povoleny „minimální“ projevy radosti.

Kromě dosud jmenovaných pravidel existuje mnoho dalších, jejichž účelem je zmařit přátelské vztahy mezi Židy a nevěřícími. Uvedu dva příklady: pravidlo „úlitby obětovaného vína“ a pravidlo přípravy jídla nevěřícími o židovských svátcích.

Pobožný Žid nesmí pít víno, jehož příprava se jakýmkoliv způsobem účastnil nevěřící. Víno v otevřené láhvi, které připravovali pouze Židé, se stává zakázaným, pokud se nevěřící byt i jenom dotkne láhve nebo na ni vztáhne ruku. Rabíni to vysvětlují

tak, že nevěřící nejsou jen modloslužebníci, ale je třeba předpokládat, že jsou od základu škodolibí, takže jako „úlitbu“ své modle pravděpodobně zasvětit Bohu jakékoliv víno, které se Žid chystá pít, šeptem vyřčeným slovem, gestem či myšlenkou. Tento zákon se plně vztahuje na všechny křesťany a v poněkud lehčí verzi také na muslimy. (Pokud se otevřená láhve vína dotkne křesťan, musí se vylít, ale pokud se jí dotkne muslim, je možno ji prodat nebo někomu věnovat, ovšem Žid z ní nesmí pít.) Platí to také pro nevěřící ateisty (jak si můžete být jisti, že ateismus jen nepředstírájí?), ale ne na židovské ateisty.

Zákony proti vykonávání práce o šabat platí v menší míře také o ostatních svatých dnech. O svatém dnu jiném než sobota je povoleno vykonávat jakoukoliv činnost ohledně přípravy jídla, které má být konzumováno během svatého dne či dní. Z právního hlediska je to definováno jako příprava „jídla duše“ (*okhel nefesh*), ale „duše“ dle výkladu znamená „Žid“; „nevěřící a psi“ jsou výslovně vyloučeni.⁶⁷ Existuje ovšem úleva, pokud se jedná o mocné nevěřící, jejichž nepřátelství by mohlo být nebezpečné. Je povoleno ve svatý den vařit jídlo pro návštěvníka z této skupiny, pokud tento návštěvník není aktivně vybízen k tomu, aby přišel a pojedl.

Důležitým důsledkem všech těchto zákonů - kromě jejich praktického dopadu - je přístup, který Žid jejich neustálým studiem získá. Toto studium je součástí studia halachy a v klasickém judaismu je považováno za svrchovanou náboženskou povinnost. Ortodoxní Žid se tedy již od mládí v rámci svých posvátných studií učí, že nevěřící jsou rovni psům, že je hříchem chválit je a tak dále a tak dále. Z tohoto hlediska je vliv těchto učebnic daleko horší než vliv Talmudu a ostatních talmudických kodexů. Jedním z důvodů je skutečnost, že tyto základní texty poskytují daleko podrobnější vysvětlení, poněvadž jsou komponovány tak, aby ovlivnily mladé a nevzdělané duše. Z velkého množství podobných textů jsem vybral ten, který je v současné době v Izraeli nejpopulárnější a vyšel v mnoha levných vydáních za štědré podpory izraelské vlády. *Knihy Vzdělání*, kterou napsal anonymní rabín někdy počátkem 14. století, popisuje 613 judaistických náboženských povinností (*mitot*) v pořadí, v jakém se dle talmudické interpretace vyskytují v Pentateuchu (viz kapitola 3). Za svůj trvalý vliv

a popularitu vděčí jasnému a přímému hebrejskému stylu vyjadřování.

Ústředním didaktickým úkolem této knihy je zdůraznit „správný“ význam, v jakém jsou v bibli použity výrazy jako „bližní“, „přítel“ či „člověk“ (viz kapitola 3). §219 je věnován náboženské povinnosti vycházející z verše „budeš milovat svého bližního jako sebe samého“, nese název „Náboženská povinnost milovat Židy“ a říká se v něm:

Milovat každého Žida znamená, že se máme starat o Židy a jejich peníze stejně, jako se staráme o sebe a své peníze, protože je psáno: „budeš milovat svého bližního jako sebe samého“ a naši mudrci blahé paměti říkají: „co sám nerad, nečin jinému“... a z toho vychází velká spousta náboženských povinností, protože kdo miluje svého přítele jako sebe sama, nepokrade jeho peníze, nespáchá cizoložství na jeho ženě, nepřipraví jej o jeho úspory, nepodvede jej slovně, neukradne jeho zemi, ani mu jakýmkoliv jiným způsobem neuškodí. A náboženských povinností vycházejících z těchto výroků je spousta, a to je známo každému slušnému člověku.

V §322, který se zabývá povinností ponechat nevěřícího otroka v otroctví navždy (zatímco židovský otrok musí být po sedmi letech osvobozen), je podáno následující vysvětlení:

Tato náboženská povinnost vychází ze základní skutečnosti, že židovští lidé jsou těmi nejlepšími v lidském druhu, stvoření proto, aby poznali svého Stvořitele, uctívali Ho, a jsou hodni vlastnit otroky, kteří mu budou sloužit. A pokud si nezotročí ostatní, budou muset zotročit své bratry, kteří tedy nebudou moci sloužit Pánu, budiž Jeho jméno pochváleno, je nám tudíž nařízeno vlastnit ty, kteří nám budou sloužit, a nejdříve je třeba je připravit a odejmout modly z jejich hovorů, aby nepředstavovali nebezpečí pro naše domy,⁶⁸ což je pravým smyslem verše „mezi vám bratry, dětmi Izraele, nebudete vládnout jeden druhému krutě,⁶⁹ takže nebudete činit otroky ze svých bratří, kteří již velebí Boha.

§545 se zabývá náboženskou povinností vyžadovat úroky z peněz půjčených nevěřícím a zákon hovoří takto: „Že je nám

příkázáno žádat úroky od nevěřících, když jim půjčíme peníze, a bez úroku jim nesmíme peníze půjčit.“ Vysvětlení zní takto:

Tato náboženská povinnost vychází ze skutečnosti, že nemáme dovoleny žádné milosrdné činy kromě těch, kteří znají Boha a vzývají Jej. Když se zdržíme milosrdenství ke zbytku lidstva a budeme tak činit pouze našim lidem, je to zkouška. Věnujeme jim množství lásky a milosrdenství, protože následují náboženství Boží, budiž On pochválen. Vězte, že pokud nebudeme milosrdní k ostatním, bude naše odměna (od Boha) stejná jako odměna za to, když budeme milosrdní ke svým vlastním lidem.

Podobné rozdíly je možno postřehnout v mnoha dalších pasážích. Při vysvětlování zákazu zpoždovat pracovníkům mzdu (§238) autor bedlivě zdůrazňuje, že pokud je pracovník nevěřící, je hřích méně vážný. Zákaz rouhám (§239) zní: „Neprokleješ žádného Žida, ať už muže či ženu.“ Podobně také zákaz poskytování falešné rady, nenávisť vůči ostatním lidem, zostuzování lidí nebo msty (§ 240, 245, 246, 247) platí pouze na bratry Židy.

Zákaz řízení se zvyklostmi nevěřících (§262) znamená, že Židé jsou povinni nejen „vzdálit se od nevěřících“, ale také musí „hovořit zle o veškerém jejich chování, dokonce i o jejich oděvu“.

Je nutno zdůraznit, že vysvětlení citovaná výše nejsou správnými výklady halachy. Rabíni a ještě hůře apologetičtí „judaističtí učenci“ to velmi dobře vědí, a právě proto proti takovýmto názorům uvnitř židovské komunity nebojují a mimo ni o tom pochopitelně nehovoří. Místo toho hanobí každého Žida, který v doslechu nevěřících začne tyto záležitosti probírat, a hlasitě vše plamenně a klamně odmítají; v tom jejich umění hrát na obě strany dosahuje vrcholu. Za použití obecných pojmů například poukazují na důležitost, kterou judaismus klade na milosrdenost - zapomínají ovšem dodat, že podle halachy se toto „milosrdenství“ vztahuje pouze na Židy.

Každý, kdo žije v Izraeli, ví, jak hluboce a široce jsou tyto nenávistné a kruté názory vůči všem nevěřícím zakořeněny ve většině izraelských Židů. Tento přístup pak většinou před okolním světem skrývají, ale od založení Státu Izrael, od války roku 1967 a od Beginova povstání pak zvyšující se procento Židů v Izraeli i v zahraničí přijímá tyto záležitosti stále otevřeněji. Jeden židov-

ský farmář, využívající arabskou námezdní sílu (zvláště děti), hovořil nedávno otevřeně a zcela nelidsky (v televizi!) o tom, že nevolnictví je „přirozeným“ údělem nevěřících. Vůdci Gush Emunim citovali náboženská pravidla, která prikazují Židům utlačovat nevěřící, a ospravedlňovali tím pokusy o vraždu palestinských starostů, a také tato pravidla považovali za božské posvěcení svého plánu na vyhnání všech Arabů z Palestiny.

Zatímco mnoho sionistů odmítá tyto názory z politického hlediska, jejich základní protiargumenty jsou založeny na míře prospěšnosti a židovském zájmu a méně již na obecně platných principech humanismu a etiky. Tvrdí tak například, že vykořisťování a utlačování Palestinců Izraelem korumpuje izraelskou společnost, nebo že vypuzení Palestinců je v současných politických podmínkách nemožné, nebo že izraelské teroristické činy vůči Palestincům izolují Izrael na mezinárodní scéně. Všichni sionisté - a zvláště levicoví sionisté - ovšem v podstatě sdílejí takové nálady proti nevěřícím, které ortodoxní judaismus široce podporuje.

Vztah ke křesťanství a k islámu

Již jsme si uvedli několik příkladů rabínského přístupu k těmto dvěma náboženstvím, bude ovšem v tuto chvíli na místě dané informace sumarizovat.

Judaismus je prosáknut velmi hlubokou nenávistí vůči křesťanství, která se pojí s nevědomostí. Tento postoj se ještě zhoršil díky křesťanské perzekuci Židů, ale povětšinou tato perzekuce není jeho důvodem. Ve skutečnosti pochází již z období, kdy křesťané byli ještě slabou a pronásledovanou sektou (ne pouze Židy), a na perzekuci se podílí také Židé, které nikdy křesťané nepronásledovali, nebo dokonce ti, kterým křesťané pomáhali. Maimonida v dobách Almohádů pronásledovali muslimové; utekl do křižáckého království Jeruzalém, ale na jeho názory to nemělo pražádný vliv. Hluboce negativní vztah vychází ze dvou hlavních prvků.

Za prvé - nenávisť a zlomyslné ostouzení Ježíše. Tradiční judaistický názor na Ježíše je třeba samozřejmě ostře oddělit od nesmyslných sporů mezi antisemity a židovskými apologety ohledně „zodpovědnosti“ za jeho popravu. Většina moderních učenců,

zabývajících se daným údobím, přiznává, že díky nedostatku původních i moderních zdrojů, díky přesnému znění evangelií a rozdílům mezi nimi není možno z historického hlediska přesně stanovit okolnosti Ježíšovy popravu. V každém případě je pocit kolektivní a zděděné viny špatný a absurdní, ovšem Talmud a literatura z něho vycházející nepracují s přesnými údaji o Ježíšovi, ale s nepřesnými a pomlouvačnými teoriemi. A přesně tomu Židé až do 19. století věřili a někteří, zvláště v Izraeli, tomu věří dodnes. Tyto teorie a informace zcela jistě sehrály důležitou roli při formování židovského přístupu ke křesťanství.

Podle Talmudu byl Ježíš odsouzen řádným rabínským soudem za modlářství, navádění ostatních Židů k modlářství a za pohrdání rabínskými úřady. Veškeré klasické židovské zdroje s velkým nadšením přebírají zodpovědnost za jeho popravu; co se Talmudu týče, tak tam se dokonce ani nehovoří o Římanech.

Stručné lidové verze popisu těchto událostí - například *Toldot Yeshu* - jsou ještě daleko horší, a přitom jsou brány velmi vážně. Kromě výše zmiňovaných zločinů jej obviňují například ještě z čarodějnictví. Samo jméno „Ježíš“ bylo pro Židy symbolem všeho ohavného; tato lidová tradice přetrvává dodnes.⁷⁰

Za druhé - z teologických důvodů, jejichž kořeny leží v nevědomosti, rabínská učení klasifikují křesťanství z náboženského hlediska jako modlářství. Vychází z nepřesné interpretace křesťanských doktrín Trojice a Vtělení. Všechny křesťanské symboly a vyobrazení jsou považovány za „modly“ - a toto je názor i těch Židů, kteří doslova a do písmene zbožňují a uctívají svitky, kameny či osobní věci „Svatých mužů“.

Oproti tomu k islámu se staví Židé relativně vlažně. Mohamed se původně označoval slovem „blázen“ (*mešugga*), ovšem neznělo to zdaleka tak urážlivě jako dnes, a ve srovnání s hanlivými přídomky Ježíše je toto slovo slabým odvarem. Podobně také Korán není na rozdíl od Nového zákona odsouzen ke spálení. Není uctíván tak, jako islámský zákon uctívá židovské posvátné svitky, ale je považován za obyčejnou knihu. Většina rabínských autorit se shoduje v tom, že islám *není* modlářské náboženství (i když někteří vůdci Gush Emunim tuto skutečnost ignorují). Z toho důvodu halacha hovoří o tom, že Židé se k muslimům nemají chovat hůř než k „obyčejným“ nevěřícím. Ale také o nic lépe. Jako příklad

nám může posloužit Maimonides, který výslovně uvádí, že islám není modlářství, a ve svých filozofických dílech uctivě cituje mnoho islámských filozofů. Jak jsem již uvedl dříve, byl osobním lékařem Saladína a jeho rodiny a ze Saladínova příkazu se stal náčelníkem všech egyptských Židů. Nicméně jeho zákony proti záchraně života nevěřících (kromě případů, kdy to od Židů odvrací nebezpečí) platí i pro muslimy.

Kapitola 6

POLITICKÉ DŮSLEDKY

Přetrvávající vztah klasického judaismu k ne-Židům silně ovlivňuje následovníky, ortodoxní Židy a jejich následovníky - sionisty. A prostřednictvím sionistů má klasický judaismus vliv také na politiku Státu Izrael. Od roku 1967 se Izrael stává více a více „židovským“, takže jeho politika je více ovlivněna židovskou ideologií než chladnými imperiálními zájmy. Židovské vlivy nejsou většinou dostatečně vnímány zahraničními odborníky, kteří mají sklon ignorovat či snižovat vliv židovského náboženství na izraelskou politiku. Čímž je také vysvětleno, proč je tolik jejich předpovědí mylných.

Ve skutečnosti jsou náboženské důvody příčinou izraelských vládních krizí častěji než cokoli jiného. V hebrejském tisku se nepřetržitým pŕtkám mezi různými náboženskými skupinami nebo mezi náboženskými a světskými myšlenkovými proudy věnuje daleko více místa než čemukoli jinému, kromě období války nebo napjaté bezpečnostní situace. Když jsem na počátku srpna 1993 psal tuto knihu, hlavní témata v hebrejském tisku byla tato: zda synové nežidovských matek, vojáci zabítí v akci, budou na izraelských hřbitovech pohřbeni v oddělených částech; zda židovské pohřební asociace s monopolem na pohřby všech Židů kromě členů kibuců mohou před pohřbením nadále obřezávat mrtvolky neobřezaných Židů (bez povolení rodinných příslušníků); zda bude do Izraele povolen či zákonem zakázán dovoz masa, které není košer - neoficiálně je tento dovoz zakázán od založení státu.

Existuje mnoho podobných otázek, o které se izraelská židovská veřejnost zajímá daleko více než například o jednání mezi Palestinou a Sýrií.

Pár izraelských politiků se snažilo ignorovat faktory „židovské ideologie“ a prosazovat čistě imperiální zájmy. Výsledek - katastrofální. Na počátku roku 1974, po částečné porážce ve válce Jom kipur, měl Izrael životní zájem na zastavení nárůstu vlivu Organizace pro osvobození Palestiny, kterou arabské státy neuznávaly jako legitimního zástupce Palestinců. Izraelská vláda přijala plán na podporu jordánského vlivu na Západním břehu, již tak dost silného. Požádali krále Husajna o pomoc, a ten požadoval viditelný *quid pro quo*. Bylo dohodnuto, že jeho hlavní spojenec na Západním břehu, šejk Jabri z Hebronu, který s posvěcením ministra obrany Moše Dajana ovládal jižní část Západního břehu železnou rukou, uspořádá pro regionální prominenty slavnost na nádvoří svého paláce v Hebronu. Slavnost na počest králových narozenin mely zdobit veřejně vyvěšené jordánské vlajky a předcházet jí měla projordánská kampaň. O plánu se ale dolechla hrstka nábožensky založených osadníků poblíž Kirjat-Arba a zahrnuli předsedkyni vlády Goldu Meirovou a Dajana prudkou vlnou protestů, kdy podle nich vyvěšení vlajky „nežidovského státu“ na území země Izrael odporuje posvátným principům, podle kterých tato země náleží pouze Židům. Tento princip je vlastní všem sionistům, a vláda se tedy musela podvolit jejich požadavkům a nařídila šejkovi Jabrimu nevyvěšovat žádné jordánské vlajky. Hluboce ponížený a uražený Jabri slavnost zrušil a na příští schůzi Arabské ligy hlasoval král Husajn pro uznání OOP jako jediného zástupce Palestinců. Převážná část izraelské židovské veřejnosti se domnívá, že současná jednání o „autonomii“ jsou ovlivněna spíše židovskou ideologií než čímkoliv jiným.

Pokud zvážíme izraelskou politiku z tohoto pohledu a zahrneme do úvahy také teorii klasického judaismu, přijdeme na to, že analýzy izraelské politiky, které dostatečně nezdůrazňují důležitost unikátního charakteru „židovského státu“, se musí nutně mýlit. Konkrétně řečeno, není správné povrchně srovnávat Izrael s ostatními případy západního imperialismu nebo jej připodobňovat ke kolonistickým státům. V dobách apartheidu se Jihoafrická republika rozdělila a 87 procent patřilo bílým a 13 procent patřilo

oficiálně černým. Dále vzniklo několik oficiálně suverénních států, které naoko vykazovaly veškeré znaky samostatnosti - takzvané bantustany. Ale „židovská ideologie“ požaduje, aby žádná část země Izrael nebyla uznána za zemi náležející ne-Židům a aby nebylo povoleno znázorňovat žádné známky cizí suverenity, jako například jordánské vlajky. Principy „vykoupené“ Země říkají, že v ideálním případě bude včas „vykoupena“ (tj. vlastněna Židy) *všechna* půda, a ne pouze například 87 procent. Židovská ideologie zakazuje tento velmi příhodný princip imperialismu, který znali již staří Římané a který následovalo mnoho dalších světových říší. Nejlépe tento princip formuloval lord Cromer: „Nevládneme Egyptu - vládneme vládcům Egypta.“ Židovská ideologie takové uznání zakazuje - a zakazuje také zdánlivě uctivý přístup k jakýmkoliv „nežidovským vládcům“ v zemi Izrael. Systém nastrčených králů, sultánů, mahárádžů a vládců, nebo například v moderní době závislých diktátorů, je pro imperiální hegemonii velmi příhodný. Izrael jej ale v oblastech považovaných za zemi Izrael nemůže využívat. Palestinské obavy z toho, že jim bude nabídnut podobný „bantustan“, nemají tudíž žádné opodstatnění. Pouze pokud Židé ztratí ve válce mnoho životů, jak se stalo v roce 1973 a v poválečném Libanonu v letech 1983-85, je ústup myslitelný, neboť jej lze ospravedlnit pomocí principu, že posvátnost židovského života je důležitější než ostatní hlediska. Pokud ovšem Izrael zůstává „židovským státem“, nemůže z politických důvodů na území Státu Izrael udělit zdánlivou ani symbolickou suverenitu, neřkuli reálnou autonomii jakýmkoliv ne-Židům. Izrael, stejně jako některé ostatní země, je exkluzivistický stát, ale izraelský exkluzivismus je velmi osobitý.

Je také možno se domnívat, že kromě izraelské politiky ovlivňuje „židovská ideologie“ i významnou část (možná většinu) Židů žijících v diaspoře. Zatímco konkrétní aplikace židovské ideologie závisí na síle Izraele, izraelská politika je do značné míry závislá na podpoře Židů (zvláště pak amerických Židů) vzhledem ke Státu Izrael. Obraz Židů žijících v diaspoře a jejich přístup k ne-Židům se od klasického judaismu zásadně liší (viz výše). Tento nesoulad je nejvíce zřetelný v anglicky hovořících zemích, kde pravidelně dochází k největším judaistickým falzifikacím. Nejhorší je situace v USA a v Kanadě, ve dvou zemích, které nej-

více podporují politiku porušující základní lidská práva ne-Židů do očí bijícím způsobem.

Pokud vezmeme do úvahy americkou pomoc Izraeli, ne tu abstraktní, nýbrž hmatatelnou a konkrétní, není možno ji pojímat jako důsledek amerických imperiálních zájmů. Pro vysvětlení americké vládní politiky na Středním východě je třeba zvážit také silný vliv organizované židovské komunity v USA. Tento fenomén je ještě výraznější v případě Kanady, jejíž zájmy na Středním východě zajiště nelze považovat za významné, ale jejíž loajální oddanost Izraeli je na ještě vyšším stupni než v případě USA. V obou těchto zemích (a také ve Francii, Británii a mnoha ostatních státech) podporují židovské organizace Izrael takovým způsobem, jakým se projevovaly komunistické strany vůči Sovětskému svazu. Mnoho Židů, kteří jsou zdánlivě aktivní obránci lidských práv a kteří zaujímají nekonformní postoje, vykazuje v případech týkajících se Izraele pozoruhodný stupeň totalitního myšlení a stojí vždy v první obranné linii veškeré izraelské politiky. V Izraeli je dobře známo, že šovinismus a fanatismus projevovaný organizovanými Židy z diaspory je zvláště po roce 1967 daleko vyšší než šovinismus průměrného izraelského Žida. Tento fanatismus je zvláště zřetelný v USA a Kanadě, ale protože USA mají nesrovnatelně vyšší politický význam, zaměřím se právě na ně. Je třeba také připomenout, že nacházíme také Židy, jejichž názory na izraelskou politiku se neliší od zbytku společnosti (je třeba vzít do úvahy geografické faktory, příjem, sociální postavení atd.).

Proč jsou někteří američtí Židi na pohled fanatičtí a až extrémní šovinisté, a jiní ne? Je třeba podívat se na sociální, a tudíž také politický význam židovských organizací, již ze své podstaty exkluzivistických: ze zásady nepřijímají žádné ne-Židy. (Tato exkluzivita výrazně kontrastuje s jejich odsudkem vůči lomu nejposlednějšímu nežidovskému klubu, který odmítá přijmout Židy.) Takzvaní „organizovaní Židé“ a ti, kdo tráví většinu svého času mimo zaměstnání ve společnosti ostatních Židů, budou pravděpodobně židovskou exkluzivitu podporovat a také zachovávat ve vztahu k ne-Židům postoje klasického judaismu. V současných amerických podmínkách nemohou otevřeně vyjádřit své postoje k ne-Židům, protože ti tvoří v Americe více než 97 procent populace. Vynahrazují si to otevřeným vyjadřováním podpory židov-

skému státu a způsobu, kterým tento stát „odměňuje“ ne-Židy na Středním východě.

Jak jinak můžeme vysvětlit nadšenou podporu amerických rabínů například Martinu Lutheru Kingovi a velmi vlažné postoje ve vztahu k právům Palestinců, dokonce i co se individuálních lidských práv týče? Jak jinak lze chápat do očí bijící nepoměr mezi přístupem klasického judaismu ve vztahu k ne-Židům, včetně zákazu chránit jejich životy, pokud to *není* v židovském zájmu, a k hnutím amerických rabínů a organizovaných Židů za práva černých? Martin Luther King a většina amerických černochů nejsou přece Židé. I když tyto názory vůči ne-Židům jsou přisuzovány pouze konzervativním a ortodoxním Židům, ostatní - reformisté - jim nikdy neodporovali a dle mého názoru se jimi nechali při svých projevech velmi ovlivnit.

Vysvětlení těchto zdánlivých protikladů je ve skutečnosti jednoduché. Je třeba připomenout totalitní povahu klasické formy judaismu. Chování přívrženců ostatních totalitních ideologií naší doby se od chování organizovaných amerických Židů nijak neliší. Stalin a jeho přísluhovači nikdy nepolevili ve svých odsudcích diskriminace amerických či jihoafrických černochů, zvláště v období, kdy v SSSR páchali ty nejzvrůdnější zločiny. Jihoafrický režim apartheidu neúnavně odsuzoval porušování lidských práv komunistickými či jinými africkými režimy, a stejně tak činili jeho aktivní přívrženci v ostatních zemích. Podobných příkladů by na tomto místě bylo možno uvést mnoho. Podpora demokracie či lidských práv nemá smysl, ba může být i škodlivá a podvodná, pokud na počátku nestojí sebekritika a pokud nejsou podporována lidská práva i v případě, že je porušuje příslušník vlastní skupiny. Jakákoliv obecná podpora lidských práv vyjádřená Židem, který nepodporuje lidská práva ne-Židů porušovaná židovským státem, je stejně falešná, jako kdyby lidská práva podporoval stalinista. Okázalý entuziasmus amerických rabínů a židovských organizací při podpoře černochů amerického Jihu v padesátých a šedesátých letech dvacátého století byl motivován pouze vlastními židovskými zájmy, a to samé platí pro podporu černochů ze strany komunistů. Účelem bylo v obou případech získat politický kapitál černé komunity, v případě Židů pak získat nekritickou podporu izraelské politiky na Středním východě.

Izraelci i Židé z diaspory tudíž musí projít sebekritickou fází, která bude zahrnovat také objektivní posouzení židovské minulosti. Nejdůležitější součástí této kritiky musí být podrobná a upřímná kritika židovského přístupu k ne-Židům. A to je přesně to, co mnoho Židů právem vyžaduje od ne-Židů: vyrovnání se s vlastní minulostí a přiznání diskriminace a perzekuce Židů zabitých ne-Židy. Za posledních 40 let je počet ne-Židů zabitých Židy daleko vyšší než počet Židů zabitých ne-Židy. Míra perzekuce a rozsah diskriminace ne-Židů ze strany „židovského státu“ s výraznou podporou organizovaných Židů z diaspory je také enormně vyšší než utrpení Židů pod jhem nepřátelských režimů. I když boj proti antisemitismu (a všem ostatním formám rasismu) nesmí nikdy ustát, boj proti židovskému šovinismu a exkluzivismu, jenž musí zahrnovat kritiku klasického judaismu, má v současnosti stejnou či vyšší důležitost.

Poznámky a odkazy

Kapitola 1 / Uzavřená Utopie?

- 1 Walter Laquer, *History of Zionism*, Schocken Publishers, Tel Aviv, 1974, hebrejsky.
- 2 Viz Yedioth Ahronot, 27. dubna 1992.
- 3 Viz Hugh Trevor-Roper, *Renaissance Essays*, Fontana Press, Londýn, 1985.
- 4 Viz Moses Hadas, *Hellenistic Culture, Fusion and Diffusion*, Columbia University Press, New York, 1959, zvláště kapitoly VII a XX.

Kapitola 2 / Předsudky a vytáčky

- 1 Židé sami o sobě obvykle hovoří jako o náboženské komunitě, nebo přesněji řečeno o *náboženském národu*. „Naši lidé jsou lidmi jen díky Tóře [religiózní zákon]“ - výrok jedné z nejvyšších židovských autorit, rabína Sa'adia Hagg'a'ona, který žil v 10. století našeho letopočtu, se stal okřídleným.
- 2 Císař Josef II., 1782.
- 3 Toto všechno se v lidové židovské historiografii většinou opomíjí, aby se podpořil mýtus o tom, že Židé si udrželi své náboženství pomocí zázraku nebo nějaké podivné mystické síly.
- 4 Například v díle *Origins of Totalitarianism*, jehož značná část je věnována Židům.
- 5 Na konci osmnáctého století měli němečtí Židé od svých rabinů povoleno psát německy pouze hebrejským písmem, v opačném případě se vystavovali riziku exkomunikace, bičování atd.
- 6 Když římská říše a židovští vůdci (dynastie *Nesi'im*) uzavřeli dohodu

- o tom, že všichni Židé v římské říši jsou podřízeni v oblasti finanční i disciplinární právě těmto vůdcům a jejich rabínským soudům, a tito se zaručili za to, že mezi Židy udrží pořádek.
- 7 Toto píšu přesto, že nejsem socialista. Budu ovšem ctít a respektovat všechny, s jejichž zásadami nebudu souhlasit, pokud se budou těchto zásad držet. Na druhou stranu, nic není tolik zavrženíhodného jako neupřímné odvolávání se na univerzální principy, ať již pravdivé či falešné, pro sobecké účely jednotlivce, nebo, a to je ještě horší, pro účely skupiny.
 - 8 Mnoho aspektů ortodoxního judaismu je ve skutečnosti odvozeno ze Sparty, skrz zhoubný politický vliv Platónův. Viz vynikající poznámky Mojžíše Hadase, *Hellenistic Culture, Fusion and Diffusion*, Columbia University Press, New York, 1959.
 - 9 Včetně geografie Palestiny a samozřejmě její polohy. Toto je zřejmě z polohy synagog v zemích, jako je například Polsko či Rusko: Židé se mají modlit směrem k Jeruzalému, a evropští Židé, kteří jen velmi zhruba tušili, kde vlastně Jeruzalém je, si mysleli, že je směrem na východ, i když ve skutečnosti byl od nich Jeruzalém spíše směrem na jih.
 - 10 V této kapitole používám termínu „klasický judaismus“ a odkazuji na rabínský judaismus, jak se objevuje okolo roku 800 n. l. a trvá až do 18. století. Bráním se výrazu „normativní judaismus“, který mnozí autoři používají pro dané období, protože dle mého názoru v sobě skrývá neospravedlnitelné vedlejší významy.
 - 11 Práce helénských Židů, jako například Filóna Alexandrijského, tvoří výjimku. Byly napsány ještě předtím, než se klasický judaismus dostal do stavu exkluzivní hegemonie. Následně byly mezi Židy samozřejmě zakázány a dochovaly se pouze díky tomu, že je křesťanští mniši považovali za geniální.
 - 12 Během celého období od roku 100 do roku 1500 n. l. byly napsány dvě cestopisné knihy a jedna historie talmudických studií - krátká, nepřesná a chmurná kniha, kterou navíc napsal zahořklý opovrhovaný filozof (Abraham ben-David, Španělsko, přibližně 1170).
 - 13 *Me'or „Eynayim*, autor „Azarya de Rossi z Ferrary, Itálie, 1574.
 - 14 Nejlepší známé případy se vyskytly ve Španělsku; například mistr Alfonso z Valladolidu, konvertoval v roce 1320, nebo Pavel ze Santa Marie, konvertoval v roce 1390 a byl jmenován biskupem z Burgosu v roce 1415 (jsou použita jejich křesťanská jména). A takto je možno jmenovat mnoho dalších případů v celé západní Evropě.
 - 15 Charakter a také důsledky byly zcela jistě daleko příznivější než

- v disputacích, ve kterých byli křesťané obviněni z kacířství - například v těch, ve kterých byli odsuzováni Petr Abélard nebo přísní františkáni.
- 16 Stalinismus a čínská situace jsou dostatečně známé. Je ovšem třeba poznamenat, že pronásledování upřímných historiků v Německu začalo již velmi brzy. V roce 1874 byl H. Ewald, profesor z Göttingenu, uvězněn za projev „nekorektních“ názorů ohledně výbojů Fridricha II. z období sto let předtím. V Izraeli je analogická situace: nejhorší útoky na mou osobu nevyprovokovaly silné výrazy, kterých používám při odsouzení sionismu a utlačování Palestinců, ale můj starší článek o úloze Židů v obchodu s otroky (první citovaný případ pochází z roku 1870). Tento článek vyšel ještě před válkou v roce 1967, dnes by nemohla být o jeho otištění ani řeč.
 - 17 Nakonec bylo třeba vypustit také několik pasáží, jako například ty, které se zdály být teologicky absurdní (například když se Bůh modlí sám k sobě nebo fyzicky provádí některé z úkonů, určených pro jednotlivé Židy), nebo ty, které příliš otevřeně popisovaly sexuální eskapády starověkých rabinů.
 - 18 *Tractate Berakhot*, str. 58b.
 - 19 „Ale vaše matka se bude velice stydět, rdít se bude ta, která vás porodila...“ *Jeremjáš, 50:12*.
 - 20 Vydal Boys Town, Jeruzalém, upravil Moses Hyamson, jeden z nejuznávanějších judaistických učenců v Británii.
 - 21 Předpokládání zakladatelé sekty saducejů.
 - 22 Dovolte mi s radostí oznámit, že v novém překladu (Chicago University Press) se již slovo „černí“ nevyskytuje, ovšem tento těžký a *velmi drahý* výtisk se pravděpodobně do „nepovolaných“ rukou nedostane. Podobně se v Anglii počátkem devatenáctého století mohly vydávat radikální knihy (například Goodwin) pouze ve velmi nákladném vydání.
 - 23 V této souvislosti je možno také uvést následující skutečnost: Bernard Lewis, židovský badatel v oblasti islámu (který dříve vyučoval v Londýně a nyní v USA), mohl (a je to hodno uznání) publikovat článek v časopise *Encounter*, ve kterém upozorňuje na mnoho pasáží v islámské literatuře, dle jeho názorů rasistických, ale žádá z nich se ani nepřibližuje výše uvedené citaci. Během posledních třiceti let je téměř nemožné vést v uznávaných amerických publikacích diskusi o této pasáži nebo o kterémkoliv z dalších četných protičernošských úryvků z talmudu. Ovšem bez kritiky ze *všech* stran se útok na islám degraduje na úroveň pouhé pomluvy.

Kapitola 3 / Ortodoxie a interpretace

- 1 Stejně jako v kapitole 2 používám termín „klasický judaismus“ pro období rabínského judaismu přibližně od roku 800 n. l. až do konce 18. století. Toto období se z velké části překrývá s židovským středověkem, jelikož většina židovských komunit žila ve středověkých poměrech déle než západoevropské národy, a to až do období francouzské revoluce. To, čemu tedy říkám „klasický judaismus“, může být považováno za *středověký judaismus*.
- 2 *Exodus*, 15:11.
- 3 Tamtéž.
- 4 *Jeremjáš*, 10; stejné téma se opakuje později u Izajáše, viz *Izajáš*, 44.
- 5 Kabala je samozřejmě esoterická doktrína a její studium bylo vyhrazeno pouze pro učence. Zvláště po roce 1750 byla v Evropě pro její utajení a znemožnění studia podniknuta rozsáhlá opatření. Věnovat se jí mohli pouze vyspělí učenci pod přísným dohledem. Nevzdělané židovské masy východní Evropy neměly o kabalistické doktríně ani ponětí, ale kabala k nim prosakovala ve formě pověr a magických praktik.
- 6 Mnoho současných židovských mystiků věří, že stejného výsledku je možno dosáhnout rychleji válkou proti Arabům, vyhnáním Palestinců, nebo dokonce židovským osídlením západního břehu Jordánu. Rostoucí hnutí na podporu výstavby třetího Chrámu vyrůstá právě z takových myšlenek.
- 7 Zde použité hebrejské slovo *yihud* znamená doslova *spojení v odloučení* a stejné slovo je využito v právních textech (zabývajících se manželstvím etc.) při odkazu na pohlavní styk-
- 8 Tzv. *Kduša šlišet* (Třetí svátost), vložená do modlitby *Uva lecion* ke konci ranní bohoslužby.
- 9 *Numeri*, 29.
- 10 Síla satana a jeho spojení s nevěřícími se projevuje v široce rozšířeném zvyku s kabalistickým základem, který se od 17. století objevuje v mnoha židovských komunitách. Židovská žena, navracející se z měsíčního rituálu očištné koupele (po které následuje povinný pohlavní styk s manželem) se musí vyvarovat setkání se čtyřmi satanistickými stvořeními: nevěřící, prase, pes a osel. Pokud kohokoliv z nich potká, musí absolvovat další koupel. Tento zvyk je kromě jiných obhajován také v knize *Shevet Musar*, židovském morálním kodexu z roku 1712, což byla jedna z nejpůvodnějších knih mezi Židy

- ve východní Evropě a islámských zemích až do počátku 20. století a i v současnosti je často čtena v některých ortodoxních kruzích.
- 11 Časová posloupnost je rozeepsána minutu po minutě. Například rituální omývání rukou nesmí probíhat pod kohoutkem. Každá ruka se myje samostatně pod proudem vody vytékajícím z hrnečku (o předepsaném objemu), který drží ruka druhá. Pokud je jedna z rukou opravdu hodně špinavá, je nemožné ruce takto umýt, ale pragmatické námitky jsou v tomto případě zřejmě naprosto irrelevantní. Klasický judaismus předepisuje mnoho takových rituálů a kabala jim pak dodává hluboký význam. Existuje například mnoho přesných pravidel pro to, jak se chovat na toaletě. Žid, ulehčující si venku, tak nesmí činit severo-j jižním směrem, protože sever je směr satana.
 - 12 „Interpretace“ je můj vlastní výraz. Klasický (a v současné době ortodoxní) přístup spočívá v tom, že se pracuje vždy s talmudickým významem i v případech, kdy je tento v přímém rozporu s doslovným významem.
 - 13 Jeden z apokryfů se zmiňuje o tom, že známý židovský „kacír“ si povšimnul, že verš „nepožádáš ženy bližního svého“ se opakuje pouze dvakrát. „Není tedy možno cizoložství konzumovat, ani je za jakýmkoliv účelem připravovat, ale je možné si je užívat.“
 - 14 Hebrejské slovo *re'akha* se ve verzi krále Jana (a ve většině ostatních anglických překladů) vykládá poněkud nepřesně jako „soused tvůj“. Viz ovšem *II Samuel*, 16:17, kde se naprosto stejný výraz ve verzi krále Jana překládá přesněji jako „přítel“.
 - 15 Je pozoruhodné, že v Mišně se nic takového nevyskytuje, a ani víra v demony a čarodějnictví není zmiňována. Na druhé straně Babylónský talmud je pověrami přímo přecpán.
 - 16 Nebo, abychom byli přesní, v mnoha částech Palestiny. Jak se zdá, oblasti, na které se tento zákon vztahuje, jsou ty, kde židovská populace v období 150-200 n. l. převažovala.
 - 17 Nesionističtí ortodoxní Židé v Izraeli zřizují během šabatových let speciální obchůdky, které prodávají ovoce a zeleninu, pěstovanou Araby na arabské půdě.
 - 18 V zimě v letech 1945-46 jsem se jako třináctiletý chlapec sám účastnil takovýchto akcí. Muž odpovědný za zemědělské práce v náboženské zemědělské škole, kterou jsem tehdy navštěvoval, byl velmi pobožný Žid a domníval se, že bude bezpečnější, pokud ústřední čin, tzn. odstranění pytle či dřeva, provede malé dítě do 13 let, které nemůže samo hřešit ani nikoho jiného učinit hříšným (chlapec toho věku nemůže být obětí vinou hříchu; pokud má otce, padá hřích na hlavu

- jeho otce). Všechno mi podrobně vysvětlili předem, včetně toho, že jsem musel říct: „Potřebuji toto dřevo“, i když jsem je ve skutečnosti nepotřeboval.
- 19 Talmud například zakazuje Židovi hrát se o sabatu ve světle svíčky zapálené nevěřícím, pokud ji tento nezapálil sám pro sebe předtím, než Žid vstoupil do místnosti.
 - 20 Jeden z mých varšavských strýčků používal před rokem 1939 důmyslnější metodu. Zaměstnal nežidovskou dívku jménem Maryška, a když se budil ze sobotní siesty, nejdříve potichu řekl: „Bylo by to krásné, kdyby nám -“ a poté zvýšil hlas a zakřičel: „Maryška donesla šálek čaje!“ Přísně lpěl na náboženských zvycích a žil v nábožně bázlivé *úctě*, nikdy by jej například nenapadlo napít se mléka šest hodin před konzumací masa. V kuchyni měl dvě umyvadla, jedno na umývání nádobí, ve kterém se připravovalo a ze kterého se konzumovalo maso, druhé se používalo na mléčné výrobky.
 - 21 Občas se vyskytnou politováníhodné omyly, protože některé z těchto prací jsou opravdu „teplá místečka“, kdy zaměstnanec může mít každý týden šest dnů volna. Městečkem Bney Braq (poblíž Tel Avivu), ve kterém bydlí skoro sami ortodoxní Židé, otřásl v šedesátých letech obrovský skandál. Zemřel šabat-gójím, kterého po dvacet let zaměstnávali, aby jim o sobotách dohlížel na zásoby vody - a po jeho smrti zjistili, že ve skutečnosti nebyl křesťan, ale Žid! Takže když najímali jeho nástupce, požadovalo město od vlády potvrzení o tom, že nový zaměstnanec je nevěřící s čistě nežidovským původem. Kolují ověřené zprávy o tom, že tuto skutečnost ověřovala tajná policie.
 - 22 Oproti tomu základní výuka Písma svatého může být prováděna za peníze. Taková práce byla odjakživa považována za podřadnou a špatně placenou.
 - 23 Dalším „obzvláště důležitým“ rituálem je troubení na beraní roh na Roš ha-šana za účelem zmatení satana.

Kapitola 4 / Tíha historie

- 1 Viz například *Jeremjáš*, 44, zvláště verše 15-19. Jistých aspektů tohoto tématu se skvěle zhostil Raphael Patai v knize *The Hebrew Goddess*, Ktav, USA, 1967.
- 2 *Ezdráš*, 7:25-26. Poslední dvě kapitoly této knihy pojednávají hlavně o Ezdrášově snaze oddělit „čisté“ Židy („svaté sémě“) od „lidí země“ (kteří byli sami především částečně židovského původu) a rozpuštění smíšených manželství.

- 3 W. F. Albright, *Recent Discoveries in Bible Lands*, Funk & Wagnall, New York, 1955, str. 103.
- 4 Je příznačné, že včetně těchto sebraných spisů byly *všechny* knihy napsané Židy po roce 400 př. n. l. také odsouzeny. Až do 19. století neznali Židé příběh Massadaha a postav jako Juda Makabejský, které jsou nyní zvláště křesťany považovány za „skutečnou podstatu“ judaismu.
- 5 *Skutky*, 18:15.
- 6 Tamtéž, 25.
- 7 Viz poznámka 6, kapitola 2.
- 8 Ohledně pojmu „klasický judaismus“ viz poznámka 10 ke kapitole 2 a poznámka 1 ke kapitole 3.
- 9 Nositelé Nobelovy ceny Agnon a Bashevis Singerovi jsou toho příklady, ale je možno uvést i další, zvláště Bialika, národního židovského básníka. Ve své slavné básni *Můj otec* popisuje, jak jeho svatý otec prodává vodku opilým rolníkům, kteří jsou zobrazováni jako zvířata. Tato velmi populární báseň se vyučuje ve všech izraelských školách a je jedním ze způsobů, v nichž se odrážel protirolnický přístup.
- 10 Pokud se týká ústřední síly židovského patriarchátu, smlouvou ukončil Theodosius I I. sérii zákonů, které kulminovaly v roce 429 n. l.; ovšem mnoho místních úprav zůstalo platných.
- 11 Možná dalším charakteristickým příkladem je parthská říše (do roku 225 n. l.), ale není toho o ní známo příliš. Víme ovšem, že ustavení národní Sasanidské říše přineslo okamžitý úpadek postavení Židů.
- 12 Tento zákaz se vztahuje také na sňatek se ženami, jež konvertovaly k judaismu, protože všechny nežidovské ženy jsou podle halachy prostitutky.
- 13 Zakázané manželství není z obecného hlediska platné a je třeba je rozvést. Rozvod je dobrovolný akt z manželovy strany, ale za určitých podmínek může rabínský soud manžela přinutit k tomu, aby si jej „přál“ (*kofin oto, ad sheyyomar rotzeh ani*).
- 14 I když Židé dosáhli během Zlatého věku muslimského Španělska (1002-1147) skvělých úspěchů, neměly trvat napořád. Například většina nádherné židovské poezie té doby byla zapomenuta a znovu objevena až v 19. či 20. století.
- 15 Během této války Henry z Trastamary používal antižidovskou propagandu, i když jeho vlastní matka Leonora de Guzmán, vysoce postavená kastilská šlechtična, měla židovské předky, (Jen ve Španělsku se

- nejvyšší šlechta ženila s Židy.) Po svém vítězství také zaměstnával Židy na nejvyšších finančních postech.
- 16 Polští nevolníci byli až do 18. století považováni za ještě horší než ti ruští. V daném století se určité rysy ruského nevolnictví, například veřejný prodej nevolníků, staly ještě horšími než v Polsku, ale ústřední carská vláda si ponechala ústřední moc nad zotročenými rolníky, například právo odvádět je do národní armády.
- 17 Během předcházejícího údobí se perzekuce Židů v římské říši nevykytovaly příliš často, a to i po vážných židovských rebéliích. Gibbon vychází ze správných předpokladů, když velebí liberálnost Antonia Pia (a Marka Aurelia) ve vztahu k Židům, zvláště tak brzo po povstání Bar Kochby v letech 132-5 n. l.
- 18 Tato skutečnost, jednoduše zjiřitelná při zkoumání podrobností každé perzekuce, unikla pozornosti většiny moderních historiků. Čestnou výjimkou je Hugh Trevor-Roper a jeho kniha *The Rise of Christian Europe*, vydaná nakladatelstvím Thames a Hudson v Londýně roku 1965 (viz stránky 173-4). Trevor-Roper je jedním z velmi mála moderních historiků, kteří zmiňují převládající židovskou roli v obchodu s otroky v raném středověku mezi křesťanskou (a pohanskou) Evropou a muslimským světem (tamtéž, str. 92-3). A aby podporoval tuto ohavnost, kterou zde nechci probírat, umožnil Maimonides Židům ve jménu židovského náboženství unést nežidovské dítě do otroctví. Jeho názory vycházely bezpochyby z tehdejší praxe, nebo ji odrážely.
- 19 Příklady můžeme najít v jakékoli historii křížových výprav. Viz zvláště S. Runciman, *A History of the Crusades*, sv. I, kniha 3, kapitola 1, „The German Crusade“. Následná porážka této armády armádou uherskou „připadala většině křesťanů jako trest svržený z výšin na vrahy Židů“.
- 20 John Stoye, *Europe Unfolding 1648-88*, Fontana, London, str. 46.
- 21 O tomto se samozřejmě židovská historiografie nezmiňuje. Obvyklým trestem pro rebelující a dokonce i „drzé“ rolníky bylo naražení na kůl.
- 22 Totéž je možno vysledovat v různých oblastech dané země. Například agrární Bavorsko v Německu bylo daleko více antisemitské než průmyslové oblasti.
- 23 „Neochota církve přijmout skutečnost, že jednou Žid znamená navždy Žid, se stala další příčinou utrpení ostentativních katolíků jako například Drumont. Jeden z jeho hlavních poručíků, Jules Guérin, obšírně líčil svou nechuť, kterou pociťoval, když si na něj známý jezuita Pére du Lac stěžoval kvůli napadení konvertovaného Žida jmé-

- nem Dreyfus.“ D. W. Brogan, *Development of Modern France*, sv. 1, Harper Torchbooks, New York, 1966, str. 227.
- 24 Tamtéž.
- 25 Dovolte mi ukázat iracionální, démonický charakter, jenž může rasismus někdy nabývat, na třech náhodně zvolených případech. Nejvíce evropských Židů bylo vyhlazeno v roce 1942 a počátkem roku 1943 během nacistické ofenzívy v Rusku, která vyvrcholila jejich porážkou u Stalingradu. Během osmi měsíců mezi červnem 1942 a únorem 1943 použili nacisté pro přepravu Židů do plynových komor pravděpodobně více vagonů než pro dopravu potřebných zásob armádě. Před cestou smrti pak většina těchto Židů, alespoň v Polsku, pracovala při výrobě zásob pro německou armádu. Druhý, poněkud vzdálenější příklad, pochází z popisu Siciliána Vesperse z roku 1282: „Každého Francouze, kterého potkali, srazili k zemi. Vpadli do hostinců navštěvovaných Francouzi a do domů, kde přebývali, nešetřili muže, ženy ani děti. Povstalci pronikli do dominikánských a františkánských klášterů, vyvlekli všechny cizí mnichy a nutili je vyslovit slovo *ciciri*, které francouzský jazyk nemůže nikdy přesně reprodukovat. Každý, kdo nesplnil test, byl popraven.“ (S. Runciman, *The Sicilian Vespers*, Cambridge University Press, 1958, str. 215.) Třetí příklad je ze současnosti: v létě 1980 - po vražedném útoku židovských teroristů, při kterém starosta Nábulusu Bassam Shak'a přišel o obě nohy a starosta Ramalláhu Karim Khalaf přišel o ruku - se skupina židovských nacistů shromáždila v areálu telavivské univerzity, opekla několik koček a nabízela kolemjdoucím jejich maso jako „šiš-kebab z nohou arabských starostů“. Každý svědek této morbidní orgie - včetně mě - musí uznat, že některé hrůzy není možno z hlediska současného stavu vědění vysvětlit.
- 26 Jedním z prvních „mistrovských kousků“ Jabotinského (zakladatele strany posléze vedené Beginem) bylo, když v roce 1912 navrhl vytvoření *dvou* židovských států, jednoho v Palestině a druhého v Angole: ten první, chudý na přírodní zdroje, by byl podporován bohatými zásobami toho druhého.
- 27 Herzl jel do Ruska, aby se tam setkal s von Plehvem v dubnu 1903, ani ne čtyři měsíce po příšerném kišiněvském pogromu, za nějž byl von Plehve činěn zodpovědným. Herzl mu navrhl spojenectví, založené na společném přání vypudit většinu Židů z Ruska, a v kratším časovém horizontu zrušit židovskou podporu socialistickému společenství. Carský ministr zahájil první rozhovor (8. dubna) konstatováním, že se považuje za „horoucího příznivce sionismu“. Když Herzl začal popisovat záměry a cíle sionismu, von Plehve ho přerušil: „Ká-

- žete konvertovanému." Amos Elon, *Herzl*, Am, Oved, 1976, str. 415-9, v hebrejštině.
- 28 Dr. Joachim Prinz, *Wir Juden*, Berlin, 1934, str. 150-1.
- 29 Tamtéž, str. 154-5.
- 30 Například tamtéž, str. 136. Ještě horší výrazy sympatií k fašismu projevil extrémistický *Lohamey Herut Yisra'el* (Stern Gang) v roce 1941. Dr. Prinz byl, sionistickým slangem řečeno, „holubice“. V sedmdesátých letech se dokonce stal patronem amerického židovského hnutí *Breira*, dokud nebyl odvolán Goldou Meirovou.

Kapitola 5 / Zákony proti nevěřícím

- 1 Maimonides, *Mišne Tora*, „Laws on Murderers“, 2,11: *Talmudic Encyclopedia*, „Gov“.
- 2 R. Yo'el Sirkis, *Bejt Hadaš*, komentář *Bejt Josef*, „Yoreh De'ah“ 158. Tato dvě zmíněná pravidla platí i v případě, kdy nežidovská oběť je *ger toshav*, to znamená „trvale usazený cizinec“, který se zavázal před třemi židovskými svědky dodržovat „sedm Noemových přikázání“ (sedm biblických zákonů, které jsou dle Talmudu určeny nevěřícím).
- 3 R. David Halevi (Polsko, 17. století), *Turey Zahav* v *Šulchan aruch*, „Yoreh De'ah“, str. 158.
- 4 Tato koncepce „nepřátelství“ bude probrána později.
- 5 *Talmudic Encyclopedia*, „Ger“ (= konverze k judaismu).
- 6 Například R. Shabbatay Kohen (polovina 17. století), *Siftey Kohen* ve *Šulchan aruch*, „Yoreh De'ah“, 158: „Ale v dobách válečných se většinou zabíjeli vlastníma rukama, protože se říká, „Nejlepší z nevěřících - zabij ho!“ *Siftey Kohen* a *Turey Zahav* (viz poznámka 3) jsou dva hlavní klasické komentáře *Šulchan aruch*.
- 7 Plukovník rabín A. Avidan (Zemel), „Tohar hannesheq le'or hahalakhah“ (- „Čistota zbraní je světlem halachy“) v *Be'iqvot milhemet yom hakkippurim - pirqey hagut, halakhah umehqar* (In the Wake of the Yom Kippur War - Chapters of Meditation, Halakhah and Research), velitelství centrálního regionu, 1973: citace z *Ha'olam Hazzeh*, 5. ledna 1974; citace také David Shaham, „A chapter of meditation“, *Hotam*, 28. března 1974; a Amnon Rubinstein, „Who falsifies Halakhah?“, *Ma'ariv*, 13. října 1975, Rubinstein uvádí, že brožurka byla stažena z oběhu z příkazu náčelníka generálního štábu, pravděpodobně proto, že nabádala vojáky neuposlechnout jeho rozkazu; stěžuje si, že ra-

- bín Avidan nestanul před polním soudem, a že ani žádný jiný rabín si nestěžoval na to, co napsal.
- 8 R. Šimon Weiser: „Čistota zbraní - výměna dopisů“ v *Niv Hammidra-shiyyah Yearbook* of Midrashiyat No'am, 1974, str. 29-31. Ročenka je psána v hebrejštině, angličtině a francouzštině, ale zde uváděný materiál je vytištěn pouze hebrejsky.
 - 9 *Žalmy*, 42:2.
 - 10 „... vymažeš památku Amálekon zpod nebes“, *Deuteronomy*, 25:19. Také *I Samuel*, 15:3: „Nyní jdi a pobij Amáleka, jako klaté zničíte vše, co mu patří. Nebudeš ho šetřit, ale usmrtíš muže i ženu, pachole i kojenče, býka i ovci, velblouda i osla.“
 - 11 Ušetříme čtenáře většiny těchto poněkud křečovitých odkazů a citací z talmudických a rabínských zdrojů. Vlastní rabínovy vývody jsou uvedeny doslova.
 - 12 *Tosafot* (doslova dodatky) tvoří tělo scholií k Talmudu, datujících se do 11. až 13. století.
 - 13 Osoby vinné z těchto činů mohou dokonce dosáhnout vysokého veřejného postavení. Příkladem může být případ Shmu'ela Lahise, který byl zodpovědný za masakr 50 až 75 arabských rolníků, uvězněných v mešitě poté, co jejich vesnici dobyla izraelská armáda během války v letech 1948-9. Po formálním loutkovém procesu mu byla díky přímluvě Ben Guriona udělena kompletní amnestie. Stal se z něho respektovaný právník a koncem 70. let se stal generálním ředitelem Židovské agentury (což je ve skutečnosti výkonná organizace sionistického hnutí). Na počátku roku 1978 se jeho historie propírala v izraelském tisku, ale žádný rabín ani rabínský učenec nezpochybnil ani amnestii, ani příhodnost jeho nového úřadu. Jeho dosazení nebylo revokováno.
 - 14 *Šulchan aruch*, „Hoshen Mishpat“, str. 426.
 - 15 Traktát *„Avodah Zarah*, str. 26b.
 - 16 Maimonides, „Murderer“ 4,11.
 - 17 *Leviticus*, 19:16. Ohledně významu sousloví „tvůj bližní“ viz poznámka 4 ke kapitole 3.
 - 18 Maimonides, „Idolatry“ 10, 1-2.
 - 19 V obou případech sekce „Yoreh De'ah“, str. 158. *Šulchan aruch* opakuje stejnou doktrínu v „Hoshen Mishpat“, str. 425.
 - 20 Moses Rivkes, *Be'er Haggolah* ve *Šulchan aruch* „Hoshen Mishpat“, str. 425.
 - 21 Profesor Jacob Katz ve své hebrejské knize *Between Jews and Gentiles*

- a také v poněkud apologetické anglické verzi *Exclusiveness and Tolerance* cituje doslova pouze tuto pasáž a naznačuje dramaticky, že „co se záchrany života týče, nemělo by se činit žádného rozdílu mezi Židem a křesťanem“. Necituje ovšem žádné z určujících názorů, které uvádím v další sekci.
- 22 Maimonides, „Sabbath“ 2, 20-21; *Šulchan aruch* „Orah Hayyim“, str. 329.
- 23 R. Aqiva Eiger, komentář ke *Šulchan aruch*, tamtéž. Dodává, že pokud je ve městě obývaném hlavně nevěřícími nalezeno opuštěné dítě, je třeba, aby o jeho záchraně rozhodl rabín.
- 24 Traktát „*Avodah Zarah*“, str. 26.
- 25 Maimonides, „Sabbath“ 2,12; *Šulchan aruch*, „Orah Hayyim“, str. 330. Druhý text používá slovo „pohan“ spíše než „nevěřící“, ale někteří komentátoři, například *Turey Zahav*, zdůrazňují, že toto pravidlo platí „i pro Ismaelity“, tzn. muslimy, „kteří nejsou uctívající model“. Křesťani nejsou v této souvislosti zmíněni přímo, ale pravidlo musí *a fortiori* platit pro ně, jelikož - jak uvidíme níže - islám je nahlížen v příznivějším světle než křesťanství. Viz také *responsa* od Hatama Sofera, cit. níže.
- 26 Tyto dva příklady, polský i francouzský, uvádí rabín i. Z. Cahana (později profesor Talmudu na náboženské Bar-Ilan univerzitě v Izraeli), „*Medicine in the Halachic post-talmudic Literature*“, *Sinai*, sv. 27, 1950, str. 221. Uvádí také následující příklad z Itálie 19. století: až do roku 1848 zakazoval zvláštní zákon židovským doktorům v papežských státech léčit nevěřící. Římská republika, založená v roce 1848, zrušila tento zákon spolu s ostatními zákony diskriminujícími Židy. Ale v roce 1849 porazila Republiku armáda francouzského prezidenta Ludvíka Napoleona (dosazeného po císaři Napoleono-*vi* III.) a na papežský stolec usadila Pia IX., který v roce 1850 protižidovské zákony obnovil. Velitelé francouzské posádky, znechucení touto extrémní reakcí, papežská nařízení ignorovali a najali pro své vojáky židovské doktory. Vrchní římský rabín Moshe Hazan, sám lékař, byl tázan, zda jeho žák, také lékař, může pracovat ve francouzských vojenských nemocnicích, i když tím riskuje, že znesvěť šabat. Rabín odpověděl, že pokud podmínky zaměstnání doslova zmiňují práci o sabatu, měl by odmítnout. Pokud tomu tak ovšem není, měl by práci přijmout a zachovat „velkou moudrost bohabojných Židů“. Například může v sobotu opakovat předpisy vydané v pátek tak, že prostě informuje lékárníka. Otevřený článek R. Cahany obsahuje mnoho příkladů a je zmiňován v bibliografii knihy bývalého vrchní-

- ho britského rabína R. Immanuela Jabovitse, *Jewish Medical Ethics*, Bloch, New York, 1962; ale v knize samotné o tom není ani slovo.
- 27 *Hokhmat Shlomoh* ve *Šulchan aruch*, „Orah Hayyim“, 330, 2.
- 28 R. Unterman, *Haarec*, 4. dubna 1966. Jediné omezení - po soustavném nátlaku - je, že v *dnešní době* může jakékoliv odmítnutí lékařské pomoci nevěřícímu vyvolat nepřátelství a může ohrozit židovské životy-
- 29 Hatam Sofer, *Responsa* ve *Šulchan aruch*, „Yoreh De'ah“, str. 131.
- 30 *Šulchan aruch*, „Hoshen Mishpat“, str. 194.
- 31 R. B. Knobelovitz, *The Jewish Review* (časopis strany Mizrahi ve Velké Británii), 8. června 1966.
- 32 R. Yisra'el Me'ir Kagan - známý spíše jako „Hafetz Hayyim“ - si stěžuje v *Mishnah Berurah*, napsané v Polsku v roce 1907: „Vězte, že většina lékařů, i ti nejzbožnější, tohoto zákona nedbají; pracují o šabatu a cestují daleko, jen aby léčili pohany, drtí léky svými vlastními rukama. Nemají na to žádné právo. I když můžeme díky strachu z nepřátelství považovat za přípustné porušovat zákony mudrců - a i toto je nejasné - pak zákazy Tóry platí bez výjimky pro každého Žida, a ti, kteří je porušují, porušují také šabat. Nechť Bůh nad jejich svatokrádeží nezná slitování. (Komentář ke *Šulchan aruch*, „Orah Hayyim“, str. 330). Autor je obecně považován za nejvyšší rabínskou autoritu své doby.
- 33 Avraham Steinberg MD (ed.), *Jewish Medical Law*, kompiloval z *Thitz Eli'ezer* (*Responsa* R. Eli'ezer Yehuda Waldenberg), přeložil David B. Simons MD, Gefen & Mossad Harav Kook, Jerusalem and California, 1980.
- 34 Citace, str. 39.
- 35 Tamtéž, str. 41.
- 36 Tamtéž, str. 41. Výraz „mezi Židem a nevěřícím“ je eufemismus. Opuštění je stanoveno tak, aby zabránilo *nepřátelství nevěřících vůči Židům*, ne naopak.
- 37 Tamtéž, str. 41-2; zdůrazněno mnou.
- 38 Dr. Falk Schlesinger, Institute for Medical Halakhic Research v nemocnici Sha'arey Thedeq, *Sefer Asya* (*The Physician's book*), Reuben Mass, Jerusalem, 1979.
- 39 Já sám v *Ha'olam Hazzeh*, 30. května 1979, dále Shulamit Aloni, člen Knesetu, v *Haarec*, 17. června 1980.
- 40 *Ezechiel*, 23:20.
- 41 Traktát *Berakhot*, str. 78a.

- 42 *Talmudic Encyclopedia*, „Eshet Ish“ („Vdaná žena“).
- 43 *Exodus*, 20:17.
- 44 *Genesis*, 2:24.
- 45 Maimonides, „Prohibitions of Sexual Intercourse“ 12,10; *Talmudic Encyclopedia*, „Goy“.
- 46 Maimonides, tamtéž, 12, 1-3- Ve skutečnosti je každá nevěřící žena považována za N. Sh. G. Z. - akronym pro hebrejská slova *niddah*, *shifhah*, *goyah*, *zonah* (nečistá díky *menses*, a tomu že je *otrokyně*, *nevěřící*, *prostitutka*). Poté, co konvertuje k judaismu, už samozřejmě není *niddah*, *shifhah*, *goyah*, ale je po zbytek života považována za *zonah* (prostitutku), protože udělala tu chybu a narodila se nevěřící matce. Ve zvláštní kategorii jsou pak ženy, které „nebyly počaty ve svátosti, ale narodily se ve svátosti“, tzn. narodily se matce, která konvertovala k judaismu během těhotenství. Aby rabíni zajistili, že nebude docházet k žádným smíšeným manželstvím, přikázali partnerům konvertujícím k judaismu společně, aby se zdržovali manželských povinností po dobu tří měsíců.
- 47 Výjimka k tomuto zobecnění je charakteristicky činěna s ohledem na nevěřící zastávající právní posty, zabývající se finančními transakcemi: notáře, výběřčí dluhů, soudní vykonavatele a podobně. Žádná výjimka nebyla činěna pro obyčejné nevěřící, ani v případě, že se k Židům chovali přátelsky.
- 48 Někteří z prvních rabínů (první století př. n. l.) nazývali tento zákon „barbarským“ a ztracený majetek vraceli nevěřícím. Ale zákon zůstal zachován.
- 49 *Leviticus*, 25:14. Je to doslovný překlad hebrejského výrazu. Ve verzi krále Jakuba je to uvedeno jako „nebudete se utlačovat navzájem“; „utlačovat“ je nepřesný překlad, ale „navzájem“ je správný převod biblického idiomu „člověk člověku bratrem“. Jak bylo ukázáno v kapitole 3, halacha interpretuje všechny tyto idiomy pouze ve vztahu k Židům.
- 50 *Šulchan aruch*, „Hoshen Mishpat“, str. 227.
- 51 Tento názor obhajuje H. Bar-Droma, *Wezeh Gvul Haarec (And This Is the Border of the Land)*, Jerusalem, 1958. V posledních letech se tato kniha používá v izraelské armádě při vzdělávání důstojníků.
- 52 Maimonides, „Idolatry“, 10,3-4.
- 53 Viz poznámka 2.
- 54 *Exodus*, 23:33.
- 55 Maimonides, „Idolatry“, 10,6.

- 56 *Deuteronomium*, 20:16. Viz také verše citované v pozn. 10.
- 57 *Numeri* 31:13-20.
- 58 R. Sha'ul Yisra'eli, „Taqrít Qibbiya Le'or Hahalakhah“ („Incident Kobya z hlediska halachy“) v *Hattorah Wehammedinah*, sv. 5, 1953-4.
- 59 Po tomto textu následuje zbožné poděkování „za to, že jsi mě neučinil otrokem“. Dále musí muž poděkovat „za to, že jsi mě neučinil ženou“ a žena „za to, že jsi mě učinil, jak On si přál“.
- 60 Ve východní Evropě bylo až donedávna mezi Židy zvykem při takové příležitosti pohrdlivě plivat na zem. Nebyla to přísná povinnost, a dnes tento zvyk dodržují pouze ti nejzbožnější.
- 61 Hebrejské slovo je *meshummadim*, což rabíni obvykle používají pro označení Židů, ze kterých se stanou „uctivací model“, tzn. buď pohané nebo křesťani, ale ne pro Židy konvertující k islámu.
- 62 Hebrejské slovo je *minim*, jehož přesný význam je „pochybující o jedinečnosti Boha“.
- 63 Traktát *Berakhot*, str. 58b.
- 64 Podle mnoha rabínských autorit tento zákon stále platí v původní šíři pro celou zemi Izrael.
- 65 Díky tomuto zvyku došlo v historii evropského židovstva k mnoha incidentům. Jeden z těch nejznámějších, jehož důsledky jsou viditelné dodnes, se odehrál v Praze ve 14. století. Karel IV., král český (a císař římský), vztyčil nádherný kříž uprostřed mostu, který postavil a který existuje dodnes. Bylo mu sděleno, že pražští Židé si navykli na kříž plivat, kdykoliv procházejí kolem. Jelikož byl známý ochránce Židů, nezačal je díky tomu perzekuovat, ale odsoudil židovskou komunitu k tomu, aby zaplatila za to, že na kříž bylo napsáno zlatými písmeny hebrejské slovo *Adonai* (Pán). Toto slovo je jedním ze sedmi nejsvětějších jmen Boha a žádný výraz znevážení není před ním přípustný. Plivání okamžitě ustalo. Další historicky spojené s tímto zvykem již tak zábavné nejsou.
- 66 Verše nejčastěji užívané pro tento účel obsahují slova odvozená od hebrejského základu *shaqetz*, což znamená „hnusit si, ošklivit si, štítit se, nenávidět“, jako například v *Deuteromiu*, 7:26: „budeš ji mít v opovržení, budeš ji mít za hnusnou ohavnost, neboť je kletá.“ Zdá se, že urážlivé slovo *sheqetz*, používané ve vztahu ke všem nevěřícím (kapitola 2), pochází ze stejného základu.
- 57 *Talmud*, traktát *Beytzah*, str. 21a,b; *Mishnah Berurah* ve *Šulchan aruch*, „Orah Hayyim“ 512. Jiný komentář (*Magen Avraham*) se o karatech také nezmiňuje.

- 68 Podle halachy by měl nevěřící otrok koupený Židem konvertovat k judaismu, ale nestane se tak řádným Židem.
- 69 *Leviticus*, 25;46.
- 70 Hebrejská verze jména Ježíš - *Yeshu* - je interpretována jako akronym nadávky „nechtě je jeho jméno a památka na něj srovnána se světem“, což je velmi extrémně hrubá nadávka. Antisionističtí ortodoxní Židé (například Neturey Qarta) ve skutečnosti hovoří o Herzlovi jako o „Herzlovi Ježíši“ a já našel v náboženských sionistických spisech výrazy jako „Nasser Ježíš“ a nedávno dokonce „Arafat Ježíš“.

O AUTOROVÍ

Israel Shahak (1933-2001)

Israel Shahak (rozený Himmelstaub) se narodil ve Varšavě roku 1933 v rodině vzdělaných ortodoxních sionistů. Dětství strávil ve varšavském ghettu a na počátku druhé světové války se začal skrývat. Chytili jej a spolu s matkou převezli do koncentračního tábora Bergen-Belsen, kde strávil dva roky. Ty se na něm nesmazatelně podepsaly na celý zbytek života. Jeho i matku osvobodili v dubnu roku 1945 Američané, do Izraele emigroval koncem roku 1945 ve věku 12 let. Roku 1961 obdržel doktorát na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Začal přednášet na univerzitě jako lektor a později se stal profesorem organické chemie. Po mnohá léta byl Shahak nejoblíbenějším profesorem ve studentském hlasování. Profesor Shahak obdržel mnoho projevů mezinárodního uznání za výzkum a léčbu rakoviny, ale nejvíce jej proslavily jeho kontroverzní politické názory. Velmi dlouho jej označovali za „toho, který nenávidí Izrael“. Shahak se v šedesátých letech aktivně zapojil do politiky a hnutí na obranu lidských práv a proslul svými nezávislými a originálními názory. Veřejně odsuzoval veškeré formy a projevy nacionalismu a vysloužil si tím nenávisť jak Izraelců, tak Palestinců. V roce 1968 předsedal jedné z prvních politických organizací, jež projevovala nesouhlas s izraelským obsazením okupovaných území - Council against House Destruction (Rada proti ničení domů). Shahak se v polovině sedmdesátých let stal předsedou Izraelské ligy pro lidská práva a v té funkci setrval do roku 1990, kdy organizace zanikla. Účast profesora Shahaka na početných mezinárodních fórech, kde odsuzoval izraelskou oku-

paci, vyvolávala v domovské zemi veřejnou nenávisť a na počátku sedmdesátých let se začaly ozývat hlasy, které požadovaly jeho vyloučení z Hebrejské univerzity a odsouzení pro zradu. Postavili se za něj intelektuálové z celého světa, například jeho přátelé Jean-Paul Sartre a Noam Chomsky/ ale z Izraelců jej podporovala jen malá část. Jeho přednášky a publikace přiváděly k šílenství izraelské levičáky ještě víc než pravicáky - Shahak velmi často napadal levičáckou přetvářku v Izraeli. Profesor Ammon Rubinstein dokonce požádal ministra vnitra, aby Shahakovi zabavil pas a zabránil mu tak odcestovat do zahraničí a očerňovat tam Izrael.

V roce 1990 odešel Shahak ze zdravotních důvodů do penze. Až do poslední chvíle však nepřestal sledovat a kritizovat izraelská média a jejich redaktory zaplavoval horami dopisů.

Profesor Israel Shahak, jeden z nejodvážnějších aktivistů v oblasti lidských práv, zemřel 4. července 2001 ve věku 68 let.

ISRAEL SHAHAK

**Historie
a náboženství
Židů**

Tíha tří tisíc let

Z anglického originálu *Jewish History, Jewish Religion*
vydaného v nakladatelství Pluto Press v roce 1997
přeložil Zdeněk Strnad

Redakce Irena Malá

Grafická úprava, sazba a obálka Jiřina E. Vaclová

Vydala VOTOBIA
v Olomouci v roce 2005

Digitalizace Bratrstvo, www.bratrsvi.tk, 2008

ISBN 80-7220-224-3

HISTORIE A NÁBOŽENSTVÍ ŽIDŮ

Ve své nejpoučňější a nejvíce zneklidňující knize odhaluje profesor Shahak skryté praktiky a názory ortodoxních Židů. Z této víry podle něho vychází celý sionismus, jenž podstatně ovlivňuje politiku a činnost izraelské vlády. My všichni jsme si vědomi paradoxního stavu, kdy převážně sekulární stát zakládá svůj *raison d'être* a budoucí směřování na biblickém textu. Hloubka antipatie ortodoxních Židů vůči „nevěřícím“, a zvláště vůči křesťanství (a Ježíšovi), případně mnoha milionům lidí celého světa velmi překvapivá, a zvláště pak Američanům, kteří nekriticky obdivují Izrael. Děsivá je také skutečnost, že téměř všechny židovské organizace jsou pod totální kontrolou sionistů. Žid v dnešní době nemá téměř žádnou možnost, jak se vymezit vůči Státu Izrael nebo vůči cílům sionismu. Kritický nevěřící je vždy antisemita a kritický Žid vždy nenávidí sám sebe. Ať už si o situaci v Izraeli myslíte cokoli, ať už vyznáváte jakékoli náboženství nebo filozofickou víru, ať je vaše přesvědčení jakkoli hluboké, tato kniha vás zcela jistě zaujme.

„(Tato) velmi silná a působivá kniha se obrací na Židy ... a vyzývá je, aby se postavili tváří v tvář hrozivým důsledkům svých religiózních hrdinů a tradic... Vzrušující práce Israela Shahaka se hluboce dotýká současné izraelské politiky.“

Tom Harpus, The Toronto Star

ISBN 80-7220-224-3

9 788072 202249

VOTOBIA